

**Міністерство освіти і науки України
Черкаський державний технологічний університет
Черкаське регіональне відділення Соціологічної асоціації України**

СОЦІАЛЬНІ ТА ГУМАНІТАРНІ ТЕХНОЛОГІЇ: ФІЛОСОФСЬКО-ОСВІТНІЙ АСПЕКТ

**МАТЕРІАЛИ
II науково-практичної конференції
(24-25 березня 2016 року, м. Черкаси)**

УДК 1:37:316.3:33:504(063) *Рекомендовано до друку організаційним комітетом конференції.
Затверджено науково-технічною радою Черкаського державного технологічного університету, протокол № 1 від 15.02.2016 р.*

ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ КОМІТЕТ

Голова оргкомітету: *Назаренко С. А., д.е.н., професор, в.о. ректора Черкаського державного технологічного університету;*

Заступник голови: *Бойко А. І., д.філос.н., доцент, завідувач кафедри філософії Черкаського державного технологічного університету;*

Члени оргкомітету:

Кукуленко-Лук'янець І. В., к.псих.н., доцент, завідувач кафедри загальної психології та педагогіки Черкаського національного університету ім. Богдана Хмельницького;

Дудко Л. А., к.соц.н., голова Черкаського регіонального відділення Соціологічної асоціації України;

Шевченко П. В., голова Федерації профспілок Черкаської області;

Прямухіна Н. В., к.е.н., доцент, декан факультету економіки та управління Черкаського державного технологічного університету;

Бондаренко М. О., к.т.н., доцент, директор науково-дослідного інституту Черкаського державного технологічного університету

Відповідальний редактор *Т. О. Дроздова*

Соціальні та гуманітарні технології: філософсько-освітній аспект : матеріали II науково-практичної конференції (24-25 березня 2016 року, м. Черкаси) [Електронне видання] / відп. ред. Т. О. Дроздова. – Черкаси : ЧДТУ, 2016. – 207 с.

У збірнику опубліковано матеріали II науково-практичної конференції «Соціальні та гуманітарні технології: філософсько-освітній аспект», що містять аналіз наявних і прогнозованих гуманітарних та соціальних технологій крізь призму практичного освітнього впровадження. В центрі уваги авторів – проблемне поле гуманітарних та соціальних технологій, ефективне функціонування яких неможливе без урахування суспільного досвіду минулого, аналізу сучасності, визначення ролі суспільних наук в процесі їх формування.

ЗМІСТ

Секція 1

ТРАНСФОРМАЦІЇ СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ РЕАЛЬНОСТІ: ВИКЛИКИ, РИЗИКИ, ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

<i>Назаренко С. А., Фінагіна О. В., Панкова Л. І.</i> Сучасна парадигма капіталізації соціального потенціалу суспільства	7
<i>Гудима І. П.</i> Особливості зміни сучасного гносеологічного контексту християнства	12
<i>Лук'янчук О. С.</i> Постнеокласична парадигма управління майбутнім	16
<i>Chubina T.D., Usov D.V.</i> Dignity as an essential form of the human existence	19
<i>Буравченко Р. В.</i> Основні правила найефективнішої економічної взаємодії продуктивних сил суспільства: новітні ідеї лібералізму	23
<i>Шкрібтий А.В.</i> Актуальність філософії в ІТ-технологіях.....	26
<i>Шульга В. А., Руденко О. А.</i> Генезис теорії менеджменту	27
<i>Голуб М. С.</i> Мова як засіб ідентифікації особистості	31
<i>Дербаль Я. М., Руденко О. А.</i> Інформація і комунікації в менеджменті	33
<i>Курсевич Є. О.</i> Філософські проблеми телекомунікації інформаційного суспільства	36
<i>Корнух В.В.</i> Філософські аспекти проблеми штучного інтелекту та свідомості	39
<i>Радзієвський Н.Є.</i> Філософські проблеми доби інформаційного суспільства	42
<i>Катренко К.В., Руденко О.А.</i> Ефективне використання робочого часу: тайм-менеджмент	44

<i>Астапова-Вязьміна О. І.</i> Теорії нотації Н. Гудмена: денотація та екземпліфікація	47
<i>Бецун В. В., Руденко О. А.</i> Фінансова децентралізація: нові фінансові та управлінські можливості територіальних громад	52
<i>Тарасенко Я. В.</i> Філософські проблеми досягнення єдності різних галузей знань в комп'ютерній лінгвістичній стеганографії на базі герменевтичної семіотики	57
<i>Радченко Б.Г., Руденко О.А.</i> Особливості антикризового управління ...	59
<i>Криворучко С.А., Руденко О.А.</i> Використання робочого часу керівниками та працівниками на підприємстві.....	62
<i>Геєць І. С., Руденко О. А.</i> Диверсифікація виробництва як напрям антикризового управління.....	65

Секція 2

СОЦІАЛЬНА ОРІЄНТОВАНІСТЬ ІННОВАЦІЙНОЇ ДОБИ: НОВІ КОНЦЕПТИ ТА СУЧАСНІ РІШЕННЯ

<i>Шпак В.Т.</i> Т. Г. Шевченко – наш сучасник: ідейний зміст творчості поета і сучасність	69
<i>Кулешов А. В.</i> Сущность человека и технический прогресс	78
<i>Пушонкова О.А.</i> Сучасний інформаційно-комунікаційний простір: культурні смисли і смисли культури	81
<i>Кукуленко-Лук'янець І. В.</i> Екзистенціальний вакуум як кризовий аспект у становленні зрілої особистості	85
<i>Скотницький В. С.</i> Способы отношения человека к миру в эпоху инноваций.....	89
<i>Кривенко Л. В.</i> Інформаційна етика в сучасному суспільстві	91
<i>Шевченко З. В.</i> Ліберальний екофемінізм	92
<i>Чернуха І. В.</i> Місто майбутнього: соціально-технічний аспект	94

<i>Пліс Н. М.</i> Індекс розвитку людського потенціалу: концепції, методики, регіональний аспект.....	97
<i>Кожем'якіна О. М.</i> Перспективи довіри в теорії соціальних систем: наслідки сучасності	104
<i>Царинний Є. О.</i> Онтологія правди в соціально-філософському аспекті....	106
<i>Дроздова Т. А.</i> Правдоискательство в современном мире: анахронизм или средство социального прогресса	109
<i>Оніщенко Л. В., Руденко О. А.</i> Мотивація як засіб оптимізації роботи працівників	112
<i>Романович Р. Я.</i> Нанотехнології в сучасному світі: проблеми і перспективи розвитку	115
<i>Війтенко Д. С.</i> Вплив гаджетів на людину	117
<i>Бабенко Б. С., Руденко О. А.</i> Креативні працівники на підприємствах	118
<i>Даценко В. С.</i> Імідж у соціальній взаємодії ХХІ століття.....	121
<i>Спіжовий Ю. В.</i> Маніпуляція споживчими потребами людини як проблема нашої доби	125
<i>Дудко Л. А.</i> Роль та місце молоді в умовах соціокультурного розмаїття сучасного суспільства	126
<i>Салюк О. М., Руденко О. А.</i> Комунікація як спосіб удосконалення діяльності організації.....	130

Секція 3

ГУМАНІТАРНІ ТЕХНОЛОГІЇ ТА ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОЇ ЦИВІЛІЗАЦІЇ: ПОШУКИ, ДОСЯГНЕННЯ, ПРОЕКТИ, ГІПОТЕЗИ

<i>Бойко А. І.</i> Роль освіти у суспільних викликах.....	134
<i>Сотуленко О. О.</i> Модернізація вищої освіти у ХХІ ст. як фактор збереження і підвищення інтелектуального потенціалу українського суспільства	137

Вовкочин Л. Ю. Потреба формування громадянськості молоді в контексті викликів сучасності	140
Мудрак В.І. Сучасні освітньо-інформаціологічні тенденції становлення студентської молоді в умовах модернізації вищої освіти.....	145
Захарова О. В. Соціальна відповідальність ВНЗ за напрямом підготовки «Менеджмент»: регіональний розріз	150
Гуценко В. В., Руденко О. А. Реалії практичного менеджмента в Україні	157
Дебич М. А. Роль суспільних та гуманітарних наук в інтернаціоналізації освіти та вихованні громадян світу	162
Деркач Ж. В. Цільові аспекти викладання філософських дисциплін.....	169
Анохін Б. М. Освітні реформи в Україні: проблеми та перспективи	176
Сурай А. С. Використання теорії і практики кластерного підходу у викладацькій діяльності	178
Кожем'якін О. С. Застосування освітніх технологій при формуванні світогляду безпеки	184
Хижняк Д. В. Феномен води як предмет філософського аналізу	188
Даценко О. О. Екожиття як філософська проблема	191
Кравець Я. С., Руденко О. А. Бізнес-план як визначний чинник розвитку бізнесу в Україні	193
Кретов П.В., Кретова О.І. Мова та символ: зауваги щодо дискурсу сучасної науки.....	196

Секція 1

ТРАНСФОРМАЦІЇ СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ РЕАЛЬНОСТІ: ВИКЛИКИ, РИЗИКИ, ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

*Назаренко С. А., Фінагіна О. В., Панкова Л. І.
Черкаський державний технологічний університет,
м. Черкаси, Україна*

СУЧАСНА ПАРАДИГМА КАПІТАЛІЗАЦІЇ СОЦІАЛЬНОГО ПОТЕНЦІАЛУ СУСПІЛЬСТВА

Основною метою сьогодні є формування нового типу розвитку України, спрямованого на створення соціокультурного середовища відповідно до тієї моделі економіки, яка, на думку багатьох науковців, є найбільш перспективною – це змішана соціально орієнтована економіка з активним розширенням відтворенням соціального потенціалу на засадах його всебічної капіталізації.

Багато проблем, пов'язаних із процесами соціалізації, звуженим відтворенням соціального потенціалу в умовах українського суспільства, залишаються й досі не дослідженими і не визначеними. Такими пріоритетними сферами дослідження в межах української наукової думки є:

- питання загальної соціалізації та її спрямування в умовах трансформації ринкової економіки України;
- інституціоналізація та капіталізація соціального потенціалу з урахуванням пріоритетів людського розвитку;
- розроблення концептуальних засад інституціоналізації та капіталізації соціального потенціалу;
- оцінювання та діагностування процесів капіталізації соціального потенціалу суспільства;
- використання Форсайт-технологій у прогнозуванні капіталізації соціального потенціалу.

Наразі у науковій літературі відсутні роботи, автори яких би комплексно розглядали проблеми ринкових змін. Потребують вивчення питання звуженого відтворення соціального потенціалу, виявлення недоліків у формуванні соціальних інститутів, з'ясування особливостей їх перспективної оцінки. Недостатньо також досліджуються процеси забезпечення інформаційної прозорості діяльності влади та інші напрями.

Отже, актуальним залишається питання визначення сучасної парадигми капіталізації соціального потенціалу суспільства.

У ринковій економіці процес капіталізації розглядається як подвійне явище: з одного боку, це накопичення реального капіталу, з іншого – це збільшення вартості наявного капіталу за допомогою ринкових механізмів та фінансових інститутів. Розкриття сучасної сутності капіталізації дозволяє показати, яким чином долається дуальність цього економічного явища. Незалежно від того, в якій сфері – виробничій або фінансовій, – в якій формі – капіталізація прибутку або капіталізація ринкової вартості, – реалізується цей процес, його результатом завжди є приріст цінності. В цьому полягає головна мета господарського розвитку [1].

Еволюційний процес становлення та розвитку дефініції поняття «капіталізація» можна окреслити у кілька періодів:

1-й період – початок XIX століття. В рамках марксистської теорії капіталізація визначається як процес накопичення капіталу шляхом капіталізації прибутку, що призначений для розширення виробництва та як потік майбутньої вартості, яка розрахована із застосуванням ставки відсотку, тобто як капіталізація ринкової вартості [3].

2-й період – кінець XIX – початок XX століття. Представники неокласичного напрямку економічної теорії доповнили своїх попередників і капіталізацію розуміли як процес створення та накопичення вартості, яка приносить ефект з дохідністю, що дорівнює ставці відсотку, розмір якого визначається очікуваною продуктивністю капіталу. Епоха кейнсіанства зробила новий крок у вивченні капіталізації як економічного поняття. Згідно з її теорією, капіталізація базується на накопиченні капіталу за допомогою

грошового обороту. В результаті завершення виробничого циклу частина створеного грошового доходу споживається, а інша частина – спрямовується на підтримання та розвиток активів і таким чином накопичується [4].

3-й період – кінець ХХ століття. З другої половини ХХ століття триває процес стагнації: дослідження сутності цього явища майже припиняється, тривалий час термін «капіталізація» майже не вживався, причому не лише у вітчизняній науковій літературі, а й за кордоном.

4-й період – сучасність. Спостерігається зростання інтересу як вітчизняних, так і зарубіжних науковців до сутності та значення капіталізації. За умов розвитку процесів соціалізації економічного розвитку це поняття набуло більш складної змістовної характеристики.

Це пов'язано в першу чергу з тим, що відповідно до сучасних потреб розвитку суспільства відбулося розширення уявлення про основні фактори виробництва, що використовуються для отримання прибутку. Під цими факторами тепер розуміють не тільки матеріальні ресурси (земля, капітал і праця як робоча сила), але і нематеріальні активи, а також здібності людей, їх знання, інформацію, підприємницькі здібності.

Крім того, відбулися зміни і в розумінні категорії «капітал» як фактору виробництва. Так, прийнято розділяти не лише фізичний (основний) і оборотний капітали, але і виділяти в окрему складову інтелектуальний капітал, людський і соціальний капітал.

На макрорівні процес капіталізації розглядається як продуктивне використання національного доходу в цілому. У цьому сенсі капіталізація являє собою систему господарювання, яка забезпечує розширене відтворення активів, сприяючи тим самим зростанню національної економіки [2, с. 90].

Таким чином, капіталізація соціального потенціалу буде проявлятися у створенні передумов для здійснення розширеного відтворення і збільшення продуктивного накопичення основних складових соціального потенціалу.

Враховуючи аспект розвитку соціального потенціалу, можна запропонувати таку структуру соціального відтворення (рис. 1).

Соціальне відтворення, на думку авторів, можна розглянути як процес відтворення повноцінної життєдіяльності носія людського капіталу, соціальної структури, а також ефективне використання та нарощування соціального потенціалу за допомогою інститутів через систему соціальних відносин суспільства.

У контексті суспільного розвитку та суспільного виробництва виникає потреба у капіталізації всіх ресурсних складових соціального потенціалу, зокрема: демографічної, інтелектуальної, інноваційної, людської, трудової, кадрової. При цьому під капіталізацією необхідно розуміти процес реалізації та активного нарощення вартісної складової соціального потенціалу та активного перетворення його на соціальний капітал.

Найважливішими напрямками капіталізації соціального потенціалу в Україні є:

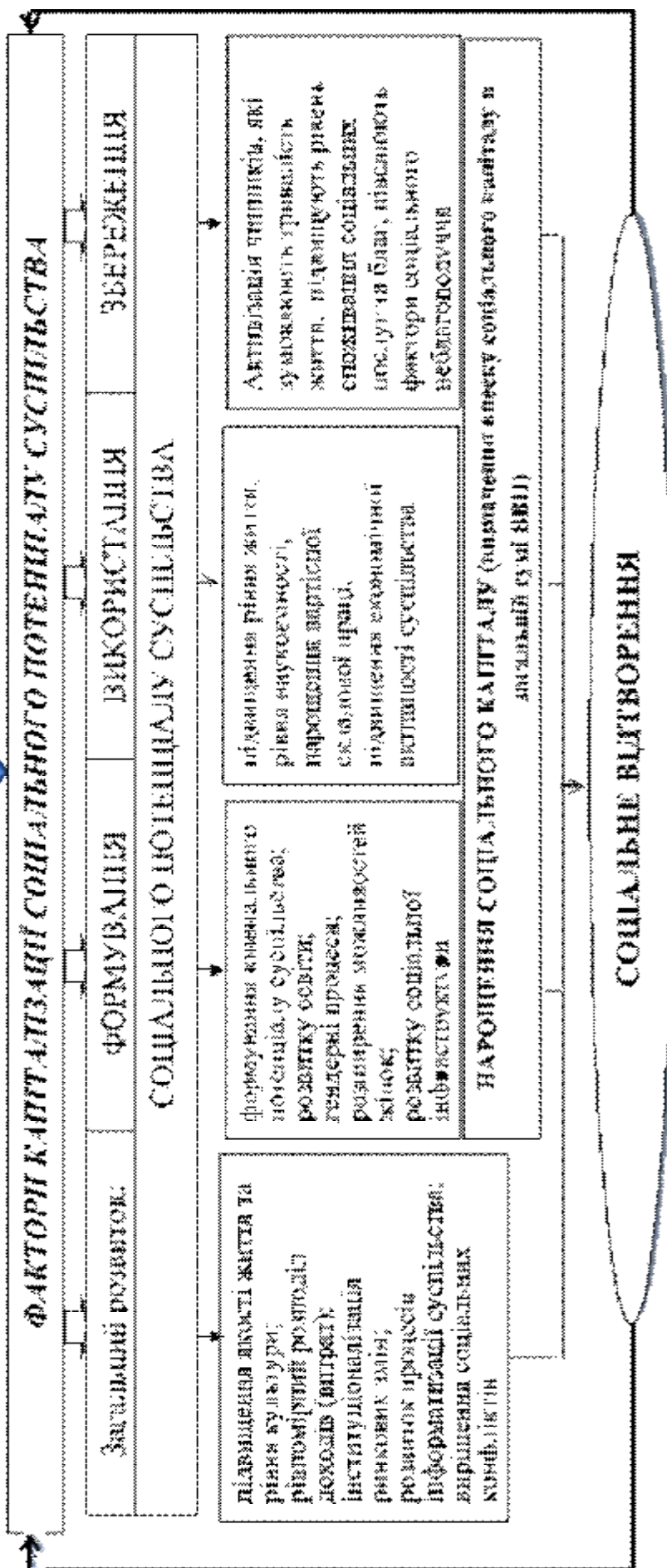
- формування ефективної стратегії зростання вартості соціального потенціалу та перетворення його у соціальний капітал;
- діагностування рівня та станів соціального потенціалу України відповідно до стандартів Європейського Союзу;
- визначення вартості соціального капіталу, тобто визначення його внеску у загальній сумі ВВП.

Проблеми, що є перешкодами на цьому шляху:

- недостатньо сформована законодавча база розвитку соціального потенціалу суспільства (заповнити цю прогалину має на меті запропонована авторами концепція);
- несформованість інститутів інформаційного забезпечення державного управління, відповідних до потреб формування дієвої соціальної політики;
- відсутність єдиної системи оцінки соціального потенціалу, що викликає нестачу інформації, яка має дозволити здійснення аналізу нових тенденцій і суперечностей, що виникають у державно-управлінських відносинах у суспільстві;

КАПІТАЛІЗАЦІЯ СОЦІАЛЬНОГО ПОТЕНЦІАЛУ СУСПІЛЬСТВА:

МЕТА — здійснення розширеного підтворення і збільшення продуктивного використання основних складових соціального потенціалу на підставі ринкової адаптації

- діагностика соціальних процесів проводиться без належної статистичної інформації та аналізу.

Таким чином, еволюційні процеси, що відбуваються в системі соціального та економічного розвитку, змушують замислюватися про необхідність розробки і використання нового інструментарію, нових методів і підходів до дослідження перспектив капіталізації соціального потенціалу в майбутньому або ж трансформації наявного інструментарію. Це дозволить забезпечити позитивні зрушення у соціально-економічній сфері життя суспільства та надасть змогу якнайповніше урахувати інтереси усіх суб'єктів глобалізованого ринкового простору.

Список використаних джерел

1. Малова Т. А. Капитализация в условиях структурных особенностей российской экономики (концептуальный подход) / Т. А. Малова // Аудит и финансовый анализ. – 2007. – № 5.
2. Малый И. И. Капитализация экономики: проблемы и перспективы : материалы семинара : в 2 ч. [Электронный ресурс] /И. И. Малый. – Режим доступа : http://f.ief.org.ua/IEF_rus/ET/Kapitalizaciya306.pdf
3. Маркс К. Капитал / К. Маркс, Ф. Энгельс. – [изд. 2-е.]. – Т.1. – 342 с.
4. Ялчевський В. Л. Економічна сутність капіталізації підприємств та напрями її здійснення / В. Л. Янчевський // Вісник ЖНАЕУ. – 2011. – № 2, т. 2. – С. 308–319.

*Гудима І. П.
Черкаський державний технологічний університет,
м. Черкаси, Україна*

ОСОБЛИВОСТІ ЗМІНИ СУЧАСНОГО ГНОСЕОЛОГІЧНОГО КОНТЕКСТУ ХРИСТІЯНСТВА

В сучасному християнстві має місце така ситуація, коли віруючі з їх активним пізнавальним ставленням до світу примушують релігійних функціонерів тим або іншим чином піддавати уважному та ретельному вивченню приголомшливі й дивні події, що виводяться теологами з надприродного джерела, та відшукувати для них в кожному випадку вагомі і

вичерпні пояснення. Глибока зацікавленість оточуючим світом сучасних віруючих підштовхує релігійних ідеологів до того, аби організувати захист та виправдання чуда насамперед за допомогою доведень, звернених до розуму.

Перевіряючи зміст своїх повчань про зміст віри засобами розуму, богослови намагаються вилучити з них застарілі положення, замінивши їх раціональним благочестям. Такі зусилля в цілому здобувають схвальну оцінку християнських ієрархів, оскільки богослов'я не відкидає шлях безперервного поглиблення релігійних істин, висвітлюючи їх з різних боків та різними засобами. Це і складає в кінцевому підсумку головне завдання богословських студій. Далєбі специфіка богословських досліджень своєрідна – зміст їх заздалегідь визначений у такий спосіб, аби залишитися незмінним навічно. І хоча, фактично, кінцевим результатом богословських пошуків завжди виступає те, з чого вони брали свій початок, потреба оновленого викладу вчення перед вимогами допитливо розуму вимушує релігійних теоретиків знову і знову звертати свою увагу на те, як в нових культурних умовах довести віруючим, що Бог дійсно діє у світі.

Істотною ознакою ХХ століття став бурхливий розвиток природничо-наукових знань, техніки і технології. Очевидним також є те, що наука, нарешті, здається, отримує змогу переконливо пояснити світобудову з точки зору найменших і найбільших частин матерії. Не стоїть осторонь культурних здобутків сучасності і релігія. Її нинішнє становище стимулює релігійних ідеологів до того, аби якомога більше зусиль докладати до оновлення традиційних релігійних уявлень, в тому числі і через богословське витлумачення даних сучасної науки. Новітні теологічні інтерпретації передових наукових теорій покликані засвідчити здатність релігії опанувати принципи сучасного наукового мислення і дати останньому правильне витлумачення та, врешті-решт, підтвердити значущість релігії в сучасному суспільному житті.

На шляху включення результатів природничо-наукового вивчення світу в сферу релігійного світорозуміння теологи сподіваються отримати потужний теоретичний ресурс для нового розуміння божественної

іманентності. Одним із таких напрямів, який відкриває деякі апологетичні перспективи оновленого бачення промислительної діяльності Бога, є вивчення так званих хаотичних систем, а, точніше, непередбачуваної поведінки систем, підпорядкованих закону причинності. Як відомо, за певних умов динамічні системи (фізичні, хімічні, біологічні та ін..) можуть переходити у хаотичний стан, в якому їх поведінка на макроскопічному (такому, що спостерігається) рівні принципово непередбачувана. Найменші зміни вихідних параметрів хаотичних систем врешті-решт зумовлюють виникнення якісно нових варіантів розвитку. Схожі процеси, пов'язані з посиленням мікрозмін (мікрофлуктуацій), представлені у погоді; вони відомі під назвою «ефекту метелика» Едварда Нортена Лоренца – американського математика і метеоролога – коли коливання крил метелика в нетрях африканської савани може виступити реальною причиною торнадо на узбережжі Північної Америки, через процеси мікрофлуктуацій, що відбуваються в ланцюжках складних взаємодій. Слід зазначити, що рівняння, які фіксують параметри змінюваності хаотичних систем, носять детерміністський характер, а це вказує на те, що коли вихідні дані тут відомі точно, достовірний прогноз майбутніх подій не є неможливим. Однак практично досліднику доводиться мати справу з нескінченно малими величинами, значення яких піддається встановленню тільки до певної межі, а тому стосовно цих систем завжди буде мати місце так звана «евентуальна непередбачуваність». Вона пов'язана з природною неспроможністю спостерігача врахувати всі можливі мікрофлуктуації, особливо в вузлах біфуркації того чи іншого процесу, а відтак, і дати більш-менш точний прогноз розвитку і зміни об'єкта дослідження.

Для теологів, які перебувають в пошуку прийнятної моделі виразу дієвості Бога у світі та одночасно виявляють зацікавленість сучасними здобутками науковців, горизонт евентуальної непередбачуваності ставив хаотичних систем виступає місцем, де вони вбачають «перст Божий», фокус зосередження його божественної сили. Нові відкриття науки в царині

природи мікросвіту для них відкривають двері на шляху нового осмислення та викладу вчення про особливий промисел Бога та чудо.

Загалом же, в історії стосунків теології та природничих наук неспроможність останніх пояснити явище з точки зору причини, що його породжує, практично завжди використовувалася релігійними діячами на користь ідеї присутності Бога в світі власного творіння. А тому практична неможливість відслідковувати найдрібніші мікрофлуктуації в певних системах, непередбачуваних й таких, що не спостерігаються людиною, виступає основою для теологічного використання постулату Бога, який пояснює та прояснює непояснюване і незрозуміле людині. Особливо, коли прийняти до уваги те, що результати подібних заходів навряд чи колись будуть відкинуті розвитком науки, а Бог завжди залишатиметься зберігачем таємниць. Уведення принципу індетермінізму в царину пояснення низки фізичних процесів надало теологам підстави знову вести мову про чудо як про вплив Бога, котрий діє на долю випадковості в природних законах з метою бути почутим, розпізнаним і, зрештою, прийнятим сучасною людиною.

Здійснювана релігійними ідеологами модернізація релігійної картини світу не може оминати окремих гострих питань, в поясненні яких нинішня християнська теологія вбачає своє серйозне покликання і важливу мету. Як видно, один з напрямів, яким намагається прямувати теологія, що воліє по-новому усвідомити і пропагувати промислительну діяльність Бога, пов'язаний із залученням наукових даних. Серйозні сумніви в теологічній ідентичності пошуків присутності Бога в ізольованих актах втручання у світ або ж в прогалинах наших знань про нього, вимушують частину авторів звертати свої погляди до науки, яка (сподіваються вони) збагатить раціональні основи специфічно-християнських тверджень про Бога, способи його дій у світі тощо. В їх теоретизуваннях присутність Бога у світі пояснюється переважно в тих подіях, значна частина яких істотно змінюється через наслідки, що виявляються на макрорівні (наприклад хаотичних). Категоричне неприйняття низкою богословів концептуалізацій

інтервенціоналізму, де прямі творчі акти Бога в царині власного творіння передаються саме як видиме ігнорування законів природи та втручання в упорядкованість світобудови, приводить окремих авторів до пошуку нових теоретичних можливостей задля відповіді на питання – чи справді можна знайти якісь ознаки активності Бога в цьому світі, а якщо це так, то які саме вони?

І все ж аналіз сучасних релігійних концепцій провіденціалізму безпомилково свідчить також і про те, що для теології зусилля навіть найдопитливішого розуму в справі осягнення дій Божих у світі часом стикаються з нездоланими, самою вірою визначеними, кордонами, а будь-який, навіть найзухваліший пізнавальний акт призупиняє свій поступ перед містичним, непізнаваним ядром визначень Божих. В цьому ключі пряма божественна каузальність богословами витлумачується не як загадка або містифікований ребус, що їх з часом є сподівання розв'язати чи розплутати, а як незбагненна таємниця, ключі від якої перебувають в позахмарних інституціях, у вимірах чистої абстракції.

Лук'янчук О. С.

Черкаський державний технологічний університет,

м. Черкаси, Україна

ПОСТНЕОКЛАСИЧНА ПАРАДИГМА УПРАВЛІННЯ МАЙБУТНІМ

Сьогодні фундаментальна наука все більше уваги приділяє складним системам. Виникає необхідність міждисциплінарного підходу в науці, що об'єднує високі технології, медицину та генну інженерію, інформаційні технології та економіку, прогнози та ризики. Природно, виникає проблема рефлексії науки з приводу перегляду своїх ідеалів, норм і цінностей, технологій наукового пізнання і взаємодії науки з суспільством. Сьогодні процес осмислення того, що відбувається йде в рамках постнеокласичної парадигми філософії науки. Ядром міждисциплінарних процесів на сьогодні виступає синергетика. Синергетику часом називають постнеокласичною наукою.

За Хакеном [1], синергетика займається вивченням систем, що складаються з великої кількості частин, компонентів чи підсистем, які складним чином взаємодіють між собою. Синергетика – це наука про самоорганізацію систем, виникнення впорядкованих складних систем, організацію колективних типів поведінки під впливом флуктуацій. Як зауважує сам Хакен, це приводить нас у певному сенсі до свого роду узагальненого дарвінізму, дія якого поширюється не тільки на органічний, але й на неорганічний світ [2].

Синергетичний ефект при цьому зводиться до збільшення ефективності діяльності в результаті з'єднання, інтеграції, злиття окремих частин в єдину систему за рахунок так званого системного ефекту (емерджентності).

В постнеокласичній парадигмі людина ставить запитання природі, природа відповідає, але відповідь тепер залежить і від властивостей об'єкта, і від способу запитування, і від здатності розуміння того, хто надсилає запит до суб'єкта. Тобто, розглядаючи питання, доводиться вводити культурно-історичний рівень суб'єкта, його психологічні, професійні та соціальні установки, які наука не розглядала раніше, як несумісні з критеріями об'єктивності та науковості.

У філософії та психології це, перш за все, діяльнісний підхід, герменевтика, філософія та методологія науки останньої третини ХХ століття.

Сучасні наукові підходи до прогнозування і проектування майбутнього склалися за останні п'ятдесят років [3].

Були створені «фабрики думок» –Think Tanks, які зв'язали прогностику з управлінням, був розроблений прогностичний механізм – метод Delphi і метод «Дорожніх карт». Саме цими технологіями в застосуванні до розширеного соціально–економічного проектування і здійснюється форсайт в США. В Японії кожні п'ять років проводяться класичні форсайтінгові дослідження з тридцятирічним горизонтом прогнозування виключно методом Delphi. Європейські форсайти взагалі не містять прогностичного

елемента і повинні розглядатися як розширені уявлення про майбутнє у європейських еліт.

Спираючись на наявний досвід, Н. Ю. Ютан пропонує називати форсайтом єдність трьох складових:

- прогностика, прогнозування, передбачення майбутнього;
- управлінська практика, управління майбутнім;
- соціальна інженерія – конструювання майбутнього.

Формально було показано, що форсайт найкраще узгоджується з моделлю сценування, в якій виділяється загальне для всіх «неминуче майбутнє» і розглядаються різні версії майбутнього, кожна з яких містить в собі це «неминуче майбутнє», але не зводиться до нього. При цьому можливий адміністративний вибір версії розвитку з числа запропонованих. Вищесказане передбачає високу культуру моделювання складного світу, що розвивається, володіння особливою методологією роботи із складністю, вміння колективного прийняття рішення в міждисциплінарних проектах та експертизах.

В останнє десятиліття такий методологічний потенціал був напрацьований в синергетиці або теорії складності (complexity).

Синергетика дає зручний інструментарій та інтерфейс для діалогу експертів і управлінців, що конструюють майбутнє. Синергетична методологія має свою зону відповідальності – практика моделювання систем, що саморозвиваються. Управління такими системами має свою специфіку: необхідність обліку явищ самоорганізації, нелінійність, неадаптивність, особлива відповідальність управлінця припадає на точки біфуркації системи, коли незначні впливи можуть мати незворотні зміни в сценарії розвитку системи.

Методологія синергетики покликана реалізувати, укоренити принципи синергетики в суспільній свідомості, адаптувати їх для непрофесіоналів на рівні вже не метафор, а конструктивних принципів, допомогти зрозуміти і змодельовати реальність.

Синергетика в сфері управління майбутнім і прогнозування несе великий евристичний потенціал, дає не тільки нову мову для прочитання відомих положень і термінів, а й еволюційну методологію управління з урахуванням феноменів самоорганізації в системах, що саморозвиваються.

Список використаних джерел

1. Хакен Г. Синергетика [Текст] : [пер. з англ.] / Г. Хакен. – М.: Мир, 1980. – 404 с.
2. Эткинс П. Порядок и беспорядок в природе [Текст] / П. Эткинс. – М.: Мир, 1987. – 224 с.
3. Буданов В. Г. Синергетическое моделирование сложных систем // Философские науки. – 2007. – № 4. – С. 114–131.
4. Буданов В. Г. Методология синергетики в постнеклассической науке и в образовании. М.: УРСС, 2008. – 232 с.

*Chubina T.D., Usov D.V.
Cherkassy Institute of Fire Safety
Cherkassy, Ukraine*

DIGNITY AS AN ESSENTIAL FORM OF THE HUMAN EXISTENCE

The importance of the right to the human life dignity can be judged by the fact how often this issue is given attention in the international documents. In particular, it establishes in Art. 22, 23, 25 of the Universal Declaration of Human Rights of 1948, p. 7, 11 International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights of 1966, p. 4, 23 of the European Social Charter (revised) 1996. Current legal reports determine the dignity as the main purpose of constitutional rights.

Despite the fact that the concept of “human dignity” is the key to the Universal Declaration of Human Rights, the careful attention of philosophers and sociologists attracted to this concept only in the last decade. Researchers relay on and develop further (which proved to be particularly important for the present and future of Ukraine) statements the meaning of which are clearly given in the

Preamble to the Declaration and in the main part. The point is that “recognition of dignity of all members of the human family and of the equal and inalienable rights is the foundation of freedom, justice and peace in the world” and «all men are born free and equal in dignity and rights. They are endowed with reason and conscience and should act towards one another in a spirit of brotherhood» [2]. While philosophers are thinking about the honor and dignity of a person, people struggling for and suffering from them, the evidence is our domestic Revolution of Dignity. As the removal of a person from the real political and economic life is closely linked to the risk of loss of human dignity as the focus of personal and social existence. Only in condition with the existence of all citizens' common moral ideas, sense of justice, solidarity and esteem it can be build a just and fair society.

Moreover, in many years after the adoption of the Declaration, moral and humane attitude of people to each other requires special, cherished virtues and above all - a sense of justice and respect for human dignity. Life often faces us with a question if it is possible to limit, to stop the injustice of such forms as neglect, abuse, rejection. Responding to it both emphasize leading contemporary philosophers, we must admit the fact that this dignity belongs to one of the leading place among the moral and social values: people should consider them to be valuable in relations with each other, because it is not the average moral value that exists alongside other values such as freedom, justice or right.

In modern European culture, the basis of dignity is economic and social autonomization of personality. Autonomization an individual is connected with the formation of a new economic structure of society based on private ownership with the development early bourgeois relations in Western Europe. The autonomy is the individual's reaction to «the pressure of life», which is realized in the cultural taboos and the necessity of fulfillment of the role behavior. In such circumstances, the position of self-actualization, which is self-realizations, becomes self-assertion.

The Position of self-assertion provides self-individualistic orientation of a man. Individualism is a worldview that acknowledges the supreme value of a

human life and the unique interests of a person. Individualism as a concept considers the entire world through the prism of the interests of a person.

Independence, self-sufficiency and self-assertion of man, his autonomy and the position in the center of the world is the basis of dignity.

On the importance of human dignity insisted in one of his latest works German philosopher J. Habermas: «the human dignity is the portal through which egalitarian, Universalist moral content is imported into law. The idea of human dignity is the conceptual hinge that connects the morality of equal respect for each person with positive law and democratic legal declarations» [3, p.70]. The Ukrainian philosopher A. Yermolenko in his works admits that «the harmonious relationship between man and nature is correlated the harmony of human relations with human dignity» [1, p. 14], and it is not a simple way of human survival of human and society.

A full development of society and the progress of culture is not possible if in the focus is not a person who possesses dignity. Dignity is a significant indicator of human being, as a person cannot recognize his life to be real, if he is forced to live in conditions, which deprive him sense of self-esteem. Learning of foundations of human dignity as one of the central concepts of philosophy is relevant and important as it will help influence the formation of a person's ideology, and find a way out of the modern anthropological crisis.

In its image of the development of a society about the category of human dignity, several steps have been passed, steps of corresponding periods of the history of development of humankind: antiquity, the Middle Ages, modern times. The background data of forming ideas lay in the era of the ancient world. The idea of human dignity in the process of its development, filled with specific content depending on historical conditions, the type of personality, moral system of values, the nature of the relations of the individual with the social environment. In addition, in the development of the category of human dignity it can be recognized of the movement from the spread in the public mind of category of «honor» to the spread of category of «dignity» category of categories, as well as their separation. The recognition of dignity of people equals them in the society and gives everyone

equal rights, which correspond with the requirements of modern international papers.

The complex and multifaceted concept of «dignity» contains an inner contradiction between its humanitarian and anthropological sense, which points on the dignity as part as person himself, social and civilization that contents the dignity of a property status, birth, place in the social hierarchy and moral, personal meaning which deepen in human nature.

The dignity it is absolutely essential part of a person existence. This presentation of his identity, the expression of the value of his individuality and at the same time the valuation of a person himself. This is what allows a person to devote himself as a person, who feels the person with the sense of his existence, and in common, human term underlines the measure of the mission of humanity on the Earth. In the future, talking about optimistic scenarios of modern development, all social actions should be connected with the greatest value, which is human dignity. It also means the vector of spirituality. The general cultural trend and the direction to the valuable human being of a person connected with his right to save the honor and dignity.

The category of «dignity» is estimated as the center in two dimensions. The main thing real human being, which allows a person to be worthy to have feeling self-esteem and live with dignity. Secondly, the category of «dignity» means the nearest specification of philosophical-anthropological category of a “person”. In the context of a humanitarian approach, the idea of a person connected with the unconditional acceptance of human dignity as an essential form of existence and activity. The problem is that the dignity cannot be formed by force. To cultivate this quality we need some certain human material, human nature and such life factors as family, education, morality, culture, ideals. At the same time, it is one of the few issues that are closely connected with the real life, everyday human existence, the solution of which depends on the tone of real human relationships. In our opinion, in the new conditions of mass culture and modernization the change of the way of a person existence does not abolish the meaning itself as the principle of human dignity.

Problems of formation and functioning in Ukraine the open - highly civilized society and the foundation of contemporary-significant scale of values of social regulators directly related to the recognition and cultivation of such value as human dignity. In addition, on the freedom of a modern man is worth to look from the point of view of dignity and justice to recognize its difference from tyranny. Tragic, we must recognize not the lack of unrestricted freedom but the interpretation of it as despotism as a freedom that does not account for the other, and does not feel shy about it.

Reference

1. Єрмоленко А.М. Соціальна етика та екологія. Гідність людини – шанування природи. – К., 2010.
2. Загальна декларація прав людини / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_015
3. Хабермас Ю. Концепт человеческого достоинства и реалистическая утопия прав человека // Вопросы философии. – №3. – 2014. – С. 66–79.

Буравченко Р. В.

*Черкаський державний технологічний університет
м. Черкаси, Україна*

ОСНОВНІ ПРАВИЛА НАЙЕФЕКТИВНІШОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ВЗАЄМОДІЇ ПРОДУКТИВНИХ СИЛ СУСПІЛЬСТВА: НОВІТНІ ІДЕЇ ЛІБЕРАЛІЗМУ

Виникнення поняття лібералізму як філософських принципів і засобів економічної взаємодії припадає на XVII–XVIII ст. (Голландія, Англія). В науковому обігу поняття почало активно використовуватися лише з початку XIX ст. Система наступних базових цінностей, які притаманні класичному лібералізму: свобода, раціоналізм, невідчужуваність приватної власності, індивідуалізм, справедливість, толерантність і різноманітність. Вона визначала ідеологічне оформлення офіційної римської зовнішньо- і внутрішньополітичної діяльності. Libertas (свобода), humanitas (людяність), justitia (справедливість), fides (вірність) – саме цими принципами намагалася

керуватися офіційна римська дипломатія і політичні діячі Республіки. На формування цих цінностей вплинула популярна в римському республіканському і ранньоімперському суспільстві стоїчна філософія, найбільш яскравими представниками якої були Луцій Анней Сенека, Гай Музоній Руф, Марк Аврелій Антонін [1, с. 199; 2, с. 274, с. 277–287].

Філософське трактування раннього лібералізму ґрунтувалося на релігійній терпимості, перевазі торгівлі і промисловості над аграрним виробництвом, наданні громадянських і політичних прав середньому класу, непорушності приватної власності. Ранній лібералізм був індивідуалістичний насамперед в інтелектуальних та економічних питаннях, а вже потім – в політичних [3, с. 144]. Філософи-мислителі Томас Гоббс, Джон Локк, Шарль Монтеск'є, економіст Адам Сміт в дослідженнях дійшли висновку, що для свободи індивіда передусім необхідна його економічна свобода, яку найкраще може забезпечити вільна ринкова економіка та закріплена правом приватна власність. Економіка, згідно з думкою мислителів, повинна базуватися на саме економічних законах, а не бути під впливом політичного управління. Приватне право повинно змінюватися лише внаслідок торгівельно-економічних операцій, а не залежати від політичних чинників [3, с. 63–74, 121–163; 4; 5, с. 126–127; 6; 7; 8; 9, с. 54–55]. В кінці XVIII – поч. XIX ст. ліберальні економічні свободи були законодавчо закріплені в Конституції США (1787 р.), Конституціях Франції (1791, 1793, 1795 рр.) та Наполеонівському Громадянському Кодексі (1803–1804 рр.). Не зважаючи на поразку Наполеона Бонапарта, реставрована влада Бурбонів була змушена підтвердити всі ліберальні досягнення Великої Французької Революції, передусім – недоторканість приватної власності, рівні економічні правила для всіх громадян, примат закону над владою. Саме завдяки ліберальним правилам, протягом XIX ст. спочатку у Франції, а пізніше в Європі (окрім Голландії та Англії, де економічний лібералізм затвердився раніше) відбулися промислові революції, доіндустріально-аграрні економічні відносини розвиваються в індустріальні. Основним рушієм даних перетворень стало підприємництво, яке базувалося в першу чергу на недоторканості приватної власності. Криза лібералізму в I пол. XX ст. була викликана перевиробництвом, жорсткою конкуренцією та наступом соціальних ідей (крайні їх прояви – комунізм, нацизм, фашизм). Спроба поставити соціальні права індивіда вище його економічних, політичних і громадянських прав – всі ці чинники змусили лібералізм еволюціонувати. Відповідно, на початок XXI ст. ліберальна ідеологія представлена умовно «лівим», соціальним

лібералізмом, який передбачає посилення економічної ролі держави, та умовно «правими», новими ліберальними економістами вільного ринку (найбільш відомий – лауреат Нобелівської премії з економіки Фрідріх Август фон Гаск), які, навпаки, вважають втручання політики в економіку шкідливим. В той же час всі течії сучасного лібералізму однозначно негативно ставляться до тоталітаризму чи обмеження економічних свобод індивіда [5, с. 145–150], підкреслюють необхідність конкуренції, різноманіття, вільного ринку на противагу класовій чи расовій «солідарності», яку сповідують неокомуністичні та неонацистські ідеологи. Більш того, сучасний лібералізм доводить взаємозв'язок між економічною і політичною свободами, необхідність їх взаємодії [10]. Спроби ж обмеження політичних чи економічних свобод обов'язково позначаються на економічному розвитку.

Наведені тези доводять, що для найефективнішої економічної взаємодії продуктивних сил необхідні наступні правила побудови взаємовідносин в суспільстві: 1) наявність однакових рівних правил економічної взаємодії для всіх суб'єктів економічного життя; 2) непорушність і рівність економічних і політичних прав вищезазначених суб'єктів; 3) наявність конкуренції, приватної власності та підтримка з боку держави; 4) різноманітність суспільства.

Список використаних джерел

1. Машкин, Н. А. История древнего Рима. Учебник / Н. А. Машкин. – М.: Высш. шк., 2006. – 751 с.: ил.)
2. Рассел Б. История западной философии [Текст] / Б. Рассел. – Т.1. – М.: «МИФ», 1993. – 512 с.
3. Рассел Б. История западной философии [Текст] / Б. Рассел. – Т.2. – М.: «МИФ», 1993. – 444 с.
4. Гоббс Т. Сочинение в 2 т. / Сост., ред., авт. примеч. В.В. Соколов; Пер. с лат. и англ. – Т. 2. – М.: Мысль, 1991. – 731с.
5. Кирилюк Ф. М. Філософія політичної ідеології: Навчальний посібник. – К.: Центр учбової літератури, 2009. – 520 с.
6. Локк Дж. Сочинения: В 3 т. / Пер. с англ. и лат. / Ред. сост., авт. примеч. А. Л. Субботин. – Т.3 – М.: Мысль, 1988. – 668 с.
7. Монтескье Ш. Л. О духе законов. – М.: Мысль, 1999. – 672 с.
8. Смит А. Исследование о природе и причинах богатства народов. – М.: Соцэкгиз, 1962. – 684 с.

9. Філософія політики: Підручник / Авт.-упоряд.: В. П. Андрущенко (кер.) та ін. – К.: Знання України, 2003. – 400 с.
10. Фридмен М., Хайек Ф. О свободе / М. Фридмен, Ф. Хайек. – М. : Социум, Три квадрата, 2003. – 182 с.

Шкретий А.В.

*Черкасский государственный технологический университет,
г. Черкассы, Украина*

АКТУАЛЬНОСТЬ ФИЛОСОФИИ В ИТ-ТЕХНОЛОГИЯХ

Вопрос об актуальности философии, на мой взгляд, сегодня в эпоху глобализации, господства информационных технологий представляет особый интерес. На мой взгляд, ее актуальность в том, как она понимается, как объясняется востребованность в ней. Философия для философов актуальна в первую очередь тем, что она воспринимается как наука, имеющая свою большую историю, и все еще многие вспоминают, что от нее отделились другие науки. В ученом сообществе, как свидетельствуют наблюдения, также сложилось устойчивое мнение о необходимости философии.

Начиная с середины 60-х годов, западными философами активно обсуждается вопрос о вступлении наиболее развитых стран в качественно новую стадию развития, охарактеризованную ими как постиндустриальное или информационное общество, главным отличающим критерием которого является определяющая роль информационных технологий во всех сферах жизнедеятельности людей: в особенности телевидения, в создании и широком распространении персональных компьютеров, в построении глобальных информационных сетей, в разработке технологий виртуальной реальности и других технологических инновациях. В своей совокупности эти достижения коренным образом изменили жизнь общества, усложнив и трансформировав мир так, что осмыслить его в рамках традиционных подходов философских стало довольно затруднительно. Современные изменения в сфере ИТ наиболее адекватно отражены в постмодернистской философии, задача которой заключается не только в деконструкции основных категорий предшествующей европейской философской мысли, но

и в формировании основных мировоззренческих принципов, распространяющихся в информационном обществе. Особую актуальность рассмотрение информационных технологий в постмодернистском контексте обретает применительно к реалиям нашей страны, которая, несмотря на экономические и политические сложности, активно включается в глобальное информационное пространство, развивая и осваивая новейшие телекоммуникационные технологии, решая проблемы свободы в сфере распространения информации, формируя законодательную базу, регулирующую информационную деятельность и т.п.

Подводя итог, можно сказать, что такая наука как философия, которая появилась ещё до н.э., перетерпевшая множество изменений, и та философия, которую мы видим сейчас, остается актуальной как в повседневной жизни, так и в сфере IT-технологий.

Список использованных источников

1. Поносов Ф.Н. Современные философские проблемы техники и технических наук / Ф. Н. Поносов. – Ижевск : ФГБОУ ВПО Ижевская ГСХА, 2013. – 262 с.

*Шульга В. А., Руденко О. А.
Черкаський державний технологічний університет,
м. Черкаси, Україна*

ГЕНЕЗИС ТЕОРІЇ МЕНЕДЖМЕНТУ

Аналіз розвитку науки управління сприяє кращому розумінню сучасного стану науки, появи нових ідей. Тому дослідження питання генези теорії менеджменту є актуальним в наш час.

Основоположниками менеджменту якості і розробниками його класичних методів є американські вчені Демінг Е. [4], Джуран Дж. [5], Фейгенбаум А. [6]. Представники цієї школи японські учені Ісікава К. [7], Тагучі Г. внесли вагомий внесок в розвиток методів планування якості і статистичного аналізу. Сучасні методи менеджменту якості відрізняються соціальною спрямованістю в широкому сенсі і найбільш повно відображені в концепції «загального управління якістю» [8].

Історія управлінської думки налічує багато тисячоліть. Висловлювання з проблем управління можна знайти в Шумерській державі (III тис. до н.е.), в Месопотамії і древньому Китаї. Але пов'язувати їх з менеджментом в жодному разі неможливо.

Одним з перших, хто дав характеристику управління як особливої сфери діяльності, був Сократ (470-399 рр. до н.е.). Він проаналізував різні форми управління, підкреслюючи важливість поділу і спеціалізації праці, наголошуючи, що причиною бідності суспільства, як правило, є відсутність кваліфікованого керівництва.

Дослідження Платона (428-348 рр. до н.е.) були присвячені глибокому аналізу поділу праці, розкриттю суті управління і контролю.

Арістотель (384-322 рр. до н.е.) заклав основи вчення про необхідність спілкування рабовласників з рабами і управління ними, а також обґрунтував моральні принципи управління господарством.

Зародження наукових ідей менеджменту можна знайти в працях Ніколо Макіавеллі (1469-1527 рр.), в яких викладено ідеї стосовно своєчасності прийняття управлінських рішень.

Значний вклад в менеджмент як «науку» зробили такі вчені як М. Вебер, Ф. Тейлор, Г. Форд, А. Файоль [1].

Аналіз наукових досліджень розвитку теорії управління та менеджменту дозволяє виділити три історичні періоди:

1) стародавній (починаючи з 9-7 ст. до н.е. й до поч. 18 ст.). Цей період вважається найбільш тривалим і характеризується накопиченням досвіду управління, яке ще не було виділено в самостійну галузь знань;

2) індустріальний (1776 – 1910 рр.), який характеризується пошуками принципів ефективного управління виробництвом, появою перших теорій наукового управління;

3) системний (1911 – до теперішнього часу). Управління визнається як самостійна наука. Цей період можна схарактеризувати як період систематизації й інформатизації [3].

Аналіз теоретичних джерел дає змогу віднести до базових соціокультурних типів менеджменту такі: західноєвропейський,

північноамериканський (американський), японський (азійський), радянський (український).

Голландський вчений Г. Хофштеде виділяє 4 базових культурних ознаки, за якими порівнює виробничі організації: «дистанція влади», «прагнення уникнення невизначеності», «індивідуалізм–колективізм», «чоловічність–жіночість». Констатація розбіжностей у національно-культурних типах менеджменту й організації має велике практичне значення, бо дозволяє оцінювати сумісність організаційних культур, перспективи їх взаємодії, можливі конфлікти й шляхи їх вирішення.

М. Вебер, визначаючи сутність капіталістичного господарства на відміну від традиційного, надає організації головного значення.

На початковому етапі становленні капіталістичного виробництва функції власника й управлінця були поєднані, і лише зі становленням великого індустріального виробництва стали з'являтися наймані управлінці – менеджери, що стало передумовою формування специфічної культури управління.

У Західній Європі взаємовідносини між підприємцями, управлінцями й найманими працівниками формувалися шляхом поступового завоювання робітниками соціальних прав в умовах класової боротьби й розвитку тред-юніоністських та соціалістичних ідей.

Культура менеджменту в США відрізняється від генези управління в Західній Європі. Важливим елементом цієї культури є культ людини-підприємця. На початку ХХ століття в США відбувалося становлення менеджменту як особливої науки управління виробництвом. Це час, коли почала складатися менеджерська культура, школа наукового менеджменту Ф. Тейлора та система управління Г. Форда.

Ідеологія менеджменту, сформована системою Тейлора, стала основою «філософії контракту», яка зводить стосунки працівника й роботодавця до продажу максимально ефективної робочої сили за максимально можливу винагороду.

Значний внесок у теорію «наукового менеджменту» зробив А. Фойоль. Саме йому належить виокремлення основних функцій управління: планування, організація, координація, контроль.

Система американських виробничих відносин, яка склалася, виявилася вельми жорсткою. На початку ХХ століття Америка зазнала потрясіння через низку виступів робітників проти жорсткої експлуатації й приниження.

Подальшими етапом розвитку культури менеджменту в США стала концепція «людських стосунків», яка сформувалася в кінці 20-х - на початку 30-х років і відображена в працях Е. Мейо. Сутність цього етапу полягає в тому, що людина більше не розглядається як «машина»; відбувається усвідомлення й теоретичне осмислення того факту, що на продуктивність праці робітників впливають психологічний клімат у колективі, зацікавленість до праці й моральне задоволення від її корисності, емоційний стан тощо.

Однак згодом теорія «людських стосунків» зазнала нищівної критики, передусім за декларативний характер її гуманізму й абстрактний психологізм рекомендацій, які мало реалізуються на практиці.

Одним з найяскравіших проявів цієї зміни стали праці Д. Карнегі, які побачили світ у 20-ті роки й мали велику популярність. У них розгорталася нова концепція стосунків між людьми в діловому спілкуванні й управлінні.

Усе більшого поширення в сучасному американському менеджменті набуває модель «єдиної команди». Робітник і службовець розглядаються не просто як наймані працівники, а як члени єдиної команди.

Найважливішим фактором формування сучасних систем менеджменту у всьому світі є вплив японського менеджменту.

Специфіка японського менеджменту зумовлена передусім соціокультурними цінностями й світоглядними особливостями японського суспільства. Передусім японська культура основана на міцних міжособистісних зв'язках, стійкому колективізмі. Звідси й прихильність японців до фірми, як до сім'ї [2].

Розвиток теорії і формування української моделі менеджменту відбувається під впливом сучасних американських шкіл, а також накопиченого вітчизняного і світового досвіду.

Отже, будь-яка наука виходить з використання історичного досвіду. Аналіз розвитку науки управління сприяє кращому розумінню сучасного стану науки, появі нових ідей, недопущенню старих помилок.

Список використаних джерел

1. Андрушків Б. М., Кузьмін О. Є. Основи менеджменту. – Львів : Світ, 1995. – 294 с.
2. Кузьмін О. Є., Мельник О. Г. Основи менеджменту: Підручник. – К. : Академвидав, 2003. – 415 с.
3. Осовська Г. Менеджмент організацій : Навчальний посібник/ Галина Осовська, Олег Осовський. – К.: Кондор, 2005. – 153 с.
4. Деминг Э. Выход из кризиса / Э. Деминг. – М. : Экономика, 1985. – 201 с.
5. Джуран Дж. М. Качество и прибыль / Дж. М. Джуран. – М. : Изд-во стандартов, 1970. – 198 с.
6. Фейгенбаум А. Контроль качества продукции / А. Фейгенбаум. – М. : Экономика, 1986. – 214 с.
7. Исикава К. Японские методы управления качеством / К. Исикава. – М. : Экономика, 1988. – 208 с.
8. Джордж С. Всеобщее управление качеством / С. Джордж, А. Ваймерских . – М. : Изд-во РЛД, 2002. – 486 с.

*Голуб М. С.
Черкаський державний технологічний університет
м. Черкаси, Україна*

МОВА ЯК ЗАСІБ ІДЕНТИФІКАЦІЇ ОСОБИСТОСТІ

Мова виникла і розвивається одночасно із виникненням та прогресією суспільства як засіб зв'язку (комунікації) між людьми та передавання досвіду із покоління у покоління. Мова об'єднує людей у спільноти, регіони, країни. Мови об'єднуються між собою в групи: слов'янські, індоевропейські, романо-германські та інші. Існують характерні мовні особливості різних народностей, країн, соціальних груп та індивідів.

Мова – динамічна категорія, що постійно розвивається в часі та просторі. Мова – спосіб мислетворення людини, досконалість мови – показник інтелектуального, духовного та емоційного розвитку індивіда.

Мова є засобом ідентифікації мовця. За допомогою мови можна визначити національність людини, регіон проживання, етнічну приналежність. Також мова людини може вказати на її вік, стать і соціальний статус. Мова та мислення школяра-першокласника та студента-випускника різна. Відрізняється спосіб мислення, а, як наслідок, і мова освітян та робітників. Жінки схильні у своєму мовленні до описів емоційного стану, чоловіки – у бажанні зберегти логічну послідовність подій та фактів.

Людина ідентифікує себе за допомогою мови як способу мислення та вираження своїх думок та мови як характерної ознаки належності до певної спільноти чи народу.

Сленг – результат розвитку мови відповідно до умов життя та функціонування. Він характерний для людей певних професій (лікарі, електрики, поліціанти), спільнот (церковні прихожани, футбольні вболівальники, толкієністи, пацієнти тощо), соціальної ланки (студенти, освітяни, робітники). Кваліфікаційною обробкою текстів, створених мовцями, та інтерпретацією результатів займаються фахівці із контент-аналізу.

Окрім соціальних, національних, професійних та гендерних ознак існують психологічні фактори, що впливають на мовця під час висловлення ним своїх думок та позицій.

Аналізуючи мову за кількома характеристиками, можна розширити діапазон інформації про мовця, ніж за однією з них. Індивідуальні характеристики конкретного мовця є досить сталими, а отже, – впізнаваними. Розпізнавання та аналіз їх здійснюють за допомогою профілювання текстів.

Список використаних джерел

1. Литвинова Т. А. Профилирование автора письменного текста // Вестник Челябинского государственного университета. Филология. Искусствоведение, 2011.
2. Костенко Н., Іванов В. Досвід контент-аналізу: моделі та практики : Монографія. — К. : Центр вільної преси, 2003.

3. Вихованець І.Р. Теоретична морфологія української мови. – К.: «Пульсар», 2004.
4. Бацевич Ф. С. Філософія мови. Історія лінгвософських учень. – К.: «Академія», 2011.
5. Кондратюк Т. М. Словник сучасного українського сленгу. – Харків: Фолио, 2006.

Дербаль Я. М., Руденко О. А.

Черкаський державний технологічний університет

м. Черкаси, Україна

ІНФОРМАЦІЯ І КОМУНІКАЦІЇ В МЕНЕДЖМЕНТІ

Усі функції менеджменту взаємопов'язані і діють, якщо в організації є певна система комунікацій

Спільна (колективна) діяльність людей передбачає контакти між ними у вигляді обміну інформацією. Тільки на цій основі люди, об'єднані в організацію, можуть досягти своєї мети. Будь-яке підприємство, навіть дуже мале, обов'язково має відповідну систему комунікацій.

У вузькому розумінні слова, комунікація – це обмін інформацією між двома й більше людьми. Тобто, основним матеріалом є інформація.

Мескон, Альберт і Хедоурі наголошують, що комунікації виникають між:

- організацією та зовнішнім середовищем (споживачами, державою і т. д.);
- підрозділами та працівниками підприємства (між різними рівнями управління, керівниками й підлеглими, неформальними організаціями тощо).

З огляду на спрямованість потоків інформації розрізняють такі комунікації:

- згори до низу (від вищої інстанції до нижчої, від керівника до підлеглого);
- знизу до верху (від підлеглих до керівників);

- горизонтальні (між членами трудового колективу, які займають рівноправні посади) [1, с. 155].

Основними елементами комунікації є: джерело інформації, передавач, приймач, отримувач. Весь шлях від джерела інформації (відправника) до отримувача називається каналом комунікації. Канали можуть бути формальні (офіційні) й неформальні (неофіційні). Формальні встановлюються адміністративно і зв'язують працівників як вертикальними, так і горизонтальними щаблями керування. До неформальних каналів комунікацій належать ті, що не збігаються з офіційно встановленими. Для ефективного функціонування виробничих колективів необхідно, щоб в організації діяли як формальні, так і неформальні комунікації, які мають бути збалансованими. Якщо організація володітиме лише системою формальних комунікацій, то процес проходження інформації буде бюрократизуватися. Якщо домінуватиме система неформальних комунікацій, то це призведе до поширення чуток, які заважатимуть нормальній діяльності.

Інформація – це сукупність повідомлень, які відображають конкретний стан явища, події, виробничо-господарської діяльності. Інформацію можна класифікувати за певними ознаками. За повнотою охоплення явища: повна, часткова, надлишкова; за періодом дії: разова, періодична, довгострокова, постійна; за змістом: адміністративна, фінансова, бухгалтерська, довідкова, конструкторська, технологічна, інша; за достовірністю: достовірна й недостовірна [2, с. 218].

В. Зігерт та Л. Ланг описують поняття тотальної інформації. Тотальна інформація – це не лише фрази, почуті або прочитані, а сукупність «сприйнятого сигналу»: тон та інтонація голосу, настрій і зовнішній вигляд передавача, довколишня обстановка, навіть спогади та асоціації. Ефект комунікації залежить від низки соціально-психологічних факторів, що мають місце в процесі передачі та сприйняття інформації, які є її складовими.

Особливо сильно вони проявляються при мовній (словесній) передачі інформації. При цьому задіяні три канали її передачі та сприйняття кожною

людиною: емоційний, нормативний та канал знань. Емоційний канал тестує інформацію, що надходить, на відповідні асоціації, настрої, важливість тощо.

Наприклад, сприйняття інформації доповідача залежатиме від постановки його мови, зовнішнього вигляду, віку й посади, тобто від емоційних елементів. Крім того, велике значення матиме його поведінка, жести, міміка, тобто відповідність певним соціальним та особистим нормам, які прийняті в тому чи іншому колективі чи навіть суспільстві. Все це входить в поняття нормативного каналу сприйняття й передачі інформації. І нарешті, в каналі знань відбувається оцінка змісту інформації, її призначення, що є найважливішим. Мета передачі інформації саме в тому й полягає, щоб вона набула якості знань у тих, для кого вона призначена. Але ця якість буде недостатньою або інформація сприйматиметься набагато важче й довше, якщо передаватиметься без відповідних емоційних та нормативних складових [3, с. 148].

Зв'язок між цими каналами того, хто передає інформацію, та того, хто її сприймає, називається трансакціями. При передачі інформації дуже важливо постійно аналізувати трансакційні зв'язки. Адже якщо в інформації буде домінувати емоційна й нормативна складові, то може і не відбутися її сприйняття отримувачем.

Отже, тепер можна сказати, що комунікація – це не лише система, яка забезпечує обмін інформацією між її членами, а й взаємні поставки емоційних елементів і ціннісних уявлень.

У комунікаційних процесах постійно виникають шуми. Інформаційний шум – це те, що деформує інформацію, її зміст (відхилення, помилки тощо). Отже, слід враховувати можливі неточності. Є зона попадання (відправлено й отримано), є частина сигналу, що не дійшла до адресата (відправлено, але не отримано), і є найбільш загадкова частина – щось доходить до адресата, не будучи відправленим. Тому при передачі інформації слід бути максимально точним і уважним.

Для задоволення потреб різних організаційних рівнів і функціональних сфер менеджменту існують такі головні типи інформаційних систем: 1) операційно-виконавчі; 2) офісні автоматизовані, 3) управлінські інформаційні

системи; 4) системи підтримки рішення; 5) системи підтримки виконання рішень; 6) Інтернет-мережі [4, с. 342].

Список використаних джерел

1. Веснін В. Р. Основи менеджменту. – М., – 1997.
2. Галькевич Р. С. Набоков В. І. Основи менеджменту. – М., – 1998.
3. Герчикова І. Н. Менеджмент. – М., ЮНІТІ "Банки і біржі", 1994.
4. Кохно П. А., Мікрюков В. А., Коморов С. Е. Менеджмент. – М., Фінанси і статистика, 1993.

Курсевич Є. О.

*Черкаський державний технологічний університет,
м. Черкаси, Україна*

ФІЛОСОФСЬКІ ПРОБЛЕМИ ТЕЛЕКОМУНІКАЦІЇ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА

У ХХІ ст. значна частина жителів Землі отримує можливість, використовуючи сучасну техніку, миттєво зв'язуватися один з одним, отримувати, використовуючи всесвітню мережу Інтернет, інформацію, що цікавить з численних банків даних, що формуються в різних країнах, вирішувати виникаючі ділові проблеми, створювати локальні комп'ютерні і виробничі телекомунікаційні мережі. Знову виникне втрачена тисячі років тому глобальна можливість спілкування всіх, хто живе на Землі людей. У ХХІ ст. виникає Глобальне Інформаційне Суспільство, яке створюється за активної державної підтримки всіх країн в кооперації з такими міжнародними організаціями, як Міжнародний союз електрозв'язку, Міжнародна організація стандартизації і Світова організація торгівлі. В Інформаційному Суспільстві будуть прийняті до уваги інтереси і потреби всього людського співтовариства.

Біблія розповідає, що всього одне століття після потопу люди жили, коли «вся земля була – мова єдина і слова одні». Через сто один рік після потопу люди впали в гріх самозвеличення і стали зводити до самих небес Вавилонську вежу, затіявши діяльність заради діяльності. В покарання

Всевишній розділив людство на народи і мови. Тисячоліття, що минули після потопу, людство йшло через ворожнечу, нерозуміння і жорстокі війни до осягнення тієї простої істини, що у людей немає причин для ненависті один до одного, що всі вони – команда одного корабля – планети Земля, – що мчить в космічному просторі. І хочеться вірити, що ХХІ ст. стане століттям об'єднання всіх, що живуть на Землі людей. Передумови для такого об'єднання створені багатовіковими досягненнями всієї людської культури, і зокрема, винаходами і відкриттями в області телекомунікацій, зробленими в ХХ столітті. Загальновідомо, що поява телекомунікації дала можливість людині передавати різну інформацію на великі відстані, більші, ніж при безпосередньому спілкуванні. Інформаційні можливості засобів телекомунікації наближаються до можливостей безпосереднього обміну інформацією між людьми.

Телекомунікація як одна з «техносфер» нашої цивілізації включає в себе три основних компоненти сучасної науки – телекомунікацію, телеметрію та інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ), – і дуже цікава своєю філософією. А основа філософії в телекомунікації – це загальнодоступність, як складова частина взаємопов'язаної телекомунікаційної мережі будь-якої країни, відкритої для користування всім споживачам, в послугах якого не може бути відмови.

Сьогодні телекомунікації, комп'ютеризація, інформатизація і пов'язана з нею роботизація виробництва призводять до істотної зміни характеру праці та багатьох соціальних відносин і структур автоматизованих виробництв у всьому світі.

З одного боку, розвиток галузі – безперечний прогрес, а нові цифрові технології дозволяють вирішувати широкий спектр завдань з такою швидкістю і обробляти такий обсяг інформації, яку важко було уявити ще десять років тому. З іншого боку, розглянувши телекомунікації зсередини, ми виявимо, що всі їхні функції, за великим рахунком, зводяться до послідовного перерахунку математичних операцій крок за кроком, як це зроблено в електромеханічних системах комутації.

Уже зараз людині доводиться базуватися на висновках, які надаються нам комп'ютерами, і сьогодні висновки і прогнози, що надаються ними, поза

всякою критикою. Може слід впроваджувати в свідомість людей постулат про те, що комп'ютер – не більше ніж великий калькулятор, так необхідний для полегшення і прискорення життя людства.

Висновки

Телекомунікація не тільки обслуговує будь-яке виробництво, але і проникає в нього, стаючи необхідним елементом вбудованих систем технологічних процесів. Отже, телекомунікації слід розглядати як важливий фактор економічного розвитку будь-якої країни, як символ процвітання всього людства.

Інформація нині постає як найнадійніший продукт, що завойовує світові ринки, оскільки вона наділена власним «глобальним життєвим циклом», а це означає, що несе в собі властивості опанування простором і часом, забезпечує вертикальну та горизонтальну інтеграцію світу. Інформатизація суспільства технологізувала інтелектуальну діяльність людей за допомогою комп'ютерів, новітніх засобів зв'язку, інноваційних технологій. У сучасних умовах ця інформаційна технологізація вже значно впливає на ділову активність, освіту, виховання, політику, медицину і взагалі світосприйняття.

Парадокс сучасності полягає в тому, що людина, з одного боку, залежить від технологічного розвитку власного суспільства, а з іншого боку, вона сама відповідає за своє майбутнє, яке творить своїм інтелектом і здатністю до самовдосконалення. Через це людина стає головним суб'єктом і головним об'єктом глобального інформаційного суспільства, його засобом і метою одночасно.

Список використаних джерел

1. Воронина Т.П. Информационное общество: сущность, черты, проблемы. – М.: ЦАГИ, 1995.
2. Моисеев Н.Н. Универсум. Информация. Общество. – М.: Устойчивый мир, 2001.
3. Тоффлер Э. Шок будущего. – М.: АСТ, 2004.
4. Schiller Herbert I. et al. The Ideology of International Communications. – New York: Institute of Media Analysis, 1992.

ФІЛОСОФСЬКІ АСПЕКТИ ПРОБЛЕМИ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ ТА СВІДОМОСТІ

Застосування електронних обчислювальних машин швидко розширюється і робить актуальною проблему співвідношення можливостей людського мислення і так званого машинного, або штучного, інтелекту.

Актуальною задачею кібернетики стало вивчення фундаментальних відмінностей, можливостей і зв'язків людини і кібернетичних пристроїв.

Проблема свідомості і мови з появою комп'ютерних технологій виявилася тісно пов'язаною з проблемою штучного інтелекту. Сам термін «інтелект» у сучасній філософії трактується як вища пізнавальна здатність мислення, яка відрізняється творчим, активним характером від пасивно чуттєвих форм пізнання. Штучний інтелект – це метафоричне поняття для позначення системи створених людьми засобів, що відтворюють певні функції людського мислення.

Офіційно виникнення досліджень і розробок щодо штучного інтелекту відносять до середини ХХ століття. Проте філософські витoki знань про властивості людського мислення можна вважати закладеними ще Сократом. На думку Сократа, мета пізнання полягає в тому, щоб у логіці понять виражати логіку досліджуваного світу. Учень Сократа Платон розвинув вчення свого вчителя і впритул підійшов до відкриття основних законів формальної логіки, тобто тих законів мислення, які дозволяють робити правильні висновки, виходячи з правильних посилянь. Основоположником формальної логіки вважається геніальний учень Платона – Арістотель. Логіка Арістотеля не тільки визначала закони отримання правильних висновків, але й відображала властивість людського розуму здійснювати дедуктивні міркування від загального до конкретного. Арістотель сформулював закони та принципи логіки понять, що дозволяє, на думку Сократа, відобразити логіку об'єктивної реальності.

Через 2000 років після Арістотеля цю логіку блискуче доповнив своєю діалектикою німецький філософ Георг Гегель. Діалектична логіка Г. Гегеля відображає у своїх поняттях не тільки механічний рух, але і розвиток взагалі, включаючи процеси навчання, самонавчання, формування понять тощо. Іншими словами, на відміну від формальної логіки, діалектична логіка дає ключ до автоматизації динамічної (творчої) компоненти людського мислення.

Багато філософів позитивно сприйняли ідею можливої комп'ютерної імітації людської психіки і спробували використати цю ідею для переосмислення традиційної проблематики філософії свідомості, філософії інтелекту та психофізичної проблеми. Одна з пріоритетних областей використання штучного інтелекту – комп'ютерні експертні системи.

Вивчають проблему штучного інтелекту спеціальні дисципліни, орієнтовані на всебічне комплексне осмислення даної проблеми, покликані розробляти правила конструювання таких алгоритмів роботи комп'ютерної техніки, які мали б характер розумної, цілеспрямованої діяльності.

При постановці складних задач виявляється неможливим створити повністю формалізовані рішення і машинну програму. Причина цього полягає в тому, що процес їх розв'язання на всіх основних етапах включає неформальні, зокрема творчі, елементи, які притаманні виключно людині.

Представники нейроінформатики часто висловлюють думку про те, що інтелект – це системна властивість нейронів мозку, що не виводиться з властивостей одного нейрона. Так, М. Менський пов'язує інтелектуальність системи із ступенем нерозуміння спостерігачем того, як вона розв'язує завдання.

Пошук точного визначення штучного інтелекту повністю пояснюється тим, що це ще дуже молода наука, і її структура, коло питань і методики ще не повністю визначено.

Висновки

Проблема штучного інтелекту в науці XXI століття охопила широке коло досліджень, пов'язаних зі створенням штучного аналогу інтелекту

людини, моделюванням окремих функцій і структур психіки, інтелекту, робототехнікою, впливом наявних і потенційно можливих систем штучного інтелекту на людину та суспільство.

Визначено, штучний інтелект – це галузь комп'ютерної науки, що досліджує автоматизацію розумної поведінки. Проте це визначення не дає однозначної характеристики цій галузі науки. Воно лише ставить нові питання і парадокси в галузі, однією з головних задач якої є пошук самовизначення.

Свідомість становить відкриту систему, в якій є не тільки сфера раціонального, а й чуттєво-емпіричні, емоційно-вольові засоби відображення світу. Всі вони, разом узяті, відкривають нові можливості людини у самопізнанні та створенні штучного самосвідомого інтелекту.

Філософські аспекти штучного інтелекту репрезентують широке проблемне поле, яке постійно змінюється й уточнюється. У межах філософії в контексті штучного інтелекту досліджуються не тільки такі проблеми як перспективи комп'ютерних систем, що самоорганізуються, етичні аспекти застосування технологій штучного інтелекту, людина в умовах формованого електронного середовища, але й класичні філософські питання про свідомість, розум, інтелект.

Список використаних джерел

1. Эшби У. Что такое разумная машина // Кибернетика ожидаемая и кибернетика неожиданная: Сборник. – М., 1968
2. Быковский И. А. Философские аспекты проблемы создания искусственного интеллекта: Дис. канд. филос. наук: 09.00.08 / И. А. Быковский. - Саратов, 2003. – 180 с.
3. Гаврилов А. В. Системы искусственного интеллекта: учеб. пособие: в 2-х ч. / А. В. Гаврилов. – Новосибирск: Изд-во НГТУ, 2001. – Ч. 1. – 67 с.
4. Тихомиров О. К. Философские и психологические проблемы «искусственного интеллекта» / О. К. Тихомиров // «Искусственный интеллект» и психология. – М., 1976.

5. Люггер Дж. Ф. Искусственный интеллект: стратегии и методы решения сложных проблем / Дж. Ф. Люггер ; пер. с англ. – [4-е изд.]. – М. : Издательский дом "Вильямс", 2003. – 864 с.
6. Пушкин В. Г., Урсул А. Д. Информатика, кибернетика, интеллект. Философские очерки / В. Г. Пушкин, А. Д. Урсул. – Кишинев: Штиинца, 1989.

*Радзівєвський Н.Є.
Черкаський державний технологічний університет,
м. Черкаси, Україна*

ФІЛОСОФСЬКІ ПРОБЛЕМИ ДОБИ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА

Людська думка не може не прагнути знайти певну логіку, певну впорядкованість у розвитку історії тим більше, що певний порядок в історії інтуїтивно розпізнається. Очевидно, що історичний процес не є лише калейдоскопом, хаосом подій. В ньому можна виділити певні періоди розвитку, певні типи суспільства.

Людська історія є принципово незавершеною. Знаходячись в середині незавершеного процесу, не знаючи його кінця, не маючи іншої системи для порівняння (бо людство – єдине і унікальне, іншого просто немає), не можна сказати, на якій стадії всесвітньої історії як цілої людство знаходиться. До того ж, історичний процес, на відміну від природних явищ, є процесом людської діяльності і творчості, який передбачити дуже складно.

Формаційна теорія К. Маркса була спрямована на теоретичне обґрунтування ідеї прогресу з позиції матеріалістичного розуміння історії. Історія, за К. Марксом, є єдиним закономірним процесом сходження від нижчого до вищого стану суспільства, або типу суспільно-економічної формації. В основі такого процесу лежить закон розвитку способу виробництва. К. Марксом був запропонований об'єктивний критерій історичного розвитку – рівень розвитку продуктивних сил, ступінь продуктивності праці. Поряд з цим головним економічним показником визнавався й інший – гуманістичний, зміст якого полягає у загальному

становищі людини в соціальній системі, у можливостях, які відкриваються для розвитку особистості, для задоволення її потреб і реалізації здібностей.

Ідея прогресу в тому значенні, яке їй надала попередня епоха, може вважатися вичерпаною. Не випадково формаційний підхід до історії змінився у ХХ столітті на цивілізаційний. Поняття цивілізації передбачає розгляд історії не лише як історії економіки, а як історії людей в єдності їх матеріального і духовного життя. Основу цивілізацій складають певні культурні цінності. Кожна епоха є відбитком неповторної унікальної культури, яка є самоцінною і не підлягає порівнянню, не може вимірюватись критеріями прогресу. М. Бердяєв вважав вчення про прогрес (як про поступальний розвиток «по сходинках» історії від нижчого до вищого, від менш досконалого до більш розвиненого) хибним і невиправданим ні з філософської, ні з моральної, ні з наукової точки зору. При такому підході втрачається самоцінність кожної епохи, покоління, культури. Вони перетворюються лише на засіб для майбутнього, більш досконалого суспільства. Насправді ж кожна епоха, кожна цивілізація і культура, за словами одного з істориків, рівною мірою наближена до Бога. Критерій більшої або меншої досконалості, повноцінності або меншовартості щодо періодів історичного розвитку не спрацьовує. Людство все більше розуміє необхідність «рівноправного партнерства», діалогу різних епох і різних культур. Не випадково, що в період кризи техногенної цивілізації людство все частіше звертається до культурних цінностей традиційного суспільства, вони виявляються такими, що потребують освоєння наново і по-новому.

Безперечно, людство йде вперед, але це скоріше рух від дитинства до юнацтва, від юнацтва – до зрілості. Це сходження не до кращого, а до складнішого: це нові труднощі, нова відповідальність, загострення і необхідність подолання нових, більш серйозних проблем.

Сучасна філософія поставила питання людини і культури дуже близько. Оскільки проблеми людини і культури дуже тісно пов'язані в повсякденному житті, у всіх сферах людської діяльності, перш за все в такій важливій і необхідній сфері діяльності людини як сфера цінностей. От чому

сучасне суспільство приділяє велику увагу вивченню етики, естетики, права і держави, релігії і науки, антропології, етнографії, психології, педагогіки, літератури і мистецтва.

Список використаних джерел

1. Абдеев Р. Ф. Философия информационной цивилизации. – М., 1994.
2. Ракитов А. И. Философия компьютерной революции. – М., 1991.
3. Келле В. Ж. Наука как компонент социальной системы. – М., 1988.
4. Коутс Р., Влейминк И. Интерфейс «человек-компьютер»; [пер. с англ.] – М: Мир, 2005.
5. Логический подход к искусственному интеллекту: от классической логики к логическому программированию; [пер. с франц.] – М.: Мир, 1999.

*Катренко К. В., Руденко О. А.
Черкаський державний технологічний університет
м. Черкаси, Україна*

ЕФЕКТИВНЕ ВИКОРИСТАННЯ РОБОЧОГО ЧАСУ: ТАЙМ-МЕНЕДЖМЕНТ

Завдання ефективного використання робочого часу завжди актуальне для керівників тому, що вони управляють не тільки своїм власним часом, але і робочим часом своїх підлеглих. Надмірна тривалість робочого часу (дня, тижня) дає нам підстави, для застосування здобутків теорії і практики сучасного менеджменту.

Питання підвищення ефективності організації праці розглядалися низкою вітчизняних та зарубіжних вчених. Серед вітчизняних авторів, що досліджують питання вдосконалення організації праці, слід відзначити Д. П. Богиню, Л. В. Балабанову, В. М. Данюк, О. А. Грішнову, В. М. Колпакова, О. В. Сардак, Л. І. Скібіцьку [4]. В їх роботах основна увага зосереджувалася на особливостях організації праці менеджера з управління персоналом. При цьому недостатньо розглянуті підходи та засоби тайм-менеджменту як напряму удосконалення організації праці.

У зарубіжній практиці підготовки управлінських кадрів давно використовується технологія тайм-менеджменту. У вітчизняних вишах в навчальних планах теж почали з'являтися курси з тайм-менеджменту.

Як же організувати робочий час, щоб ефективність його використання підвищувалася?

Принцип Парето (*Вільфредо Парето – італійський економіст, інженер і соціолог, жив у другій половині 19-го – початку 20 століття*) широко використовується в тайм-менеджменті, дозволяючи ефективно використовувати робочий і особистий час. У відповідності до цього принципу, на досягнення 80% успіху необхідно затратити всього лише 20% часу. Проаналізувавши дії, вчинені протягом дня, можна виділити ті, які приносять найбільші результати, з тим щоб сконцентрувати на них свою увагу, а решту, по можливості, виключити як непродуктивні.[2]

Крім того, кожна людина має свої внутрішні біологічні годинники, відповідно до яких в певний час її робота найбільш продуктивна і ефективна. Знаючи такий час, більший обсяг складної роботи (80%) доцільно зробити саме в такий проміжок, витративши менше зусиль (20%).

Послідовному використанню принципу Парето допомагає техніка аналізу складності завдань (АБС-аналіз). Згідно з цим методом, усі завдання в залежності від складності розподіляються на 3 групи [3]:

А- важливі та термінові

В- важливі і нетермінові

С- всі інші справи

На практиці краще користуватися методом перемноження, тобто кожне завдання оцінювати від 1 до 3 за ступенем важливості та терміновості, та шляхом множення визначати пріоритетність поставленого завдання.

Наприклад:

ступінь важливості:

1 – не важливо

ступінь терміновості:

1 – низька

2 – важливо

2 – середня

3 – найважливіше

3 – висока

	Важливість		Терміновість		Пріоритет
Завдання №1	3	x	2	=	6
Завдання №2	1	x	1	=	1
Завдання №3	2	x	1	=	2

Визначити пріоритети у роботі допомагає також Матриця Ейзенхауера, суть якої полягає в тому, що на все часу завжди бракує, але його завжди достатньо для найважливішого. Тому важливо виконувати в першу чергу те, що є результативним [1].

Вважається, що саме 34-й президент США запропонував цю методику і зробив стандартом своєї роботи. За важливістю і терміновістю всі робочі завдання поділяються на термінові, нетермінові, важливі та неважливі.

- якщо завдання термінове та важливе його потрібно зробити самому;
- якщо завдання термінове та неважливе його потрібно планувати;
- якщо завдання нетермінове, але важливе його потрібно делегувати;
- якщо завдання нетермінове та неважливе його не потрібно робити.

З огляду на вищезазначене, на мою думку, для ефективного використання робочого часу кожен керівник має керуватися наступними правилами:

1. Важливі завдання виконувати самому в найефективніший час, що відповідає його внутрішньому біологічному годиннику.
2. Пам'ятати, що 20% затрат робочого часу приносять 80% результатів.
3. Підтримувати принцип пріоритетності при виконанні всіх завдань.
4. Планувати завдання.
5. Використовувати технологію делегування.
6. Встановлювати терміни виконання завдань.
7. Контролювати виконання завдань.

Керівник повинен пам'ятати, що ефективна організація часу – це не його особиста справа, це міра поваги до колег, ознака, за якою можна судити про його ділові якості й елементарна ознака культурної людини.

Список використаних джерел

1. Берд, П. Тайм-менеджмент: Планирование и контроль времени / П. Берд. – М.: Фаир-Пресс, 2003. – 281 с.
2. Осовська Г. В. Основи менеджменту: Навч. посібник, для студентів вищих навчальних закладів. – К.: «Кондор», 2003
3. Зайверт, Л. Ваше время – в ваших руках : советы деловым людям, как эффективно использовать рабочее время / Л. Зайверт. – М.: АО «Интер-экспорт», 1995. – 266 с.
4. Скібіцька Л. І. Тайм-менеджмент : [навч. посіб.] / Л.І. Скібіцька. – К.: Кондор, 2009.

Астапова-Вязьміна О. І.

*Черкаський національний університет ім. Б. Хмельницького,
м. Черкаси, Україна*

ТЕОРІЇ НОТАЦІЇ Н. ГУДМЕНА: ДЕНОТАЦІЯ ТА ЕКЗЕМПЛІФІКАЦІЯ

Коли йдеться про характеристику знакових систем, особливостей функціонування символів, проблем денотації та референції, найчастіше посилаються на роботи Ч. С. Пірса, Ф. де Соссюра, Ч. Морріса, Г. Фреге, У. Куайна, Д. Серля. І, на жаль, вкрай рідко згадується ім'я відомого американського дослідника Н. Гудмена, теорія нотації якого, в зазначеному контексті, дозволяє розкрити особливості вербальних та невербальних знакових систем.

Н. Гудмен в роботі «Languages of Art: an Approach to a Theory of Symbols» розбирає питання щодо того, як працює уявлення, інакше кажучи, як знаки на папері пов'язані з різними видами речей, наприклад, фотографією, музикою та іншими видами позначень. Автор артикулює увагу на тому, що вирізняє «систему позначень символів» від інших видів знакових систем. Н. Гудмен розглядає відмінності між мовними та невербальними системами символів, а також особливості, які виокремлюють позначення від

інших можливих мов. Йдеться про живопис, танці, скульптуру. В теорії нотації окреслюється питання, що графічне зображення повинно бути визначеним через поняття сутнісних структурних відображень.

Що являє собою схема нотації? Н. Гудмен зазначає, що будь-яка система символів складається із символів за певними правилами їх об'єднання, щоби сформувати інші системи символів.

Істотною ознакою нотації є те, що її елементи можуть вільно замінюватись один одним без будь-якої синтаксичної дії, або, якщо більш буквально, усі варіанти даного символу повинні бути еквівалентними. Інакше кажучи, будучи екземпляром одного символу в нотації, вони повинні складати достатню умову бути точними копіями один одного. Гудмен наголошує на синтаксичних, семантичних правилах та називає основні умови, необхідні для системи символів, щоб вона була позначенням:

- а) система має складатись із символів (висловлювання, надписи, знаки), які утворюють класи еквівалентності (символів) на підставі того, що вони можуть бути замінені без синтаксичної дії; наприклад, «будь-який» такий же самий, як і якийсь інший символ; символи мають бути індиферентними та їх елементи не повинні перетинатись, жоден знак не має класифікуватись як екземпляр більше одного разу;
- б) символи мають бути сформульовані так, щоб їх диз'юнктивність можливо було б перевірити, а це виключає системи, що неоднозначно сприймаються, де два (впорядковані) елементи мають ще один (новий) між ними;
- в) нотаційні системи мають бути однозначними;
- г) елементи нотаційної системи не мають перетинатись;
- д) елементи нотаційної системи мають бути диференційовані. Наприклад, будь-яка система, будучи «семантично щільною», утворює два елементи, що мають між собою ще один.

Автор підкреслює, що система є нотацією тоді і тільки тоді, коли всі об'єкти, що відповідають даному символу, належать до одного й того самого класу відповідності.

Необхідною умовою нотації є збереження індиферентності між екземплярами кожного символу. Нейтральність є типовим відношенням

еквівалентності, і тому в зазначеному контексті мають існувати відношення рівносильності, симетричності та транзитивності. Символ в позначеннях є абстракцією класу індиферентностей серед можливих варіантів. Н. Гудмен підкреслює відмінності справжньої нотації. На його думку, справжню нотацію визначає не те як можуть бути побудованими правильні судження, а їх наслідки. І ключовим моментом є позиція, що для справжнього позначення характерним буде те, як відбуватиметься оцінка істинності копій один одного. Отже, запропонована американським дослідником схема покликана не забезпечити певний словник чи граматику для окресленої проблематики, а запобігти можливим проблемам із позначенням.

Використання мови залежить не тільки від правил; використання зображення не залежить від нашої здібності до візуального визнання подібності. Пояснюючи теорію нотації, Н. Гудмен вводить поняття екземпліфікації. Словник В.К. Мюллера перекладає «*exemplification*» як «пояснення через приклад» [3, с.263]. І Н. Гудмен визначає, що екземпліфікація доволі широко використовується в якості способу символізації як в мистецтві, так і поза ним. Зображення позначає об'єкт графічно, а уявлення можна назвати. Крім того, є уявлення, які ні на що не вказують, і тому нема на чому робити референцію.

Наприклад, розглянемо буклет тканин кравця, що включатиме зразки тканин, основна функція яких – продемонструвати, проілюструвати певні властивості тих тканин, які використовує кравець. Зразок скаже нам про колір, текстуру, плетіння, але не свідчитиме про розмір, форму, вартість тощо. Інакше кажучи, ми побачимо ілюстрацію прикладу властивостей, і тому сам буклет і зразки являтимуть тільки ілюстративний елемент. Але, на жаль, ілюстрація завжди обмежена. Екземпліфікацію Н. Гудмен виражає схемою: якщо є два елементи діаграми А і В, то рух від А до В є денотацією, а від В до А – екземпліфікацією. Ця загальна ідея, на думку автора, може бути вдосконалена, але схема можлива лише там, де є дві альтернативи, два домінуючих напрями. Інакше ми отримаємо конверсію висловлювання, а вона не є перетворенням рівносильності [6, с.58]. Екземпліфікація є завжди прикладом чогось, але вона за змістом більш глибока ніж денотація.

Гудмен пише, що правильна денотація завжди однозначно визначає, які об'єкти їй відповідають, а з іншого боку, денотація, навпаки, рідко визначається одним із можливих екземплярів. Ситуація може бути ускладнена і символами, які стосуються себе. Суб'єкт, який денотує себе, також є прикладом себе самого, являючись одночасно і денотацією, й ілюстрацією себе самого. Самореференція визначається Гудменом у такий спосіб:

а) якщо X екземпліфікує Y , то Y денотує X .

б) X та Y денотують один одного, якщо і тільки якщо вони є прикладом один одного.

в) X екземпліфікує Y , якщо і тільки якщо X денотує Y .

г) якщо X екземпліфікує і є коекстенсивним з Y , то X денотує і є екземпліфікацією X [6, с. 59].

Запропоновані варіанти ілюстрації і денотації майже завжди діють в мові, але якщо ми маємо справу з невербальними символами, то відмінності екземпліфікації вже визначаються виходячи з формальних ознак.

Гудмен наводить цікаві пояснення стосовно використання невербальних знаків. Жест, наприклад, може денотувати або екземпліфікувати, а може робити і те й інше. Жести диригента денотують звуки для музичного твору, але самі по собі не звучатимуть, а інструктор з гімнастики, на відміну від диригента, пропонує зразки. Його демонстрація ілюструє необхідні властивості дій, які будуть виконуватись в класі, в той же час його інструкції будуть наказувати, а не демонструвати, що має бути зробленим. Правильною відповіддю на його згинання коліна є присідання, а правильною відповіддю на його крик «нижче», буде більш глибоке згинання колін. Однак, оскільки демонстрація являє собою складову інструкції, вона не супроводжується висловлюванням, але може бути замінена ним. Позначення являтиме деякий зразок дії в якості предикативної характеристики, що ілюструватиме саму себе.

Вираз обличчя будь-якої людини може бути наслідком або пережитого дискомфорту, або пов'язане зі ввічливістю. Але, наприклад, художник або композитор не зобов'язані мати емоції, які вони висловлюють у своїй творчості. Однак, як бути з картиною, яку ми характеризуємо як «сумну»? Сум

як такий (або можливі варіанти його прояву) картина може і не зображувати, але фарби, використані художником в його творі, можуть бути охарактеризовані як «сумні» або «радісні». Хоча чи можливо ідентифікувати той можливий світ, який отримуємо через музичний чи живописний твір?

Н. Гудмен зажує, що ми в повсякденному житті вільно граємо словами «express» та «represent» і намагається подолати невизначеність щодо вживання цих слів [6,с.45]. Слово «express» можливо перекласти як «точно виражений», а «represent» – як «символізувати, уявляти», хоча часто виникає проблема з'ясування відмінності між висловлюванням і уявленням, з одного боку, і вказуванням та ілюструванням, з іншого. А може вираження більш безпосереднє ніж уявлення? Вираження пов'язане с тим, що виражається умовним зв'язком. Наприклад, «людина виражає сум» буде означати, що людина виражає сум, маючи це почуття, але актор не повинен сумувати, хоча повинен виразити=висловити сум так, щоб глядач відчув себе сумним. Гудмен підкреслює, що «виражати» можна використовувати в тих випадках, коли йдеться про почуття чи іншу властивість, а не про ілюстративність. Вираження може бути більш буквальним, ніж уявлення. Картина може виражати тепло, а музична композиція – колір та тендітність. І, на думку Гудмена, вираження скоріше є знаком, ніж його копією, оскільки знак завжди має конвенціональний характер. Ілюстративність в знакових системах так чи інакше буде призводити до неточностей і суперечностей звичайного використання тих чи інших знаків.

Таким чином, коли йдеться про екземпліфікацію, одну з ключових ролей буде відігравати застосування і подія, в яке включаються предмети, їх денотації та ілюстративні приклади.

Список використаних джерел

1. Гудмен Н. Способы создания миров / Нельсон Гудмен – М.: Идея-Пресс, Логос, Праксис, 2001. – 376 с.
2. Куайн У.О Референция и модальность //Новое в зарубежной лингвистике, Вып.18. Логика и лингвистика (проблемы референции) /Уиллард Ван Орман Куайн – М.: Радуга, 1982. – С.87–108.

3. Мюллер В.К. Новый большой Англо-русский словарь/В.К. Мюллер – М.: Альта-Принт, 2009. – 864 с.
4. Патнэм Х. Значение и референция //Новое в зарубежной лингвистике, Вып.18. Логика и лингвистика (проблемы референции) /Хилари Патнэм – М.: Радуга, 1982. – С.377–390.
5. Петров В.В. Философские аспекты референции//Новое в зарубежной лингвистике, Вып.18. Логика и лингвистика (проблемы референции) /Петров В.В. – М.: Радуга, 1982. – С.406–414.
6. Goodman N. Languages of Art: An Approach to a Theory of Symbols /Nelson Goodman. – NY.: Bobbs-Merrill Company, 1968. – 277 p.
7. Goodman N. Metaphor as Moonlighting / Nelson Goodman. – In: "On Metaphor", ed. by S. Sacks, The University of Chicago Press, 1978, – p. 175 – 180.

*Бецун В. В., Руденко О. А.
Черкаський державний технологічний університет
м. Черкаси, Україна*

ФІНАНСОВА ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ: НОВІ ФІНАНСОВІ ТА УПРАВЛІНСЬКІ МОЖЛИВОСТІ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

Сьогодні на порядку денному стоїть питання децентралізації та адміністративно-територіальної реформи, ініційовані Кабінетом міністрів України в 2014 році з прийняттям ВРУ Закону України «Про внесення змін до Бюджетного кодексу України» (щодо реформи міжбюджетних відносин) від 28.12.2014 № 79-VIII [2]. Його прийняття спрямоване «на виконання Основних напрямів бюджетної політики на 2015 рік, схвалених розпорядженням Кабінету Міністрів України від 16.04.2014 № 385-р та абзацу другого пункту 1 Плану заходів щодо реалізації Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні, затвердженого розпорядженням Кабінету Міністрів України від 18.06.2014 № 591-р [1].

Питанням теоретичного вивчення та визначення поняття фінансової децентралізації займалися такі західні вчені як Ч. Тібу, Р. Масгрейв, У. Оутс, Т. Кун, А. Шах, Дж. Хафер, Б. Фрай, Р. Айхенберг та інші. В Україні в сучасних умовах розвитку ідеї фінансової децентралізації є особливо актуальними для вивчення та адаптації до вітчизняної фінансово-економічної та управлінської систем. Його аналізом займається багато науковців, зокрема Юрій С. І., Бикадорова Н. О., Кириленко О. П., Глущенко Ю. А., Синцова О. О., Федосов В. М., Христинка В. П., Луніна І. О. та інші [4].

Аналіз сутності поняття «децентралізація» в роботах провідних вітчизняних та іноземних вчених доводить, що це комплекс окремих елементів. Так, розрізняють декілька видів децентралізації, які відрізняються між собою з позиції поділу функцій між рівнями управління та можуть впроваджуватися як самостійно, так і комплексно. Так, виділяють:

- політичну децентралізацію, яка характеризується делегуванням політичної влади на місця – субнаціональним органам управління, які політично підзвітні місцевим виборцям;
- адміністративну, що передбачає передачу певних управлінських функцій місцевим органам влади;
- ринкову – в її основу покладено питання оптимізації виробничих процесів на засадах використання ринкових механізмів;
- фінансову децентралізацію, яка полягає в розподілі функцій, фінансових ресурсів та відповідальності за їх використання між центром та органами місцевого самоврядування [5, 6, 7, 8].

В 2015 році процес проведення адміністративно-територіальної реформи в Україні значно активізувався. Розпочато децентралізацію, яка одночасно з новим територіальним устроєм передбачає і нові взаємовідносини новоутворених об'єднаних територіальних громад, які створюють сусідні села та селища на основі рівноправності з центральними органами влади, а саме: Кабінетом Міністрів України. В Катеринопільському районі утворено дві об'єднані територіальні громади: Мокрокалигірська та Єрківська, до яких увійшли дев'ять сіл та селищ району. Відбувається формування виконавчих органів безпосередньо центру територіальної громади та органів, які будуть виконувати делеговані державою

повноваження: з пенсійного забезпечення, казначейського обслуговування, надання адміністративних послуг, забезпечення міграційного обслуговування, надання соціальних послуг, забезпечення охорони правопорядку, попередження виникнення та ліквідацію наслідків надзвичайних ситуацій та інше. В перехідний період буде відбуватись передача функцій управлінь та відділів Катеринопільської райдержадміністрації новоствореним органам Мокрокалігирської сільської ради, які в подальшому будуть виконувати власні та делеговані повноваження. За сприяння фінансових управлінь Черкаської обласної державної адміністрації та Катеринопільської райдержадміністрації здійснюється формування бюджетного запиту на 2016 рік з подальшим затвердженням бюджету на сесії Мокрокалігирської сільської ради. Всі нинішні функції фінансового управління Катеринопільської райдержадміністрації також будуть передані фінансовому відділу в складі Мокрокалігирської сільської ради.

Необхідно посилити зацікавленість органів місцевого самоврядування в мобілізації власних доходів і трансфертів з державного бюджету. Зробити це можливо шляхом запровадження та перерахування додаткової дотації з держбюджету місцевим бюджетам від перевиконання доходів загального фонду Державного бюджету України, за рахунок яких здійснюється перерахування дотацій вирівнювання у пропорціях, визначених законом про бюджет на наступний рік.

Без прийняття відповідних законів децентралізація бюджетних коштів просто неможлива. Без адміністративно-територіальної реформи, без ухвалення оновленого Бюджетного кодексу, який декларуватиме зрозумілі, прозорі та сталі правила гри, Україна буде приречена. Тому доцільно розглянути питання про децентралізацію державної влади на основі децентралізації фінансового забезпечення управління територіальним розвитком у Верховній Раді України та внести необхідні зміни й доповнення до законів: «Про місцеві державні адміністрації», «Про місцеве самоврядування в Україні», «Про місцеві податки і збори», «Про Державний бюджет України».

Перші кроки вже зроблено. В Черкаській області утворено три об'єднані територіальні громади: Мокрокалігирську, Білозірську, Єрківську. В них проведені перші вибори сільських голів, відбувається формування нових виконавчих структур, розпочато роботу по складанню річних бюджетів об'єднаних громад на новій основі децентралізації фінансового забезпечення управління територіальним розвитком. Протягом 2015–2017 років необхідно провести повну децентралізацію, в процесі якої всі села, селища та міста увійдуть до складу об'єднаних територіальних громад, об'єднані територіальні громади утворять райони, райони увійдуть до складу регіонів – і все це на основі нових фінансових взаємовідносин громад з центральними виконавчими органами.

В Україні приблизно 12 тисяч місцевих бюджетів, прями міжбюджетні трансферти мають лише 669 з них. Система діє так: центральний бюджет виділяє кошти на область, вона – на район, а райони – на міста районного значення, селища й села. Тепер же скасовуються посередники, аби кожна громада мала прямий вихід на центральний бюджет. Бюджетний кодекс ставить на один щабель місто обласного значення і об'єднану громаду. Коли громади об'єднуються, вони отримують ті ресурси і повноваження, які зараз вже мають міста обласного значення. Після об'єднання населені пункти вийдуть з підпорядкування району і отримують прямі відносини з держбюджетом.

Найскладнішим є перехідний період децентралізації, коли паралельно існують новоутворені об'єднані територіальні громади та окремі села в складі нинішніх районів. Виникає потреба в співфінансуванні потреб районних служб та управлінь з місцевих бюджетів, що відволікає кошти від виконання важливих питань соціально-економічного розвитку.

Як бачимо, для ефективного функціонування органів місцевого самоврядування на засадах фіскальної децентралізації та реалізації своєї автономії щодо витрат місцева влада повинна володіти бюджетною та податковою самостійністю, спираючись на використання таких атрибутів:

- передусім важливим є достатній рівень автономії органів місцевого самоврядування щодо використання доходів, місцеві органи влади повинні мати змогу при потребі «доповнити суми доходів, які вони одержують з

власних джерел прибутку» [3]. Так, можна виділити чотири виміри такої автономії – це можливість зміни податкових ставок, визначення бази оподаткування, можливість прийняття рішення щодо введення конкретного податку та можливість збирання податків, які накладаються на місцевому рівні. Серед них можливість зміни податкової ставки є чи не найважливішим атрибутом податкової самостійності, оскільки за його відсутності повноваження органів місцевого самоврядування щодо введення в разі необхідності додаткових податків стає дуже обмеженою;

- «тягар місцевих податків повинні нести місцеві мешканці» [3]. Це дуже важливе правило фінансової децентралізації, оскільки, якщо витрати, які здійснюються для гарантування відповідного рівня життя резидентів відповідної території, частково сплачуватимуться нерезидентами, місцева влада перетвориться на менш підзвітну місцевим мешканцям структуру щодо своїх витрат. Так, податок на прибуток підприємств та акцизи не можуть бути кандидатами на роль місцевих податків, оскільки їх тягар експортується до нерезидентів;
- фінансові ресурси, одержані від вищих владних структур не повинні суперечити пріоритетам місцевої влади у веденні власної видаткової політики. Винятком є лише ситуація, коли органи місцевого самоврядування забезпечують виконання завдання, яке в результаті має принести значні переваги нерезидентам даної території. В такому випадку інтереси останніх можуть потребувати захисту центральних органів влади в формі цільового використання наданих місцевим органам влади коштів.

Список використаних джерел

1. Пояснювальна записка до проекту Закону України «Про внесення змін до Бюджетного кодексу України» (щодо реформи міжбюджетних відносин) від 22 грудня 2014 року.
2. Про внесення змін до Бюджетного кодексу України щодо реформи міжбюджетних відносин/ Верховна Рада України; Закон від 28.12.2014 № 79-VIII.
3. Тірк У. Фіскальна децентралізація в Україні / У. Тірк. – Режим доступу: www.c-e-d.info/img/pdf/Utt_125_134_ukr.pdf

4. Патицька Х. О. Фінансова децентралізація як основа формування самодостатніх територіальних громад Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4412>
5. Бикадорова Н. О. Податкові доходи у фінансовій децентралізації місцевого самоврядування / Н. О. Бикадорова // Економічні науки. Серія : Облік і фінанси. – 2010. – Вип. 7(1). – С. 74–83. – Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/j-pdf/ecnof_2010_7\(1\)_10.pdf](http://nbuv.gov.ua/j-pdf/ecnof_2010_7(1)_10.pdf)
6. Бикадорова Н. О. Фінансова децентралізація місцевого самоврядування / Н. О. Бикадорова // Економічний вісник Донбасу [Текст]. – 2010. – № 2(20). – С. 145–151.
7. Сало Т. В. Децентралізація фінансової системи: стан та оцінка рівня в Україні / Т. В. Сало // Ефективність державного управління. – 2013. – Вип. 35. – С. 324–330. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/jpdf/efdu_2013_35_42.pdf
8. Хамініч С. Ю., Климова В.М. Особливості фіскальної децентралізації в умовах розвитку національного господарства України / С. Ю. Хамініч, В. М. Климова // Вісник Дніпропетровського університету. Серія «Економіка». – 2011. – №5. – С.20–26.

*Тарасенко Я. В.
Черкаський державний технологічний університет
м. Черкаси, Україна*

ФІЛОСОФСЬКІ ПРОБЛЕМИ ДОСЯГНЕННЯ ЄДНОСТІ РІЗНИХ ГАЛУЗЕЙ ЗНАНЬ В КОМП'ЮТЕРНІЙ ЛІНГВІСТИЧНІЙ СТЕГАНОГРАФІЇ НА БАЗІ ГЕРМЕНЕВТИЧНОЇ СЕМІОТИКИ

В теперішніх умовах розвитку науки перед вченими повсякчас постають проблеми міждисциплінарності. Лише на рубежі різних наук можна отримати дійсно нові і необхідні знання. Вирішити теоретичні та практичні завдання, які ставить сучасність неможливо за допомоги лише однієї певної галузі знань, а тому виникає потреба у поєднанні дисциплін, і разом з цим постають певні філософські проблеми під час цього процесу.

Наразі в сфері інформаційної безпеки набуває поширення питання лінгвістичної стеганографії, інакше кажучи, прихована інформація в певному тексті має необмежений потенціал для використання. З іншого боку, інформаційне суспільство ставить завдання машинної обробки величезних масивів інформації для лінгвістичної стеганографії. Саме тут і постає проблема міждисциплінарності для фахівців, що займаються вирішенням задач, що ставить перед ними комп'ютерна лінгвістична стеганографія.

Переважає більшість фахівців в області лінгвістики мають занадто опосередковані знання та навички в сфері інформаційних технологій та програмування і, навпаки, програміст не часто володіє іноземними мовами, не кажучи вже про глибоку лінгвістичну складову. А саме єдність математики, програмування та лінгвістики так необхідна.

Головна проблема різногалузевих фахівців у самосвідомості, де вони свідомо чи підсвідомо вважають програмування, математику та лінгвістику несумісними дисциплінами, насправді ж, якщо придивитися ближче, все абсолютно інакше.

Також постає проблема розуміння фахівців одної галузі фахівцями іншої, оскільки термінологія значно відрізняється, а також присутня полісемія основної термінології.

Обробкою та інтерпретацією смислової інформації займається герменевтика, що нероздільно пов'язано зі стеганографією. Інтерпретування тексту повинно в себе включати семіотичні методи у зв'язку зі знаковою природою мови.

Отже, саме семіотика, а точніше герменевтична семіотика є тим фактором, що може об'єднати, здавалося б, абсолютно протилежні науки. І програмування, і лінгвістика базуються на засадах знаковості. Мови програмування – це штучні мови, що підпорядковуються тій самій логіці, що і природні. Усвідомлення цього факту – це перший крок на подоланні психологічного бар'єру, що стоїть на шляху досягнення міжгалузевості в комп'ютерній лінгвістичній стеганографії.

Основний принцип досягнення єдності – в усвідомленні нероздільності лінгвістики та програмування фахівцями однієї з галузей, що має на меті опанування ними іншої галузі, базуючись на законах семіотики, що властиві

обом галузям, для більш якісного вирішення проблем комп'ютерної лінгвістичної стеганографії. Це виключатиме імовірність непорозумінь в процесі роботи над проблемами та підвищить ефективність їх вирішення.

Список використаних джерел

1. Кохановский В. П., Яковлев В. П. История философии : Учебник для высш. учеб. заведений. – Ростов-на-Дону : Феникс, 2001. – 574 с.
2. Лысак И. В. Междисциплинарность и трансдисциплинарность как подходы к исследованию человека // Исторические, философские, политические и юридические науки, культурология и искусствоведение. Вопросы теории и практики. – 2014. – № 6. (Ч. II.) – С. 134–137.
3. Kaleem M. K. / Journal of Global Research in Computer Science. – 2012. – Volume 3. – No.5.

*Радченко Б. Г., Руденко О. А.
Черкаський державний технологічний університет
м. Черкаси, Україна*

ОСОБЛИВОСТІ АНТИКРИЗОВОГО УПРАВЛІННЯ

Прискорення процесів глобалізації та становлення постіндустріального суспільства безпосередньо пов'язано із якісними змінами у розвитку світового промислового виробництва. Нинішня фінансово-економічна криза істотно загострила проблеми і протиріччя, що накопичувалися у промисловому секторі економіки. Ситуація, в якій опинилася Україна на сучасному етапі, зумовила формування нових, специфічних умов функціонування, які характеризуються високим рівнем нестійкості та невизначеності. Висока імовірність виникнення і розвитку кризи в процесі діяльності зумовлює необхідність здійснення спеціалізованого антикризового управління. Економічна криза – це значне порушення рівноваги в господарській системі, що часто супроводжується втратами й розривом нормальних зв'язків у виробництві й ринкових відносинах, що, в остаточному підсумку веде до дисбалансу функціонування економічної системи в цілому.

Вагомий внесок у розвиток теорії та практики антикризового управління підприємством зробили такі вітчизняні та зарубіжні вчені

О. О. Терещенко, В. О. Василенко, Г. П. Іванов, В. І. Кошкін, А. Гальчинський, В. Гейць, І. Зятковський, М. Білик, Е. Альтман, У. Бівер, Дж. Акерлоф, Р. Коуз, К. Ерроу, М. Спенс, Дж. В. Шарп, Й. Шумпетер, П. Уотермен, А. Сміт та ін.

Науковий підхід до з'ясування причин виникнення економічних криз пов'язаний з представниками класичної школи політичної економії. Так, англійський економіст Д. Рікардо такою причиною вважав несправедливість у розподілі багатства. Швейцарський економіст С. де Сімонді пояснював кризу недоспоживанням народних мас, невідповідністю між виробництвом і споживанням.

К. Маркс найбільш глибокою причиною кризи називав основну суперечність капіталістичного способу виробництва – суперечність між суспільним характером виробництва і приватнокапіталістичним характером привласнення результатів цього виробництва.

Видатний український економіст М. Туган-Барановський причину криз вбачав у диспропорційності розвитку економіки, тобто у нерівномірному розвитку всіх галузей.

Дж. Кейнс пояснював економічні кризи дією основного психологічного закону, згідно з яким люди «схильні, як правило, збільшувати споживання із зростанням доходів, але не такою мірою, якою зростає дохід». Деякі сучасні економісти пояснюють кризи різним співвідношенням оптимізму та песимізму в господарській діяльності та іншими причинами.

Антикризове управління – це система управлінських заходів щодо діагностики, упередження, нейтралізації і подолання кризових явищ та причин їх виникнення на всіх рівнях економіки. Антикризове управління ґрунтується на загальних принципах і методах, які притаманні управлінським процесам. Головною метою антикризового управління є забезпечення стійкого фінансового стану в результаті своєчасного реагування на зміни, спричинені зовнішнім середовищем.

Найбільш детально сутність антикризового управління розкрита в монографіях українських вчених Л. О. Лігоненко та І. О. Бланка. Також можна погодитися з думкою українського дослідника Н. В. Туленкова, що будь-яке управління повинно бути антикризовим, тобто повинно враховувати

можливість кризових явищ та механізм їх подолання. Н. В. Туленков вважає, що антикризове управління:

- це система заходів попередньої діагностики (СЗПД), за необхідності,
- фінансове оздоровлення, мінімізація втрат при застосуванні організаційно-правових інструментів банкрутства.

Враховуючи сучасний стан розвитку економіки, ці заходи є необхідними, тому для забезпечення фінансової стійкості на кожному підприємстві необхідною умовою є підтримка його життєздатності через систему упереджувальних антикризових заходів.

У ринкових умовах поряд із законами конкуренції існує інститут банкрутства, як один з основних атрибутів ринкової економіки. Основною метою антикризового управління є швидке відновлення платоспроможності та достатнього рівня фінансової стійкості підприємства задля уникнення його банкрутства [3, с. 90].

Антикризове управління на підприємстві можливе та необхідне з ряду причин:

- кризові явища можна передбачати, прискорювати та пом'якшувати;
- до кризовий явищ можна та необхідно готуватися;
- управління в умовах кризи потребує особливих підходів, спеціальних знань, досвіду та мистецтва;
- кризові процеси можуть бути до певної міри керованими;
- управління кризовими процесами здатне прискорювати їх та мінімізувати наслідки.

Розробка конкретної політики антикризового управління базується на таких принципах, як:

- необхідність запобіжного управління кризовими явищами у фінансово-господарській діяльності шляхом ранньої їх діагностики та розробки превентивних заходів;
- диференційований підхід до кризових явищ (факторів виникнення, виду кризи та стадії її розвитку) залежно від рівня небезпеки для фінансового розвитку підприємства;
- своєчасне та адекватне реагування на окремі кризові явища у фінансовому розвитку підприємства;

- першочергова реалізація внутрішніх можливостей фінансової стабілізації [4].

Отже, антикризове управління є системою управління, що має комплексний характер та спрямована на попередження, запобігання кризових явищ і виявлення причин кризи, виду, стадії та закономірностей її протікання, можливих сценаріїв розвитку, інструментів по виходу з неї, з метою подальшого функціонування підприємства.

Список використаних джерел

1. Кейнс Дж. М. Общая теория занятости, процента и денег / Дж. М. Кейнс. – М. : Прогресс, 1978. – С. 70–84.
2. Кондратьев Н. Д. Проблемы экономической динамики / Н. Д. Кондратьев. – М. : «Экономика», 1989. – С. 55–64.
3. Щербань І.О. Теоретичні основи механізму антикризового управління діяльністю посередницьких підприємств // Актуальні проблеми економіки. – 2007. – № 4. – С. 54–60.
4. Коваленко Л.О., Ремньова Л. М. Фінансовий менеджмент: Навч. посіб. — 2-ге вид., перероб. і доп. — К.: Знання, 2005. — 485 с.

*Криворучко С. А., Руденко О. А.
Черкаський державний технологічний університет
м. Черкаси, Україна*

ВИКОРИСТАННЯ РОБОЧОГО ЧАСУ КЕРІВНИКАМИ ТА ПРАЦІВНИКАМИ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Більшість керівників, як правило, скаржаться на те, що їм не вистачає часу для реалізації особистих життєвих планів, але проблема полягає не в дефіциті часу, а в тому що він використовується недостатньо ефективно.

Основними причинами втрат часу керівників є:

- нечітке визначення терміновості і складності робіт, внаслідок чого працівники не можуть правильно зорієнтуватися в ситуації, беруть на себе або занадто багато роботи, або занадто мало і тонуть в дрібницях;
- незадовільна організація планування, внаслідок чого управлінський персонал не справляється з розподілом часу на виконання тих чи інших завдань, а також відвідувачі, телефонні дзвінки.

Питання раціонального використання робочого часу є предметом досліджень багатьох вітчизняних і зарубіжних науковців. Зокрема, в працях Л. В. Балабанової [1] значна увага приділена проблемі підвищення ефективності використання особистого часу керівником підприємства, М. Д. Виноградський [2] розкрив особливості організації праці менеджера з управління персоналом та ефективне використання часу.

Метою роботи є дослідження використання робочого часу керівниками на підприємстві, зрозуміти чому багато часу використовується даремно. Порекомендувати заходи для скорочення витрат робочого часу та підвищення продуктивності праці працівників.

Протягом 50-ти років у світі спостерігався перехід від 40 годинного робочого тижня. Але раціональне використання робочого часу відбулося лише в країнах з перехідною економікою.

В Україні нераціонально використовують робочий час.

Втрати робочого часу з вини керівника:

- невідповідні умови праці;
- несправність обладнання;
- невчасне обслуговування робочих місць;
- недосконала система матеріального та морального стимулювання.

Втрати робочого часу з вини працівника:

- відволікання на розмови;
- невідповідність працівника посаді;
- недостатні знання побудови механізмів, апаратів та обладнання;
- небажання виконувати роботу.

Перед Україною поставлені важливі завдання, як-от:

- скоротити витрати робочого часу;
- удосконалити організацію трудових процесів;
- постійний аналіз робочого часу керівників за допомогою фотографій.

Всі ці втрати можуть і мають бути ліквідовані. Доцільно та економічно вигідно доручити виконання не властивих висококваліфікованим фахівцям функцій відповідним групам службовців. Одним із шляхів зниження витрат часу на виконання різних управлінських операцій є вміння керівника раціоналізувати свою роботу. Рівень організації праці керівника

передусім відрізняється тим, як він використовує свій робочий час для вирішення головних питань та тих, які можна вирішити пізніше; як він розподіляє питання, які має вирішити сам і які можна доручити керівникам та фахівцям нижчого рівня управління. Тільки в результаті стандартного вивчення витрат робочого часу, їх аналізу можна упорядкувати розстановку кадрів, звільнити керівників від невластивих їм функцій, а фахівців від нетворчої праці. Необхідно в кожному конкретному випадку всебічно проаналізувати, в якому обсязі виконує роботу кожний фахівець і чи відповідає його кваліфікація функціям, які ним виконуються.

Виникнення невластивих керівникам функцій зумовлено цілою низкою обставин. Серед них, як показали дослідження, вирішальна роль належить організації праці, виробництва та управління. Саме у сфері виробничої діяльності керівників виникають такі фактори, які, взаємодіючи між собою, створюють функції, невластиві управлінцям:

- неузгодженість роботи служб та підрозділів;
- відсутність чіткого розподілу обов'язків між службами та окремими працівниками;
- недоліки в організації матеріально-технічного забезпечення;
- неукомплектованість штатів згідно з нормативами;
- недоліки в організації оперативного планування та управління;
- дефіцит кваліфікованих кадрів.

При раціональній організації праці керівник завжди має достатньо повне уявлення про діяльність ввіреного йому колективу і одночасно звільняється від вирішення другорядних питань, що потребують багато часу. Праця керівника характеризується не тільки тим, що він здійснює окремі види діяльності як спеціаліст, а організує, об'єднує зусилля інших виконавців. Якою б досконалою не була структура виробничого колективу, завжди виникатимуть питання, вирішення яких потребує втручання керівника для синхронізації дій окремих ланок та виконавців з урахуванням конкретних програм та умов їх реалізації.

Отже, зважаючи на причини втрат робочого часу керівниками на підприємствах, ми схилиємося до того, що визначальними заходами щодо

покращення використання робочого часу керівниками на підприємствах можуть бути:

- використання інноваційних технологій у виробництві, які дозволяють мінімізувати витрати робочого часу;
- матеріальне та моральне стимулювання працівників.

Список використаних джерел

1. Балабанова Л. В. Управління персоналом Підручник / Л. В. Балабанова, О. В. Сардак. – К.: Центр учбової літератури, 2011. – 468 с.
2. Виноградський М. Д. Управління персоналом: 2-ге видання: Навч. посіб. / М. Д. Виноградський, А. М. Виноградська, О. М. Шканова – К.: Центр учбової літератури, 2009. – 502 с.

*Геєць І. С., Руденко О. А.
Черкаський державний технологічний університет
м. Черкаси, Україна*

ДИВЕРСИФІКАЦІЯ ВИРОБНИЦТВА ЯК НАПРЯМ АНТИКРИЗОВОГО УПРАВЛІННЯ

Економіка України останнім часом зазнає постійних спадів, утисків з боку зарубіжних конкурентів, наростання фінансової кризи. Одним із шляхів вирішення є розробка нового стратегічного напрямку розвитку – диверсифікація виробництва.

Наукові розробки українських та зарубіжних вчених – Л. Балабанової [1], В. Андрійчук, О. Вітковського, М. Корінько, Є. Милованова, С. Попової та ін. – присвячені дослідженням диверсифікаційних процесів на прикладі окремих підприємств та регіонів. Питання, пов'язане з диверсифікацією діяльності як одного з інструментів антикризової стратегії розвитку сучасного підприємства, раніше майже не розглядалося. Тому воно є актуальним сьогодні та потребує більш глибоких досліджень.

Метою є висвітлення сутності диверсифікації виробництва як одного з інструментів антикризової стратегії розвитку сучасного підприємства.

У господарській діяльності можна запропонувати дуже багато стратегічних альтернатив зростання підприємств на ринку. Однією з цих альтернатив і є диверсифікація.

Загальновідомо, що з економічної точки зору диверсифікація – це одночасний розвиток кількох чи багатьох, невзаємопов'язаних видів виробництва чи обслуговування, розширення асортименту вироблених товарів чи послуг. Диверсифікація виробництва дає змогу підприємствам «триматися на плаву» при складній економічній кон'юктурі за допомогою випуску широкого асортименту продукції та послуг: втрати від нерентабельних виробів перекриваються прибутком від решти продукції.

Досвід свідчить, що саме диверсифікація діяльності підприємств в умовах трансформаційної економіки знімає протиріччя, які виникають у сфері виробництва (протиріччя продуктивних сил, обмеженість ресурсів і наявність відходів у виробництві, протиріччя товару як продукту виробництва) й обігу традиційного продукту (протиріччя товару як предмета споживання) [2].

Ці протиріччя диверсифікація виробництва вирішує не лише позитивно, а й нейтрально, що створює передумови для виникнення нових протиріч. Тому в процесі функціонування підприємства цикли диверсифікації послідовно змінюють один одного, забезпечуючи позитивну тенденцію еволюції діяльності та розвитку підприємства, додаючи йому гнучкості й адаптивності до ринкових умов господарювання [3].

В умовах кризової ситуації стратегія диверсифікації господарської діяльності вирішує ряд проблем, з якими стикаються підприємства. Причинами, що спонукають підприємства до прийняття рішення про диверсифікацію, можуть бути такі: техніко-технологічні, економічні, фінансові, соціальні та ін.

До техніко-технологічних можна віднести: збереження виробничого потенціалу суб'єкта господарювання, підвищення рівня використання виробничої потужності, визначення найбільш прогресивних варіантів використання ресурсів, упровадження передових досягнень науково-технічного прогресу.

Економічні причини містять наступне: перенакопичення капіталу в наявних галузях виробництва, пошук нових напрямків капіталовкладень, розширення та захоплення нових ринків збуту, підвищення економічної доцільності у використанні ресурсів.

Фінансові причини передбачають: розподіл ризиків між напрямками діяльності та обсягами виробництва, фінансову стабілізацію.

До соціальних причин належать: збереження робочих місць і висококваліфікованих працівників, створення нових робочих місць, інноваційна політика.

До факторів, які найбільше впливають на процес диверсифікації інноваційного розвитку промисловості, відносяться:

- впровадження обмеженої кількості передових промислових технологій, використання старих технологій виробництва;
- переважання імпорту продукції над експортом, товарна структура міжнародної торгівлі, фінансові результати діяльності промислових підприємств, спад промислового виробництва;
- низька рентабельність операційної діяльності підприємств промисловості, кризовий стан підприємств, недостатність впроваджених екологічних інноваційних технологій;
- відсутність ресурсів підвищення заробітної плати, зниження якості робочої сили [4].

Пошук стратегії диверсифікації є найважливішим з точки зору визначення напрямку реструктуризації наявного потенціалу. Основними напрямками реструктуризації господарської діяльності фірми доцільно визначити такі: ліквідацію неефективних структур; адаптування до новостворених ситуацій на ринку; вибір принципів організації управління, які відрізняються від традиційних; ліквідацію слабких місць.

З метою ефективного вибору та реалізації стратегій диверсифікацій підприємства як способу підвищення прибутковості підприємств потрібно:

1) на основі аналізу ієрархій стратегій підприємства створити алгоритм прийняття рішення про вибір стратегії диверсифікації;

2) створити схему прийняття рішення про реалізацію проекту як інструменту впровадження на новий ринок;

3) охарактеризувати використання ділових стратегій проекту та створити діаграму розподілу частоти використання функціональних стратегій за фазами життєвого циклу проекту;

4) на основі аналізу діяльності підприємств та ринку України визначити перспективні стратегічні зони господарювання, з метою диверсифікації виробництва.

Диверсифікація виробництва не є головним чинником, який визначає ефективність підприємницької діяльності. Лише обраний напрямок диверсифікації є умовою потенційного зростання ефективності діяльності. Вибір напрямку диверсифікації залежить від специфіки діяльності, накопиченого виробничого потенціалу та, звичайно, від фінансового стану підприємства.

Пошук стратегії диверсифікації діяльності підприємства повинен дати визначення напрямку реструктуризації наявного потенціалу, проведення структурних змін, заснованих на зниженні витрат виробництва, з метою вибору найбільш вигідного варіанту для розвитку діяльності фірми.

Список використаних джерел

1. Балабанова Л. В., Холод В. В. Стратегічне маркетингове управління конкурентоспроможністю підприємств: Навч. посіб. – К.: ВД «Професіонал», 2008. – 448 с.
2. Милованов Є.. Стратегия диверсификации – основа финансовой устойчивости многопрофильного предприятия// Проблемы теории и практики управления. – 2006. – №10. – С. 83–85.
3. Попова С. М. Необходимость диверсификации деятельности промышленных предприятий в современных условиях Украины // Матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції «Наука і освіта – 2002». – Т 14: «Економіка». – Дніпропетровськ: Наука і освіта, 2002. – С. 32 – 33.
4. Маслак О. І. Чинники диверсифікацій інноваційних процесів у промисловості // Економіка і регіон Полт. НТУ №4 (23). – 2009. – С. 58.

Секція 2

СОЦІАЛЬНА ОРІЄНТОВАНІСТЬ ІННОВАЦІЙНОЇ ДОБИ: НОВІ КОНЦЕПТИ ТА СУЧАСНІ РІШЕННЯ

Шпак В.Т.

*Черкаський державний технологічний університет,
м. Черкаси, Україна*

Т. Г. ШЕВЧЕНКО – НАШ СУЧАСНИК: ІДЕЙНИЙ ЗМІСТ ТВОРЧОСТІ ПОЕТА І СУЧАСНІСТЬ

Ім'я і творчість Тараса Григоровича Шевченка широко відомі по всьому світу. Про унікальну шану нашого Кобзаря свідчать півтори тисячі пам'ятників, споруджених йому на всіх континентах у 35 країнах, в т.ч. США, Канаді, Франції, Італії, Бразилії, Уругваї, Парагваї та ін. Його твори видані більше, ніж на ста мовах народів світу. Громадськість всієї планети урочисто відзначила його ювілеї і в 1964, і в 2014 рр. – відповідно 150 і 200 років з дня народження. Чим пояснюється така всесвітня популярність нашого земляка? В усьому світі Тараса Шевченка шанують як геніального поета. Його поезія дійсно геніальна і глибоко народна. Коли в часи жорстокого національного гноблення у російській імперії українці змушені були тікати з України, вони везли з собою і «Кобзар» Тараса Шевченка як символ батьківщини. Розсіявшись по всьому світу, вони заснували українські академії, університети, інститути, школи, спілки, товариства, видавництва, бібліотеки. На усіх континентах планети виходили друком українською мовою газети, журнали, твори українських поетів, письменників, публіцистів, істориків, в т.ч. Шевченка. В одному лише Торонто в Канаді у другій половині ХХ ст. діяло 19 україномовних шкіл. В той час в Росії, де проживає кілька мільйонів українців, ніколи не було жодної україномовної школи. Безумовно, українська діаспора сприяла широкій популярності імені Шевченка і його поезії, але головним чинником був ідейний зміст його творчості.

Не може не викликати подиву той факт, що ідеї, які відстоював і за які боровся поет, надзвичайно актуальні в ту епоху, коли він жив і творив (і за

них був жорстоко покараний – вистраждав десять років казематів і солдатчини), також актуальні і в нашу епоху – в ХХ і ХХІ ст., – через 150 років після його смерті. Сутність ідейного змісту його творчості насамперед в тому, що він відображав життя, настрої, інтереси, сподівання, мрії широких народних мас і захищав права й свободу простої людини, не лише українців, які в ті часи були рабами в рабовласницькій Росії, а всіх народів поневолених російським царизмом. Мету своєї творчості поет сформулював так: «Возвеличу / Малих отих рабів німих! / Я на сторожі коло їх / Поставлю слово».

Безумовно, поета до глибини душі хвилювали страждання, які терпів український народ, а також його рідні брати і сестри в російській імперії. Він був не лише свідком цього рабства, а й сам до 25 років залишався рабом. Тому його головною метою було визволення українців з неволі російського рабства – панщини, запровадженої імператрицею Катериною II на Україні в 1783 р. Поет викривав московських царів як катів, «кривавих шинкарів», безпосередніх винуватців страждань українського народу. Дивлячись на пам'ятник Петру I в Петербурзі, встановлений імператрицею Катериною II («первому – вторая»), Шевченко згадує історію України: «Це той первий, що розпинав / Нашу Україну, / А вторая доконала / Вдову сиротину».

В багатьох своїх творах поет показав, як сплюндрували прекрасну українську землю московські загарбники, як знущалися з українців, розпинали, катували і грабували народ, вирізували поголовно населення цілих міст, як Батурина, розливали ріки крові, вбивали або відправляли до Сибіру українських гетьманів, гатили козаками болота цареві, забороняли розмовляти рідною мовою, співати українські пісні, ставити в театрах українські вистави, висміювали українські звичаї і традиції. Викриваючи злочини російських царів, поет писав: «Аж пекло злякалось, / Матер Божа у Ржавиці / Вночі заридала».

Страшні картини постають перед читачами, як наприклад, в поезії «І виріс я на чужині»: «Аж страх погано / У тім хорошому селі. / Чорніше чорної землі / Блукають люди, повсихали / Сади зелені, погнили / Біленькі хати, повалились, / Стави бур'яном поросли. / Село неначе погоріло, / Неначе люди подуріли, / Німі на панщину ідуть / І діточок своїх ведуть!» Або в поемі

«Сон»: «Он глянь, у тім раї, що ти покидаєш, / Латану свитину з каліки знімають, / З шкурою знімають, бо нічим обуць / Княжат недорослих; а он розпинають / Вдову за подушне, а сина кують, / Єдиного сина, єдину дитину, / Єдину надію! В військо оддають! / Бо його бач трохи! А онде під тином / Опухла дитина, голоднеє мре, / А мати пшеницю на панщині жне».

В 1845 р. в своєму «Заповіті» поет закликав український народ порвати кайдани рабства: «Як умру то поховайте / Мене на могилі / Серед степу широкого / На Україні милій, / Поховайте та вставляйте, / Кайдани порвіте / І вражою злою кров'ю / Волю окропіте».

Чи актуальні сьогодні ці твори поета, його боротьба проти поневолення України, за свободу і незалежність українського народу? Звичайно, наша епоха інша: ми майже чверть століття живемо в незалежній українській державі, де немає рабства та іноземного поневолення, немає царів, кріпаків та кріпосників, ніхто не забороняє нам розмовляти рідною українською мовою. Але ми повинні пам'ятати нашу історію і знати, якою дорогою ціною нам дісталась свобода. Мільйони синів і дочок України віддали своє життя за нашу свободу і незалежність. Забути цього не можна, як не можна не бачити і того, скільки сьогодні докладають зусиль сучасні криваві правителі Кремля та їх сатрапи, аби відновити московську імперію і затягти знову сусідні народи, насамперед Україну, в московське рабство.

Ще в часи Шевченка московські царі намагалися переконати населення російської імперії, ніби в цій рабовласницькій країні люди «благоденствують», живуть, як у раю, і ніякого поневолення в Росії немає. Так заявляв у зверненні до народів Росії імператор Микола I. В ті роки в Європі відбувались буржуазно-демократичні революції, а тому імператор, аби зганьбити ці події твердив, що європейські країни «загнивають», а Росія, на відміну від них, нібито «процвітає». Висміюючи слова царя про «спокій» і «благоденствіє» народів Росії, Шевченко писав: «У нас же й світа, як на те – / Одна Сибір неісходима, / А тюрм! А люду! Що й лічить! / Од молдованина до фінна / На всіх язиках все мовчить, / бо благоденствує!»

І сьогодні московські борзописці твердять, нібито ніякого гноблення – ні соціального, ні національного – ніколи в Росії не було, навпаки, ніде в світі, – заявляють вони, – не було такої свободи народів, як у царській Росії.

В останні роки видано десятки книг, автори яких закликають переписати історію, відкинувши всі звинувачення на адресу царської Росії як тюрми народів, а зобразити її раєм – так, як це потрібно сучасним її правителям. В цю пропагандистську кампанію активно включився сам кремлівський фігурер Путін. Він, зокрема, намагається переконати світ, що ніякої України нібито взагалі ніколи не було і не повинно бути, що територія, яка називається нині Україною, належала раніше Росії і Польщі, а тепер відноситься до Росії і населяють її, мовляв, теж росіяни. Нещодавно Путін провів у Москві нараду істориків, на якій повчав їх, як потрібно висвітлювати історію України. Він твердив, нібито українці і росіяни – «єдиний народ», а тому повинна бути одна країна. Отже, на його переконання, ми повинні повернутися до становища рабів, («молодших братів») у «нову» імперію, бути знову наймитами «великого русского народа», аби посилювати могутність Росії та підтверджувати великодержавницькі амбіції і божественне походження її сучасних бездарних правителів і їх вигадки про богообраність та «месіаністську» роль росіян.

Путін не бере до уваги той загальновідомий факт, що Україна як європейська держава (Київська Русь) існувала за багато століть до появи Московії, а тому ніяк не могла раніше входити до складу Московського князівства, яке виникло тільки в XIII ст. Петро I украв і назву «Русь» (так по-латині називали територію середнього Подніпров'я від назви її жителів – руси, тобто русяві). Імператору не сподобалась назва «Московія» (від фінського «брудна вода»), тому він наказав запозичити назву сусідньої держави – Київської Русі. Назва території середнього Подніпров'я – Україна – також відома у світі задовго до появи Московії (з 1187 р.). Принагідно згадаю, що і в часи Шевченка імперські ідеологи поширювали цю ж саму брехню, яку підхопив нині московський правитель, і оголошували Україну споконвічно належною московським царям. Викриваючи ці фальшивки, Шевченко писав: «Кажуть, бачиш, що все-то те / Таки й було наше, / Що вони тільки наймали / Татарам на пашу / Та полякам».

Не можуть у Кремлі погодитися з тим, що в ті часи, коли в Європі існувала могутня держава – Київська Русь, – на території Московії в диких лісах лише вили вовки і кочували первісні дикі племена.

З якою метою все це чинить Москва? Мета одна: відновити Московську імперію в колишніх межах і посилити її могутність та свою владу за рахунок поневолення і пограбування сусідніх народів. Росія сьогодні – остання імперія на планеті: час існування імперій у світі уже вичерпався. Розпад останньої імперії теж не за горами, її економіка в дуже скрутному стані. Рожеві надії Москви на підвищення в 2-3 рази на світових ринках цін на енергоносії, що з великим оптимізмом кілька років тому декларував тогочасний російський президент Медведєв, не виправдалися. Сталося навпаки: ціни на нафту на світовому ринку в 2014 р. упали на 50% і споживання російського газу країни-імпортери скоротили. Можна зрозуміти нервові стреси Кремля, адже левову частку бюджету держави (більше половини) складав саме експорт нафти і газу. А тут ще технологічна відсталість російської промисловості (за підрахунками зарубіжних фахівців вона застаріла в 3 рази), неконкурентноспроможність її продукції на світових ринках, фінансово-економічна криза, падіння ВВП. Все це і змушує кремлівських правителів шукати вихід. Їх мрія – приєднати Україну, не допустити її вступу до Європейського союзу та за рахунок пограбування українського народу (як і в 1933 р.), влаштовуючи голодомори, людоїдство, прирікаючи мільйони українців на голодну смерть, здійснити технологічну революцію в промисловості Росії. Для цього і потрібний вступ України до Митного Союзу, щоб врятувати московську імперію від краху, посилити її могутність і вивести в світові лідери!

Крім того Москві потрібні «молодші брати», щоб мати підстави оголосити росіян «старшим братом» і поширювати старі імперські міфи про «богообраність» росіян та «історичну місію» Росії, яка нібито покликана самим Богом, прокладати дорогу до «світлого майбутнього всього людства». Зовсім недавно, в 1999 р. тодішній президент РФ Б. Єльцин твердив, нібито Росія повинна «диктувати всьому світу, як треба жити». Так свого часу заявляли і російські царі, і більшовицькі вожді. Кремлівським правителям нині, як і їх попередникам, потрібно переконати населення Росії в божественності своєї влади і геніальності її очільників, аби люди повірили в міф про те, що Росія – «во главе цивілізованного мира», змирилися з відсутністю демократії, свободи і прав людини та матеріальною і духовною

злиденністю свого життя і під страхом «божого кару» були слухняними і терпеливими. Саме тому панівні в Росії звичаї і традиції феодального ладу та первісний побут імперські ідеологи силкуються видати за ідеальний устрій суспільного життя, надіючись таким способом ввести в оману народ, замаскувати страшну відсталість і злиденність Росії та нікчемність і бездарність кремлівських правителів, їх неспроможність змінити ситуацію в країні. Особливо багато старань для цього докладає колишній генерал російського КДБ Гундяєв – нині московський «святий патріарх всія Русі» Кирило, – який безперестанно твердить про «месіанську роль» Росії в історії всього людства. З його благословення почали масово виготовляти ікони з зображенням Путіна, якого патріарх намірений притулити до лику «святих». Вражає нахабна брехня, до якої вдається патріарх, намагаючись виправдати агресію Москви на Сході України. Звернувшись до Константинопольського Вселенського Патріарха Варфоломія, Кирило заявив нібито ніякої агресії Москви на Сході України немає, навпаки, Україна напала на Росію: це «змова українських греко-католиків і бандерівців з метою знищення Росії і взагалі православного світу». Так Кирило виконує християнську заповідь: не збреші! Відразу видно школу московського КДБ – називати чорне білим. Мимоволі пригадуються рядки поета: «У нас / Святую Біблію читає / Святий чернець і навчає, / Що цар якийсь-то свині пас / Та дружню жінку взяв до себе, / А друга вбив. Тепер на небі. / От бачите, які у нас / Сидять на небі!»

Отже, те, що писав Шевченко про гноблення українського народу в російській імперії, актуально і сьогодні, бо боротьба за нашу свободу і незалежність ще не закінчилась. Кремлівські правителі не бажають примиритися з існуванням незалежної української держави. Саме тому Путін здійснив агресію в 2014 р., анексував Крим і розпочав війну на Сході, намагаючись відірвати від України Донбас і зруйнувати економіку України, аби в такий спосіб примусити українців відмовитися від євроінтеграції та вступити до московського Митного союзу, щоб посилити могутність імперії. З його вини в 2014 р. в Донбасі пролито стільки сліз і крові, що вистачило б не тільки напоїть кремлівського імператора, а й, як писав Шевченко, «з дітьми і внуками втопить».

Український поет вболівав не лише за долю свого народу. Хіба не актуальна сьогодні поема «Кавказ», спрямована проти поневолення російським царизмом народів Кавказу у ХІХ ст.?: «За горами гори, хмарою повиті, / Засіяні горем, кровію політі. / Споконвіку Прометея / Там орел карає / Що день божий добрі ребра / Й серце розбиває».

В 2008 р. Москва зробила спробу знову поневолити народи Кавказу, повернути їх до складу російської імперії. Тому заклик поета висловлений у ХІХ ст.: «Борітеся – поборете, / Вам Бог помагає! / За вас правда, за вас сила / І воля святая!» – і нині звучить у Грузії.

Нині особливо важливі ті твори Шевченка, в яких він закликає українців до єдності. Загарбники завжди прагнули розколоти український народ, посіяти недовіру, неприязнь, ворожнечу і ненависть між населенням різних регіонів, використовуючи той факт, що територія України впродовж століть була розділена, а її частини входили до складу різних країн-сусідів: Чехії, Австрії, Польщі, Росії, Угорщини, Румунії. В цих регіонах українцям нав'язували звичаї, традиції і мову відповідних країн. Звідси і відмінності. Саме ці обставини і силкуються використати сьогодні російські імперські ідеологи, розпалюючи неприязнь між населенням різних регіонів, поширюючи сепаратистські настрої, протиставляючи «схід» і «захід», вдаючись до провокаційних і наклепницьких заяв, нібито України ніколи і не було, це лише «окраїна» Росії. Ось чому важливі заклики поета до «єдонимислія» і «братолюбія» українців, його слова: «обніміться, брати мої, молю Вас благаю». Великим заповітом для нас звучать слова поета: «Свою Україну любіть. / Любіть її... Во время люте, / В остатню тяжкую минуту / За неї господа моліть».

В часи московського тоталітаризму за любов до України і української мови жорстоко карали. Відомо який погром вчинила комуністична влада з приводу поезії В. Сосюри «Любіть Україну»: в спеціально прийнятій партійній постанові автора звинуватили в «буржуазному націоналізмі». Любити дозволялося тільки партію, вождя, Росію, Москву і Радянський Союз як батьківщину, не називаючи Україну.

Заклики любити свою рідну землю, неньку Україну звучать ще з часів Київських князів. Але нерідко історичні діячі, лідери політичних сил ставили

свої власні інтереси і прагнення вище інтересів України, суспільства. Боротьба в Україні «своїх» проти «своїх» – безперестанна. Прикладів в нашій історії безліч. В 1708 році Іскра і Кочубей донесли московському царю на Мазепу, хоча самі були противниками російського царя і однодумцями Мазепи. Петро I повірив Мазепі, і вони були страчені. В роки громадянської війни наші діди і прадіди то вірили фантастичним обіцянкам більшовицьких вождів, то ставали отаманами і поборювали один одного, надіючись здобути владу в Україні, чим і скористалися московські окупанти, знищуючи їх одного за одним – І. Богунського, Т. Черняка, В. Боженка, М. Щорса та ін. Антагонізм між С. Петлюрою і В. Винниченком призвів до гострої політичної кризи в період УНР. Обидва відмовилися дійти згоди і припинити братовбивчу війну з П. Скоропадським. В середині ХХ ст. не змогли порозумітися Бандера і Мельник, хоча обидва були борцями за незалежну Україну. В результаті – розкол ОУН. Не змогла приборкати свої амбіції Ю.Тимошенко, і в боротьбі проти президента В. Ющенка почала шукати підтримки серед ворогів незалежної України, які і відправили її до в'язниці. Не зміг вгамувати свої пристрасті до багатства й влади Янукович і заради їх пішов по шляху злочинних дій і запродавства інтересів українського народу. В результаті – змушений тікати і переховуватися за кордоном від кримінального переслідування. Шевченко попереджав подібних діячів: «Схаменіться! Будьте люди, / Бо лихо вам буде».

Закликаючи український народ піднятися на боротьбу проти московського поневолення, панщини, за свою свободу, поет мріяв про ті часи, «коли ми діждемося Вашингтона з новим і праведним законом». Він глибоко вірив, що такі часи прийдуть, що українці будуть жити без царів і панів, без окупантів, «в сім'ї вольній новій». В поетичній формі Шевченко висловлював ідеї, мрії, надії про вільний розвиток людини, її свободу і права, в т.ч. право на власність. Його ідеї перекликалися з поглядами європейських мислителів XVIII – першої половини XIX ст. В поезії «Сон» він створив образ жінки-кріпачки, яка стомившись жати панську пшеницю, пішла погодувати свого маленького сина і задрімала біля нього. Їй приснилось майбутнє її сина: «І сниться їй той син Іван / І уродливий, і багатий, / Не

одинокий, а жонатий, / На вольній, бачиться, бо й сам / Уже не панський, а на волі / Та на своїм веселім полі / Свою таки пшеницю жнуть».

Це були мрії українських селян-кріпаків, загнаних у кріпацьке рабство московськими царями, мрії про власну землю і волю. Поет вірив, що ці мрії стануть реальністю, що прийде «апостол правди і науки», що науково-технічний прогрес докорінно змінить суспільство. Він не сумнівався, як свідчить запис у «Щоденнику», що ідеї французьких філософів-енциклопедистів – ідеї свободи, рівності, справедливості, братерства – будуть торжествувати на всій нашій планеті: «Буде бите / Царями сіянеє жито! / А люди виростуть. Умруть / Ще не зачатіє царята... / І на оновленій землі / Врага не буде, супостата, / А буде син, і буде мати, / І будуть люди на землі».

Свій запис у «Щоденнику» про непохитну віру в наукові і технічні досягнення, які змінять суспільний лад на планеті, поет закінчив словами: «Мое пророчество несомненно!» І не помилився. Досвід промислового розвитку на той час в Англії, Франції, Нідерландах давав підставу для такого висновку.

Сьогодні на наших очах постала Україна, про яку мріяв Тарас Шевченко і мільйони інших борців за її свободу і незалежність. Україна вирвалася з «тюрми народів», багато вже досягнуто, але попереду ще дуже складні завдання розвитку економіки, національної культури, піднесення добробуту і освіти. Вільна і незалежна Україна дуже не подобається кремлівському фюреру і його сатрапам. Московські правителі вдаються до всіх способів – провокацій, погроз, брехні, підвищення цін на енергоносії, які імпортує Україна, припинення торгівлі і навіть прямої військової агресії, аби повернути українців у московське рабство. Але цього їм уже не бачити. Понад три століття український народ боровся проти московського поневолення. Пригадую, як у 1946 р. на Тернопільщині по дорозі до школи я побачив на стіні будинку великий листок паперу з текстом. Прочитавши перший рядок, я зрозумів, що це уривок з вірша відомого радянського поета Миколи Бажана «Клятва» і хотів іти далі, але чомусь замислився: з якою метою текст повісили на стіні? Зупинився і прочитав до кінця. В 4-х рядках було замінено лише одне слово (замість слова «німецьких» поставили

«московських»), і текст звучав так: «В нас клятва єдина і воля єдина, / Єдиний в нас клич і порив: / Ніколи, ніколи не буде Україна / Рабою московських катів!»

Про це мріяли і за це століттями боролися мільйони українців! Хтось із підпільників ОУН чи УПА вночі прикріпив цей текст на стіні. Коли я повертався зі школи, тексту на стіні вже не було, адже неподалік стояв будинок райвідділу міліції.

Першочергове наше завдання – відстояти свою свободу і незалежність, своє право на вільне, щасливе і заможне життя. Віряться, що Україна вистоїть у боротьбі проти московських загарбників і збудуться надії її великих синів: «Та прийде час і ти огнистим видом / Засяєш у народів вольних колі», – писав Іван Франко. Він був у цьому переконаний, як і Тарас Шевченко і мільйони інших українців, які боролися під гаслом: «Воля України або смерть!» Ми живемо в епоху, коли їх мрії стали дійсністю. Нашу свободу ми повинні відстояти. Інакше не буде вільної України.

Список використаних джерел

1. Тарас Шевченко. Повне зібрання творів у 12 томах. – Т.І. – Київ.: Наукова думка, 1989.

Кулешов А. В.

*Черкасский государственный технологический университет,
г. Черкассы, Украина*

СУЩНОСТЬ ЧЕЛОВЕКА И ТЕХНИЧЕСКИЙ ПРОГРЕСС

Технический прогресс, то есть усложнение и совершенствование средств воздействия человека на природные объекты, является той стороной исторического развития, которая вызывает наименьшие сомнения. Под воздействием технического прогресса жизнь людей меняется достаточно заметно. С другой стороны, техника создаётся и используется человеком и, хотя технические инновации происходят только при вызревании объективных условий, следует признать, что решающим фактором,

переводящим возможности в действительность, является деятельность человека. В силу этого развитию техники необходимо присущи антропологические параметры. Рассматриваемое в антропологическом ракурсе развитие техники, как правило, сводят к облегчению труда и уменьшению доли участия человека в производственном процессе, а также к увеличению производительной силы труда, качественного разнообразия способов и продуктов трудовой деятельности. Указанные тенденции имеют место. Но, вопреки распространённому мнению, они не образуют основное антропологическое содержание технического прогресса. Смысл технического прогресса как раскрытия сущностных потенций человека раскрывается при соотнесении техники с человеческой сущностью.

Сущность человека – не абстракт (говоря словами Маркса), а реальность, отличающая человека от всего иного. Разумеется, человек не только отличается, но и подобен всему иному. Сложное переплетение подобий и отличия определяет сложность человеческой сущности и, в то же время, даёт возможность представить человека как структуру иерархических уровней, различающихся степенью его отличия от чего-то иного, не человеческого. Такая модель человека напоминает слоёный пирог: снимая слой за слоем, мы приближаемся к сущностному ядру, к чисто человеческому в человеке, к тому, что не имеет аналогов в мире. Иерархия слоёв человеческой сущности включает человека как физическое тело, как биологический индивид, как разумное существо, как элемент социальной системы. Последним сущностным слоем, ядром человеческого в человеке является человек как субъект непосредственных человеческих отношений, то есть человек как уникальная личность.

Сущность человека реализуется в его деятельности. Не удивительно, что трудовая деятельность выявляет те самые сущностные слои, о которых было сказано. Человек существует в труде как физический деятель (физическая сила), как биокibernетическое устройство (система управления физическими действиями), как интеллектуальная машина (система обработки информации для принятия управленческих решений), как функция

социальной системы (организация совместной трудовой деятельности через сеть социальных коммуникаций), как личность (достижение взаимного признания и понимания между людьми в процессе обмена личностными смыслами). Техника является овеществлённым трудом, поэтому и она должна воспроизводить указанные функции трудовой деятельности. Очевидно, однако, что, имея нечеловеческую, естественную природу, техника способна воспроизводить лишь те функции, в которых человек уподобляется чему-то иному, не реализуется в чисто человеческой форме. Такими оказываются все функции из описанного ряда, кроме последней. Производство личностных смыслов технике принципиально недоступно (пока она остаётся техникой и не становится личностью) и это создаёт абсолютный предел технического прогресса.

Сущностью технического прогресса является последовательное замещение трудовых функций человека, приближающееся к ограничению труда воспроизводством человеческой сущности в её чистом виде. Этапами развития техники предстают вытеснение человека из физического взаимодействия с предметом труда посредством ручных орудий; исключение прямого управления физическими действиями с предметом труда путём применения машинной техники; замещение интеллектуальных управляющих действий в технических системах автоматизированного производства. Следующим этапом должна быть глобальная информатизация всей сферы общественной организации производства: не только собственно производства, но и потребления, а также организационно-экономических отношений. Интеллектуальные, ориентированные на человека технические устройства вытеснят человеческий труд и из этой сферы. Но это не будет концом труда и началом эпохи безделья. Это будет, напротив, означать начало исключительно человеческой трудовой деятельности по производству личностных смыслов. Только тогда, хочется верить, и начнётся подлинно человеческая история.

СУЧАСНИЙ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИЙ ПРОСТІР: КУЛЬТУРНІ СМИСЛИ І СМИСЛИ КУЛЬТУРИ

До актуальних соціокультурних проблем відносяться дилеми, які не можуть бути осмислені мовою конкретної дисципліни, тільки філософії або культурології (при всій її інтегративності), соціології і будь-якої іншої науки, адже ці проблеми належать до класу міждисциплінарних. Тому і відповіді на питання, що традиційно відносяться до компетенції філософсько-культурологічної сфери не можуть бути отримані поза міждисциплінарним діалогом.

Вивчення специфіки сучасних інформаційно-комунікативних процесів як процесів взаємодії індивідів, груп і спільнот в умовах «інформаційного вибуху» (динамічного оновлення форм створення, збереження і передачі інформації, нових засобів зв'язку і технологій) створює варіативне поле інтерпретацій.

Нова соціокультурна система з особливим інформаційно-комунікаційним простором – символічним універсумом, інсценує певну реальність. Немає спільності в оцінці аксіологічних констант цієї реальності, і до неї неприйнятні класичні схеми аналізу.

Мережева культура складається на основі різнорівневих контактів людей, їх нелінійної різноманітної взаємодії. В ній вибудовується певна стильова структура, що конституює особливе ціннісно-сміслове поле. Вона включається в картину світу людей і визначає ядро культури. Інформаційно-комунікаційні мережі стають каналами міграції культурних смислів і впливають на процес самоідентифікації суб'єкта культури – це є очевидним.

Ризики та небезпеки експансії віртуального світу полягають у тому, що у взаємодії різних культурних форматів формується нове сприйняття реального світу як штучно створеного – нав'язаний суспільством варіант буття, життя на кшталт театральної постановки.

В результаті цієї світоглядної інверсії як підміни людина втрачає базову потребу в спілкуванні. Складається новий тип суб'єктів спілкування: «не можна не помітити домінування у суспільстві не активно-сприймаючого і креативного модусу особистості, а пасивного і споживацькі-розважального, тобто людини, яка зачарована різного роду оманками» [1, с. 426]. Комунікативні практики соціальної реальності виступають як системи смислотворення та форми трансляції смислів. Встановлюється оптично- та акустично- визначальний вплив віртуальної реальності на трансформацію критеріїв духовно-тілесної ідентифікації особистості.

Ми проходимо ситуацію, у яку ми потрапили вперше: у попередні епохи сама інформація змушувала культуру створювати відповідні її параметрам канали комунікації, але сьогодні саме засіб повідомлення проявляє здатність до відбору, диференціації та форматування інформації.

В сучасній культурі отримує легітимність лише те, що «адаптовано під режим мас-медіа і може бути представлено при трансляції» [2, с. 191]. Ця інформація не завжди виступає носієм смислів. Частіше вона «маніпулює смислом і симулює його наявність» [2, с. 191].

Саме тому єдиним джерелом смислів виступає ідентичність (М. Кастельс). Погляди М. Кастельса актуалізують питання впливу на свідомість людини не самої інформації, а смислів, яка у неї закладена. Він «відриває» інформацію від її безпосереднього зв'язку з технічними засобами її виробництва чи трансформації, безпосередньо пов'язує із людською діяльністю і ставить її функціонування в пряму залежність від активності соціальних суб'єктів [3].

Інформація принципово здатна бути закодованою в будь-якому зовнішньому артефакті, адже значення тут має не знак, а смисл, який у ньому закладений. «У цьому плані інформаційна мережа є смисловою мережею, вона предметно-тілесно засвідчує перехід суспільства на деякий новий рівень розуміння і саморозуміння» [4, с. 73]. При цьому суб'єкт культури втрачає зусилля з вибудови сенсу феноменів (згадаймо людину-туриста (З. Бауман), що «ковзає» по поверхні смислів; homo psychologicus Ж. Ліповецького, зосередженого на зовнішніх ефектах тощо).

Зосередження на самому процесі виробництва гібридних смислів – риса нашої сучасності. Тому постає проблема пошуку адекватної часу методології.

Інтелектуалізація сприйняття образу культури на початку ХХ ст. створює умови для розповсюдження методу, здатного не просто пояснити сучасні артефакти культури, але створити потужну проекцію в минуле утворення культурних смислів. Актуальною є можливість створення подібної проекції в майбутнє, умовою чого є гнучкість і універсальність методологічної матриці. При цьому поліметодологія не означає поглинання однією теорією усіх інших, а одночасність їх співіснування, адже у сучасному полі культури ми спостерігаємо не лише полімерність і гібридизацію досліджуваного, але й методів дослідження.

Констатуючи смислове розімкнення як ознаку сучасного медіапростору є сенс звернутися до проблеми трансляції-ретрансляції культурних смислів та концепту культурної пам'яті як можливості звернення до смислів культури. Наприклад, Ян Ассман трактує культурну пам'ять як діалоговість «Людина-Світ», як спосіб сакралізації простору і часу [5]. Якраз його концепція враховує як технічні зміни в засобах комунікації, так і історії духа як складання ідентичностей, поєднує традиційні і новітні підходи.

Тут постає важлива проблема антиципації культурних смислів, «індукування» реальності або глибинними смислами культури, або штучно створеним її виміром.

Культуролог Леонід Іонін впроваджує ідею розгортання культурної форми, адже сучасна людина отримує у готовому вигляді не лише інформаційні блоки, а й зразки ідентичності. Симулятивна стратегія естетизації реальності («символічний обмін» Ж. Бодрійяра) спричиняє естетичну інтенсивність повідомлень, розрахованих на конкретну емоційну реакцію.

В сучасній медіа-комунікації сенсорна синестезійність (цілісність комплексу почуттів) скоріш обмежується та трансформується. Характер цієї трансформації досліджується з позицій самого суб'єкта сприйняття (якій відповідають *Homo-somaticus*, *Homo-sentiens* тощо). Головне, що мета суб'єкта цієї культури – не прикрашання дійсності, а втеча від реальності (порятунок). Відбувається ослаблення безпосередніх відчуттів, тому

контексти медіа-комунікації звернені не до підґрунтя наших практик, а, скоріше, до досвіду фрагментів тіла. Коли в емоції не вкладене тіло – вони є сурогатними. Досвід тіла змушує переживати справжні емоції, тому постає необхідність заповнення смислів тілесності. Воно відбувається через контекстуальне «проростання» дійсної та віртуальної реальності. «Фрагментаризація стає гібридним типом раціональності» [6, с. 174] і утворює лабіринт смислів, множинність інтерпретацій та інваріантність контекстів у подорожі текстами.

Соматизація свідомості і культивування тілесності у контексті гедоністично-розважальної культури, культури бажання і спокуси (Ж. Бодрійяр «мислення спокуси»), споживацької ідеології (Д. Белл «революція споживання») є результатом порушення балансу різних форматів реальності та адаптаційного вибору людини на користь віртуального її формату.

Процес візуалізації у сучасній культурі протікає більш складно та полівимірно – розширення зору та «нова іконічність» з'являються внаслідок візуального перевантаження, переводять проблематику візуального у площину «психофізичного комфорту». З одного боку, у кіберпросторі домінує конкретне чуттєве мислення (С. Жижек), з іншого – отримання смислів у готовому вигляді спонукає до пошуку самореалізації у практиках «розгортання культурної форми» з включенням додаткових чуттєвих модальностей (наприклад, які є популярними у сучасних музейних проектах).

Чи не свідчить це про те, що людина естетизує життєвий простір не за принципами і смислами медіа-культури, а усупереч їм? Це питання актуалізує необхідність дослідження та розмежування понять «культурний смисл» і «смисли культури» як межі «зіткнення» між різними форматами реальності.

Список використаних джерел

1. Астафьева О.Н. Синергетический дискурс современных информационно-коммуникативных процессов Синергетическая парадигма. Когнитивно-коммуникативные стратегии современного научного познания. – М.: Прогресс -Традиция, 2004. – С. 419–444.
2. Костина А.В. Массовая культура как феномен постиндустриального общества. Изд. 2-е, перераб. и доп. – М.: Едиториал УРСС, 2005. – 352 с.

3. Кастельс М. Информационная эпоха, общество и культура. – М.: ГУ ВШЭ, 2000. – 606 с.
4. Ассман Я. Культурная память: Письмо и память о прошлом и политическая идентичность в высоких культурах древности. – М.: Языки славянской культуры, 2004. – 368 с.
5. Гавриленко І. Мережеве суспільство як поняття, образ та історична перспектива // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – К., 1997. – №1. – С. 62–81.
6. Виселко І.В. Трансформація культурних смислів у контексті аудіовізуальної комунікації. Дис. на здобуття наукового ступеня канд. філ. наук. – К., 2016 – 218 с.

*Кукуленко-Лук'янець І. В.
Черкаський національний університет імені Б. Хмельницького,
М. Черкаси, Україна*

ЕКЗИСТЕНЦІАЛЬНИЙ ВАКУУМ ЯК КРИЗОВИЙ АСПЕКТ У СТАНОВЛЕННІ ЗРІЛОЇ ОСОБИСТОСТІ

На сьогоднішній день, коли наша країна знову зіштовхнулася з тим, що людське життя може бути дуже короткотривалим в силу різних причин: військового конфлікту, великої кількості онкологічних та інших захворювань, суїцидів, у тому числі і дитячих, на фоні постійних стресів і загострення найсильнішої людської емоції – страху смерті, постає знову актуальним питання пошуку сенсу життя заради самого життя. Цю проблему досліджував ще під час Другої світової війни Віктор Франкл — всесвітньо відомий психіатр, психотерапевт, філософ, творець так званої Третьої Віденської Школи психотерапії. В основній праці Віктора Франкла «Людина у пошуках сенсу», що була вперше опублікована у 1946 році, викладений його екстремальний досвід виживання в концентраційному нацистському таборі. Цей досвід став філософсько-емпіричною основою для створення нового методу екзистенціальної психотерапії – логотерапії.

На сьогоднішньому етапі становлення і розвитку нашої держави його вчення набуває знову неабиякої актуальності.

У своєму теоретичному дослідженні Франкл виділяє три основні частини: вчення про прагнення до смислу, вчення про смисл життя і вчення про свободу волі.

Прагнення до пошуку і реалізацію людиною смислу свого життя Франкл розглядає як вроджену мотиваційну тенденцію, яка притаманна всім людям і є основною рушійною силою поведінки і розвитку особистості. Необхідною ж умовою психічного здоров'я, на його думку, є певний рівень напруги, який виникає між людиною, з одного боку, і локалізованим у зовнішньому світі об'єктивним смислом, котрий йому потрібно буде здійснити, з іншого боку.

Таким чином, окреслене вище дозволяє сформулювати основну тезу вчення про прагнення до смислу: людина прагне винайти смисл і відчуває фрустрацію або вакуум, якщо це прагнення залишається нереалізованим [4, с. 10].

«Екзистенціальний аналіз є чимось протилежним так званій ... глибинній психології. Глибинна психологія забуває, що її протилежністю є не поверхнева, а вершинна психологія... Глибинна психологія у пошані, але лише «вершина людини – це людина» [3, с. 113]

З точки зору В. Франкла, сьогодні ми, по суті, маємо справу вже з фрустрацією не сексуальних потреб, як у часи Фрейда, а з фрустрацією потреб екзистенціальних. Сьогоднішній пацієнт вже не стільки страждає від почуття меншовартості, як в часи Адлера, скільки від глибинного почуття втрати смислу, котре поєднується з відчуттям пустки, – тому я і говорю про екзистенціальний вакуум [4, с. 10].

Згідно з даними Всесвітньої організації охорони здоров'я, котрі у свою чергу були надані статистичними агентствами відповідних держав, було зафіксовано кількість офіційних самогубств на 100000 населення.

Так, приміром, у Швейцарії кількість самогубств на 100000 чол. у (2012 р.) – 9,2% (5,1 – жінки, а 13,6 – чоловіки). Кількість самогубств на 100000 чол. (2000 р.) – 15,6% (8,4 – жінки, а 23,5 – чоловіки).

У досить бідному Королівстві Камбоджа, з домінантною релігією – буддизм – кількість самогубств на 100000 чол. (2012 р.) – 9,4% (6,5 – жінки,

а 12,6 – чоловіки). Кількість самогубств на 100000 чол. (2000 р.) – 11,5% (8,5 – жінки, а 14,9 – представники чоловічої статі) [1].

Таким чином, навіть аналізуючи лише дві країни кардинально протилежні і за соціально-економічним становищем і за доміантними релігійними основами, можна зробити висновки, що, по-перше, чоловіки більш схильні до суїцидальних тенденцій, ніж жінки, це може лише ще раз підтверджувати їхній сильніший інстинкт самозбереження і продовження роду, і, що якимось парадоксальним чином складається ситуація, що чим досконаліший добробут людини в державі, тим більша кількість там самогубств. Тобто, це ще раз підтверджує теорію В. Франкла, що матеріальні цінності не є основним стимулом або мотивом для збереження людиною власного життя.

Так, смислом життя не може бути насолода, бо вона вже є внутрішнім станом суб'єкта [4, с. 10].

Важливим завданням вчення про свободу волі є питання, для чого людина володіє свободою. У різних роботах В. Франкл пропонує різні формулювання, але їх загальний смисл – це свобода взяти на себе відповідальність за свою долю, свобода слухати свою совість і приймати рішення щодо своєї долі. Це свобода змінюватися, свобода від того, щоб бути саме таким, і свобода стати іншим. Франкл визначає людину як істоту, котра постійно вирішує, ким або чим вона буде в наступний момент. Свобода – це не те, що вона має, а те, що вона є [3, с. 10].

«Коли мене запитують, як я пояснюю собі причини, що породжують цей екзистенціальний вакуум, я зазвичай використовую наступну коротку формулу: на відміну від тварин, інстинкти не диктують людині, що їй потрібно, і, на відміну від людини вчорашнього дня, традиції не диктують сьогоднішній людині, що вона повинна. Не знаючи ні того, що їй потрібно, ні того, що вона повинна робити, схоже на те, що людина втратила чітке уявлення про те, чого вона хоче. Як наслідок, вона або хоче того ж, що й інші (конформізм), або робить те, що інші хочуть від неї (тоталітаризм)» [3, с. 25].

Засноване на філософії людської відповідальності світосприйняття, котре пропагував Франкл, він назвав трагічним оптимізмом. Оптимізм – тому що це віра у можливість людини, у найкраще в ній. Трагічний – тому що

досить часто зло в людині виявляється сильнішим або навіть вона надає йому перевагу. «Коли ми придушуємо в собі янгола, – писав Франкл, він перетворюється на диявола». Смысл треба не просто шукати, за нього потрібно боротися, і боротьба ця є важкою [4, с. 10].

Аналіз психологічних підходів

В. Франкл

Не слухайте тих, хто закликає вас змінитися і ліпити із себе щось, що відповідає певним стандартам. Вони примушують вас зрадити самому собі – відвернутися від своєї душі. Поверніться до себе, прийміть себе, дозвольте собі бути собою, візьміть своє право бути правим [2].

Список використаних джерел

1. Википедия: режим доступа:

https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%A1%D0%BF%D0%B8%D1%81%D0%BE%D0%BA_%D1%81%D1%82%D1%80%D0%B0%D0%BD_%D0%BF%D0%BE_%D0%BA%D0%BE%D0%BB%D0%B8%D1%87%D0%B5%D1%81%D1%82%D0%B2%D1%83_%D1%81%D0%B0%D0%BC%D0%BE%D1%83%D0%B1%D0%B8%D0%B9%D1%81%D1%82%D0%B2

2. Зеланд В. Трансерфинг реальности. Ступень II. Шелест утренних звезд / В. Зеланд. – ИГ «Весь», 2015. – 256 с.

3. Франкл В. Сказать жизни «Да»: психолог в концлагере / Виктор Франкл. – М.: Смысл, 2007. – 173 с.

4. Франкл В. Человек в поисках смысла: сборник / В. Франкл; [пер. с англ. и нем.] / [общ. ред. Л. Я. Гозмана и Д. А. Леонтьева]. – М.: Прогресс, 1990. – 368 с.

СПОСОБЫ ОТНОШЕНИЯ ЧЕЛОВЕКА К МИРУ В ЭПОХУ ИННОВАЦИЙ

В современном мире человеку трудно сориентироваться и адаптироваться. Не зная, как устроен мир, человек делает много разных ошибок, подвергается влиянию других людей, которые в свою очередь подвергаться влиянию третьих. Люди влияют друг на друга, не зная, чего хотят в сущности и какие цели преследуют, потому для того, чтобы сориентироваться в этом процессе, можно выделить такие способы отношения человека к миру – страх, «заколдовывание», присутствие и любовь.

Страх. Мир можно бояться, но боязнь мира не даст представление о нем, его структуре, понимание, как он работает. Если бояться, то это значит не быть частью мира и не осознавать его (отвергнуть себя как часть мира, ею являясь по сути), ведь понятие осознания мира уже предполагает включенность в него. Но, с другой стороны, и сам страх есть частью осознания мира, что означает признание его существования и существования того, кто осознает. Но страх не дает полноту понимания мира и не может быть приемлем.

«Заколдовывание». Когда человек боится мира и, исходя из страха, принимает решения, решения эти не верны, потому что основаны на страхе, который не дает понимание мира, а непонимание не дает принять правильное решение. Человек ставит в рамки себя и всех тех, с кем он взаимодействует, говоря «будь таким, а не каким-то другим, будь патриотом, будь хорошим сыном, будь исполнительным солдатом, будь как все, будь.. будь.. будь...» Надеясь кого-то кем-то, мы не имеем никакого представления о том, кто же есть этот кто-то. Если этот кто-то без целей, его обязательно «заколдуют» и он проживет чужую жизнь, осуществит чужие цели. Этот способ отношения к миру используется как манипуляция коллективным бессознательным для достижения целей одних людей за счет других. Этот способ предполагает

большую затрату моральных и физических сил для навязывания целей субъекту, который их будет выполнять. В свою очередь тот, кого «заколдовали», пытается «заколдовать» всех тех, кто находится рядом с ним. Этот способ отношения к миру наихудший из всех возможных.

Присутствие. Если сравнить этот способ отношения к миру с двумя, выше описанными, присутствие – это уже хорошо хотя бы потому, что человек не тратит себя на глупые и несущественные занятия – «заколдовывание» всех и вся. Присутствовать – значит делать попытки понять мир: как он устроен, как он работает. Понимание этого возвышает человека над остальными, такой человек имеет свои цели, он знает, как их достичь, он не подвержен влиянию чужих концепций. В то же время он не отгораживается от мира, он рационально размышляет. Ставит правильные вопросы и достигает своих целей, во что бы то ни стало. Очень яркий пример такого рода отношения к миру – это военные, которые участвовали в боевых действиях. Некоторых из них награждали Орденом Святого Великомученика и Победоносца Георгия, а такую награду мог получить только тот, «кто, презрев очевидную опасность и явив доблестный пример неустрашимости, присутствия духа и самоотвержения, совершил отличный воинский подвиг, увенчанный полным успехом и доставивший явную пользу».

Любовь предполагает не только присутствие, но и глубинное понимание мира. Присутствие дает понимание, а понимание вызывает страсть – глубинное чувство, вызывающее любовь. Любовь здесь подразумевает не так как чувство к другому человеку, но как ощущение реальности или ее части. Тяжело определить, что такое любовь, находясь на стадии «заколдовывания» и попытки присутствия. Но если предположить, что мир не реален и мы находимся между действительностью (тем, что мы называем миром), виртуальностью (тем, что придумано разумом за время его существования) и реальностью, сами имея свойства действительности и реальности, тогда единственный смысл – это любовь. Любовь ставит человека над действительностью. Любовь – это то, что есть реальностью или хотя бы ее частью, и это то, к чему можно стремиться.

Эти способы можно использовать не только как варианты отношения к миру, но и как принципы развития личности и защиты себя от навязанных концепций. Думаю, первые два способа не нужно воспринимать как план к действию, просто нужно знать что они есть для понимания происходящего. Вторые два, когда им следовать, могут дать хороший результат.

Кривенко Л. В.

*Черкаський державний технологічний університет,
м. Черкаси, Україна*

ІНФОРМАЦІЙНА ЕТИКА В СУЧАСНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

В сучасному світі інформаційні технології суттєво впливають на всі види діяльності. Суспільство можна охарактеризувати глобалізацією соціальних зв'язків та відносин, появою нових форм комунікацій: Інтернет, стільниковий зв'язок, мас-медіа і т.п. Поступово Інтернет з інформаційної технології, що полегшує доступ до інформаційних джерел, перетворюється на соціальну форму взаємодії між людьми. Впровадження комп'ютерів у повсякденне життя одночасно і полегшило, і ускладнило його. Внаслідок розвитку інформаційних технологій підвищується рівень освіченості людей, зростає інтелектуалізація суспільства. Але, коли комунікації втрачають етичні орієнтири і уникають соціального контролю, виникає загроза негативного впливу на світогляд людини.

Сучасний стан глобального інформаційного простору створює в людини почуття безкарності. Особливо це стосується молодого покоління, якому віртуальна реальність надає можливість самостійно діяти і проявляти себе як особистість у світовому масштабі. Прикладів у інформаційному просторі достатньо багато. До них можна віднести хакерство, розробку вірусних програм і т.п. Особливе занепокоєння викликає захоплення комп'ютерними іграми, у тому числі азартними, які широко охопили сучасну молодь. Діти та підлітки з ще несформованою психікою наражаються на особливу небезпеку впливу на них віртуальної реальності, що утворюється такими іграми. Комп'ютерні ігри створюють у людей відчуття насиченого

подіями реального життя і в той же час відволікають від наявних проблем. Але виробництво комп'ютерних, особливо он-лайнних, ігор належить до найбільш прибуткових і активних сфер бізнесу, тому не варто очікувати, що ця сфера діяльності буде скорочуватися, або хоча б обмежуватися.

У зв'язку з розвитком інформаційних технологій і глобальної мережі Інтернет з'являються дослідження, спрямовані на створення фундаментальної теоретичної бази інформаційної етики – кіберетики, – яка б враховувала специфічні риси здійснення процесів у віртуальному середовищі комп'ютерних мереж. Інформаційно-етичні питання, що виникають при використанні технологій штучного інтелекту, генної інженерії, клонування та нанотехнологій, визначають важливість відповідальності в процесі впровадження результатів. І участь інформаційної етики, направленої на попередження негативних наслідків використання інформаційних технологій, безумовно збільшується.

Шевченко З. В.

*Черкаський національний університет ім. Б. Хмельницького,
м. Черкаси, Україна*

ЛІБЕРАЛЬНИЙ ЕКОФЕМІНІЗМ

В основі екофеміністської філософії лежить переконання, що пригнічене становище жінки безпосередньо пов'язане із споживчим ставленням до природи, з якою вона асоціюється у патріархальній (андроцентричній) системі цінностей. На сьогодні однією з найбільш розвинених концепцій екофемінізму виступає його ліберальний напрям.

Ліберальний екофемінізм, там само, як і ліберальний фемінізм, походить з ідеології лібералізму, що обстоює та аргументує необхідність включення жіноцтва в усі сфери життєдіяльності суспільства, які раніше залишалися виключно чоловічою епархією. Із точки зору ліберального екофемінізму, жінка може бути однаково добре представлена як у владних структурах, так і в суспільній діяльності, науково-дослідній роботі тощо. Як

зазначає канадський еколог-активіст і прибічниця екофемінізму Тзепора Берман (Tzeporah Berman), ліберальний екофемінізм швидше прагне перерозподільних, ніж реструктуризаційних соціально-політичних змін. Ліберальні феміністки та екофеміністки використовують традиційні техніки лобіювання для впливу на законодавство та повного включення жінок у мейнстрім сучасного суспільства [3, с. 15].

Така позиція, на думку австралійського філософа та екофеміністки Вел Пламвуд (Val Plumwood) є характерною для андроцентричних форм ліберального фемінізму, які мають тенденцію боротьби за рівність, не піддаючи сумніву чоловіче домінування, та лише включають жіноцтво у чоловічу систему координат. Такий фемінізм некритичної рівності, на думку вченої, поглинає жінку маскуліністською моделлю людини, яка є віддаленою від природи та ворожою до неї [2, с. 261].

Лібералізм за своєю суттю є антропоцентричною, гуманістичною ідеологією, що фокусується на досягненні рівного доступу індивідів до ресурсів і можливостей. Така індивідуалістична спрямованість лібералізму є проблематичною для екофемінізму, оскільки дотримання екологічних норм і вирішення сучасних екологічних проблем передбачає обмеження індивідуальних свобод людини.

Зіткнення антропоцентризму та екоцентризму в межах ліберального екофемінізму викликає багато питань і суперечок. Так, як зазначає американська екофеміністка Карен Уоррен (Karen Warren), лібералізм не відповідає вимогам і запитам екофемінізму, оскільки він створює нерівність на основі прийняття ієрархічних структур, що вже існують у суспільстві. Адже включення жіноцтва, навіть на рівних правах із чоловіками, в андроцентричну модель світу на практиці нічого не змінює. Окрім того, дослідниця стверджує, що індивідуалістичний характер лібералізму заперечує павутинний взаємозв'язок людини та природи – концепцію, що є провідною в екофемінізмі [3, с. 15]. Екофемінізм більшою мірою тяжіє до філософії глибинної екології, яка за своєю суттю є екоцентричною, та протиставляється лібералізму з його антропоцентризмом та гуманізмом.

Поряд із цим важливо відмітити, що ліберальний екофемінізм вважає небезпечним повернення до біологічного есенціалізму. Як зазначає вітчизняна дослідниця екофемінізму Катерина Карпенко, піднімати питання про асоціацію жінок із природою, а також позитивно стверджувати це, із точки зору представників ліберального екофемінізму, є поверненням до нещодавнього безправного минулого. Такий підхід підриває результати боротьби, яку жінки вели проти їх ідентифікації з природою, що слугувала виправданням чоловічого домінування, завдяки якому жінки виявилися несправедливо відстороненими від виконання однакової з чоловіками ролі в суспільному житті [1, с. 321].

Не зважаючи на певні концептуальні суперечності в межах власного напрямку та критику, ліберальний екофемінізм продовжує відігравати важливу роль у державних, наукових та ін. структурах західних суспільств.

Список використаних джерел

1. Карпенко Е. И. Сущность современного экофеминизма // И. А. Ильиных. Экологическая этика: учебное пособие. – Горно-Алтайск : РИО ГАГУ, 2009. – С. 319–324.
2. Пламвуд В. Навколишнє середовище // Антологія феміністичної філософії / За редакцією Елісон М. Джагер та Айрис М. Янг; [пер. з англійської Б. Єгідис; наук. ред. пер. О. Іващенко]. – К.: Видавництво Соломії Павличко «Основи», 2006. – С. 259 – 270.
3. Berman Tzeborah. Towards an Integrative Ecofeminist Praxis // Canadian Woman Studies. – Vol. 13. – № 3. – 1993. – P. 15–17.

Чернуха І. В.

*Черкаський державний технологічний університет,
м. Черкаси, Україна*

МІСТО МАЙБУТНЬОГО: СОЦІАЛЬНО-ТЕХНІЧНИЙ АСПЕКТ

Кожне місто пройшло багатотисячний шлях розвитку за свою історію існування: починаючи від маленьких солом'яних будиночків і закінчуючи хмарочосами, які здіймаються до самого неба. І кожне місто не схоже одне на одне, тому що у кожного був свій «мрійник». Будівельники і архітектори,

художники і філософи вкладали у розвиток міст великі зусилля. Розвиток будівельних технологій, створення стилів, ідеологія і політика – внесли великий внесок в історію містобудування від «міста-фортеці», «міста – візитної картки країни» до «міста – машини для життя людей».

Яке сьогодні сучасне місто? І яким має бути місто майбутнього? Які функціональні, естетичні і загальнолюдські завдання повинен буде вирішувати мегаполіс «майбутнього»? Стрімкий розвиток технологій вимагає величезного споживання енергетичних ресурсів, у підсумку це стало мати руйнівний вплив на Природу. Одне з головних питань сьогодення – питання компромісу між стрімким розвитком наукової думки і збереженням та відновленням зруйнованого балансу у Природі. Однією з ланок у вирішенні вищезгаданої проблеми у будівельній сфері є перехід до технологій, які дозволять скоротити шкідливі викиди в атмосферу, навчитися раціонально використовувати енергію і природні ресурси.

Функціональність і безпеку в ідеальному місті Платона[1]; досягнення інженерної науки і зручність для життя людей в ідеальному місті Леонардо да Вінчі [2]; ідея соціальної рівності в ідеальному місті «Місто-сонця» від Томмазо Кампанелли [3]; бажання об'єднати побутові завдання для життя людини з її потребами для духовного розвитку у проекті міста Леду [4]; зсув ідеї розвитку від «технічного міста» на «біологічні орієнтири» [5],[6];

Місто майбутнього вже сьогодні Масдар (ОАЕ) – архітектора Нормана Фостера – втілення всіх сучасних досягнень науки в екобудівництві з унікальним мікрокліматом та незабутньою архітектурою [7]; фантастичний проект Жано Фреско «Венера» – тріумф розвитку людської думки: служіння робототехніки, автоматизації та штучного інтелекту на благо Людини [8].

Розумне об'єднання всіх досягнень сучасної науки: від погляду на форму, функціональність, безпеку, зручність для життя, втілення сучасних технологій по збереженню, заощадженню і розумному використанню Природи та її ресурсів... До розвитку досконалого людського суспільства, що втілює у собі ідеї добра, любові, рівності – буде фундаментом ідеального міста майбутнього.

Над створенням цього проекту Людство працює всю свою тисячолітню історію розвитку.

Список використаних джерел

1. Асмус В. Ф. Государство / В.Ф. Асмус // Платон. Собрание починений. – М., 1994. – С. 529–560.
2. Universal Leonardo. The ideal city – Ms B Fol 16r and 37v [Электронный ресурс]. – Режим доступа:
<http://www.universalleonardo.org/work.php?id=519>
3. Компанелла Т. Краткое содержание "Город Солнца" [Электронный ресурс]. – Режим доступа:
http://www.prostokniga.com.ua/nauchnaya_kniga/stati/tommazo_kampanella_gorod_solntsa
4. Элькина М. Вчерашнее будущее архитектуры: город Шо [Электронный ресурс]. – Режим доступа:
<http://artelectronics.ru/posts/vcherashnee-buduschee-arkhitektury-gorod-sho>
5. Глобальное изменение климата и энергии. Выбросы – международные перспективы [Электронный ресурс]. – Режим доступа:
<http://www.planetseed.com/ru/relatedarticle/vybrosy-so2-miezhdunarodnyie-pierspiektivuy>
6. Материал из Википедии — свободной энциклопедии. Пассивный дом. [Электронный ресурс]. – Режим доступа :
http://ru.wikipedia.org/wiki/Пассивный_дом
7. Материал из Википедии — свободной энциклопедии. Масдар(город). [Электронный ресурс]. – Режим доступа :
https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%9C%D0%B0%D1%81%D0%B4%D0%B0%D1%80_%28%D0%B3%D0%BE%D1%80%D0%BE%D0%B4%29
8. Материал из Youtube — видеохостинг. Проект «Венера» Жак Фреско – города будущего. [Электронный ресурс]. – Режим доступа :
<https://www.youtube.com/watch?v=KgYO-LTKtu4>
9. Материал из Youtube — видеохостинг. Выбор за нами! Проект «Венера» Жак Фреско. [Электронный ресурс]. – Режим доступа:
<https://www.youtube.com/watch?v=9D2st6zNbtc>

*Пліс Н. М.
Черкаське регіональне відділення
Соціологічної асоціації України,
м. Черкаси, Україна*

ІНДЕКС РОЗВИТКУ ЛЮДСЬКОГО ПОТЕНЦІАЛУ: КОНЦЕПЦІЇ, МЕТОДИКИ, РЕГІОНАЛЬНИЙ АСПЕКТ

Людський розвиток можна визначити як надання людям можливості повністю розвивати свій потенціал, жити продуктивно і творчо в гармонії з їхніми потребами та інтересами. Людський потенціал є найважливішим чинником реформування держави і суспільства, що прагнуть включитися у світові потоки сучасних технологічних, інфраструктурних, інституціональних, соціально-гуманітарних і інших перетворень.

На даний момент наша країна намагається здійснити курс, направлений на інновації та модернізацію, саме в таких, ускладнених війною та економічною кризою, умовах. Але, на жаль, не можна визначити цей курс як ефективний та направлений на сталий майбутній розвиток всіх сфер життєдіяльності суспільства. Для переорієнтації економіки України на високотехнологічний шлях подальшого розвитку владі слід звернути свою увагу на розвиток людського капіталу, освіти та конкурентоздатну науку, а також високотехнологічний бізнес як на ті рушії, що здатні значно не тільки скоротити кризу, а й продемонструвати значне зростання економіки.

Нині Україна дуже відстає від більшості європейських країн за рівнем багатьох показників економічного розвитку. Водночас слід визнати, що економічний розвиток сам по собі не вирішить усіх соціальних проблем України. Глобальний досвід, включно з українським, свідчить, що економічне зростання супроводжується зростаючими диспропорціями в регіональному розвитку та збільшенням нерівності в доходах, і обидві ці проблеми потрібно вирішувати за допомогою дієвих заходів державної політики.

Недооцінка впливу людського розвитку на економічне зростання є ключовою, хоча й не єдиною причиною розриву в розвитку між Україною та іншими країнами. Перетворення України на державу з демократичною

системою, громадянським суспільством і соціально-орієнтованою ринковою економікою вимагає, щоб влада на всіх рівнях (особливо на місцевому) визнала, що людський розвиток є як кінцевою, так і ключовою метою. Таким чином, видатки на освіту, охорону здоров'я та соціальний захист слід розглядати не просто як «витрачання» бюджетних коштів, а й як соціальні інвестиції (особливо у поєднанні з необхідними реформами), які могли б суттєво і тривало вплинути на розвиток України. Більше того, увагу слід зосередити не стільки на регулярному наданні допомоги нужденним, скільки на заохоченні їх особистого розвитку, посиленню їх ролі в суспільстві та розширенню їх можливостей щодо вибору свого майбутнього, водночас дбаючи, щоб вони брали на себе відповідальність як за свій вибір, так і за його реалізацію. В час глобалізації люди стають епіцентром людського прогресу, тому що людський розвиток є не лише ключовою метою, а й найбільшим важливим детермінантом і чинником соціального й економічного розвитку.

З 1990 року ПРООН щорічно публікує свої глобальні звіти про людський розвиток. Розрахунки ІЛР (Індекс людського розвитку) для України були вперше включені у звіт ПРООН з людського розвитку у 1993 році. На тому етапі Україна посідала 45 місце й була віднесена ПРООН до країн з високим рівнем людського розвитку.

	Очікувана тривалість життя, років	Очікувана тривалість навчання, років	Середня фактична тривалість навчання, років	ВНП в розрахунку на одну особу, дол., 2011р за ПКС	ІЛР
1980	69,3	12,0	7,1
1985	70,0	12,2	8,3
1990	69,8	12,3	9,1	10835	0,705
1995	67,9	12,0	10,0	5008	0,666
2000	67,3	12,6	10,7	4672	0,668
2005	67,5	14,2	11,2	7210	0,713
2010	69,3	14,7	11,3	7752	0,726
2015	71,0	15,1	11,3	8178	0,747
1990-2015	+1,1	+2,8	+2,2	-2657	+0,42

За даними звіту про людський розвиток 2015 значення ІЛР України дорівнює 0,747. Цей показник належить до високої категорії людського розвитку, що ставить країну на 81 позицію з 187 країн і територій. За період з

1990 по 2015 рр. значення ІЛР України зросло з 0,705 до 0,747, або на 4,2 відсотка, тобто у середньому приблизно на 0,17 відсотка за рік. ІЛР України за 2015 рік (0,747) вище середнього значення для II групи країн із високим рівнем людського розвитку (середній показник – 0,744).

За показником середньої тривалості життя (71,0 роки) Україна у 2015р. посідала 113 місце. Вищі місця – всі країни I групи (з дуже високим рівнем ЛР), вище – 47 з 55 країн II групи (з високим рівнем ЛР) – виняток з країн із вищим ІЛР становлять РФ (70,1 року), Казахстан (69,4 року), Тринідад і Тобаго (70,4 року), Азербайджан (70,8 року). Серед причин, які впливають на показник тривалості життя в Україні, це високі показники смертності чоловіків у працездатному віці. Наприклад, з кожної тисячі 40-річних чоловіків до 60 років не доживають: в Україні – 241, в Польщі – 154, в Швейцарії – 55.

За показником очікуваної тривалості навчання (15,1 року) Україна посідає 45 місце з 187 країн світу. Вище – 38 країн I групи (Німеччина – 16,5 року; Польща – 15,5 року), вище – 6 країн II групи (Білорусь – 15,7 року; Туреччина – 14,5 року)

За показником фактичної тривалості навчання (11,3 року) Україна посідає 35 місце. Вище – 28 країн з 49 країн I групи (Німеччина – 13,1 року; Польща – 11,8 року), вище – 6 країн II групи (Білорусь – 12,0 року; Туреччина – 7,6 року).

За часткою населення із середньою освітою (93,6%) Україна посідає 22 місце (Німеччина – 96,6%; Польща – 82,3%, Білорусь – 89,3%; Туреччина – 49,3%).

За показником ВВП в розрахунку на одну особу (8 178 дол. США за ПКС 2011 року) Україна посідає 106 місце. Вищі місця – всі 49 країн I групи (Німеччина - 43,919 дол.; Польща - 23,177 дол.).

Тобто, можна констатувати, що традиційно високі позиції Україна має саме за рівнем освіти населення. Основною конкурентною перевагою України залишається освічена робоча сила.

Інтегрований індекс регіонального людського розвитку

До 2012 року розрахунки індексу регіонального людського розвитку в Україні здійснювались за Методикою, яка була розроблена Держкомстатом

разом із Інститутом демографії та соціальних досліджень ім. М. В. Птухи НАН України, що була адаптована до національних умов. Використання запропонованої методики забезпечувало обґрунтованість порівнянь соціально-економічного розвитку окремих регіонів України, наукове забезпечення систематичних розрахунків індексів людського розвитку регіонів України, визначення кожного регіону за універсальною шкалою, що дозволяло виконувати методологічно коректні зіставлення як за інтегральним індексом, так і за кожним з 9 індексів окремих аспектів людського розвитку; додаткові відомості дає аналіз окремих базових показників. Кожному з аспектів людського розвитку відповідав окремий блок показників, що формують систему індикаторів людського розвитку регіонів. Схема побудови інтегрального індексу людського розвитку передбачала 3-етапний процес відповідно до 3-рівневої ієрархічної системи показників. На відміну від міжнародної методології розрахунку ІЛР, вітчизняна методика передбачала проміжний етап – побудову узагальнюючих індикаторів, – що характеризують кожен із аспектів людського розвитку. На відміну від міжнародної методики обчислення індексу людського розвитку на рівні країни, національна методика не змінювалась жодного разу. Проте за десятирічний період її використання відбулись значні зміни у соціально-економічній ситуації, в інформаційно-статистичному забезпеченні досліджень, виникли нові аналітичні потреби. Тому назріла необхідність перегляду як інформаційного забезпечення розрахунків, так і методичних підходів.

Рішенням Президії НАН України та колегії Державної служби статистики України від 13.06.2012 № 123-м було затверджено нову Методику вимірювання регіонального людського розвитку. До розрахунку регіонального індексу людського розвитку включено 33 показники, об'єднані у 6 блоків відповідно до основних аспектів людського розвитку:

- *Відтворення населення;*
- *соціальне становище;*
- *комфортне життя;*
- *добробут;*
- *гідна праця;*
- *освіта.*

Розрахунки індексу людського розвитку дозволяють побудувати єдину шкалу, на якій у ранжованому порядку розміщуються всі регіони України. Конкретне значення інтегрального індексу (або індексів, що характеризують окремі аспекти людського розвитку) не має економічної інтерпретації – важливим є лише місце, яке належить кожному конкретному регіону на єдиній для України шкалі.

Текст Методики у вільному доступі розміщено на офіційному сайті Інституту демографії та соціальних досліджень імені М. В. Птухи (www.idss.org.ua).

Найсильніший вплив на визначення місця регіону за єдиною шкалою індексів людського розвитку мають рівень освіти, умови проживання та матеріальний добробут населення. Освіта є ключовим елементом забезпечення сталого розвитку людського потенціалу. Саме освіта готує людину до складнощів сучасного життя, забезпечує їй свободу інтелектуального, професійного та соціального вибору. Найменш помітним є вплив індикаторів ринку праці. Ймовірно, це пояснюється тим, що опосередковано ситуація на ринку праці визначає місце регіону на шкалі індексів людського розвитку через матеріальний добробут і – меншою мірою – через умови проживання.

Процедура розрахунку інтегрального індексу регіонального людського розвитку складається з п'яти етапів:

- 1) нормування показників;
- 2) калібрація показників;
- 3) визначення ваг показників у блоках;
- 4) розрахунок індексу за кожним блоком показників;
- 5) розрахунок інтегрального індексу регіонального людського розвитку.

Інтегральний індекс регіонального людського розвитку розраховується як сума індексів за всіма шістьма блоками показників.

Для наочного прикладу розглянемо результати обрахунку інтегрального індексу РЛР у Черкаській області за 2013 р.

Блок 1 «Відтворення населення»		Блок 2 «Соціальне середовище»		Блок 3 «Комфорт не життя»		Блок 4 «Добробут»		Блок 5 «Гідна праця»		Блок 6 «Освіта»		ІРЛР	
СЗК*	ранг	СЗК*	ранг	СЗК*	ранг	СЗК*	ранг	СЗК*	ранг	СЗК*	ранг	СЗК*	ранг
0,7010	12	0,4477	12	0,5929	11	0,6609	10	0,5400	21	0,8242	14	3,7667	11

Примітка: СЗК* – стандартизовані калібровані значення за відповідним блоком.

Дані наведеної таблиці свідчать про те, що згідно розрахунку ІРЛР та ранжуванню цього показника у 2013 р. Черкаська область посідала 11 (ранг) місце серед областей України. За блоком «Освіта» ІРЛР відповідав 14 місцю (відповідно у 2004–2005р.р. – 3 місце серед областей України).

Для розрахунку індексу РЛР за блоком «Освіта» використовують наступні показники:

- чистий показник охоплення дошкільними навчальними закладами дітей віком 3-5 років, %
- охоплення загальною середньою освітою дітей шкільного віку (6–18 років), %
- частка осіб із освітою не нижче рівня «базова вища» серед населення 25 років і старше, %
- середня тривалість навчання осіб віком 25 років і старше, років
- середній бал за результатами зовнішнього незалежного оцінювання (за всіма предметами). Характеризує загальний рівень якості шкільної освіти; розраховується як середній бал за всіма предметами та всіма учасниками тестування.

Починаючи з 2002 р., Держстат України щороку готує та розповсюджує статистичний бюлетень «Регіональний людський розвиток». На підставі статистичної звітності Держстат України дає характеристику стану людського розвитку в регіонах України, враховує позитивні та негативні чинники людського розвитку (стимулятори і дестимулятори), визначає вагу кожної складової у загальному результаті.

Враховуючи значний об'єм інформації для оцінки стану людського потенціалу, слід зауважити, що ця інформація не повністю задовольняє

вимогу повної оцінки людського потенціалу. Не визначається і не відстежується ціннісно-мотиваційне підґрунтя людського потенціалу, яке характеризує готовність людини до саморозвитку, пошуку шляхів самореалізації та самоактуалізації. Отже, сучасна методика оцінки людського потенціалу потребує вдосконалення шляхом уведення додаткових показників, що характеризують ціннісно-мотиваційне підґрунтя людського розвитку, отриманих на основі проведення соціологічних спостережень.

Ці дослідження, розрахунки ІРЛР та вивчення регіональних відмінностей розвитку країни – важливе джерело інформації для державного управління при прийнятті рішень.

Насамкінець слід підкреслити, що для ефективного використання людського потенціалу на рівні держави повинні стати дієвими такі інструменти:

- побудова довгострокових і середньострокових стратегій розвитку з урахуванням наявних ризиків;
- децентралізація влади і розбудова громадянського суспільства;
- пріоритетні інвестиції в людський розвиток: освіту, науку, культуру, медицину;
- вормування та поширення стандартів здорового способу життя.

Список використаних джерел

1. Регіональний людський розвиток : статистичний бюлетень / Державна служба статистики України ; [відп. за вип. І. Калачова]. – К., 2014. – 59 с.
2. Людський розвиток регіонів України: методика оцінки та сучасний стан : монографія / кол. авт. : Е. М. Лібанова, Н. С. Власенко, О. С. Власик та ін. / ПРООН. – К., 2002. – 123 с.
3. Праця задля людського розвитку: Україна 2015 /Е. М. Лібанова. – ПРООН. – 2015, – 15 с.

*Кожем'якіна О. М.
Черкаський державний технологічний університет,*

ПЕРСПЕКТИВИ ДОВІРИ В ТЕОРІЇ СОЦІАЛЬНИХ СИСТЕМ: НАСЛІДКИ СУЧАСНОСТІ

Системний підхід, започаткований в працях Л. фон Барталанфі, Т. Парсонса, Д. Істона та ін., набуває значного розповсюдження в соціальних науках в другій половині ХХ століття саме завдяки унікальній спроможності виявляти взаємозалежність між елементами, самою системою та середовищем, розкриваючи її функціональну, інституційну, ресурсну специфіку в забезпеченні соціального порядку. В якості вагомий умови соціального узгодження та впорядкування одним з базових концептів теорії соціальних систем постає феномен довіри, що виявляє свою значущість на всіх рівнях (мікро-, мезо-, макро-) структури соціальних систем, виконуючи адаптивну, мобілізаційну, інтегративну, мотиваційну функції. Одними з ключових ознак сучасності численні дослідники визначають саме динамізм, непередбачуваність, складність, непідконтрольність, що в цілому визначається Е. Гідденсом як «деконтинуальність». Прискорена динаміка та надзвичайно широка сфера змін сучасності визначають проблематизацію довіри в сучасному світі, зумовлюючи появу звільнених від локальності контекстів взаємодії з непевним та невизначеним Іншим.

Довіра як ціннісна основа соціальної взаємодії проблематизується в ситуації системного ускладнення та в умовах зростання рольової диференціації, що й зумовлює наукове зацікавлення проблематикою довіри як дієвого соціального феномена та визначального явища сучасності, що спостерігається в працях Т. Парсонса, Р. Мертона, Н. Лумана, Е. Гідденса, П. Штомпки, А. Селігмена та ін..

В теорії соціальних систем концептуалізація довіри пов'язана з поняттями комунікації, подвійної контингентності, відносної поінформованості, соціальної складності, комплексності та самореферентності тощо. Як один із засобів соціальної комунікації довіра постає в якості продукту раціоналізації соціального світу та виникає в умовах

невизначеності через зростаючу комплексність інтерсуб'єктивно організованого світу.

В системній теорії Т. Парсонса довіра розглядається як вагомий чинник стабільності системи та основа солідарності, що системно продукує настанови взаємності при відтворенні соціальних відносин в умовах недостатності гарантій їх надійності та слабкій передбачуваності. Саме трактовка довіри як специфічних очікувань надійності, компетентності, нормативно визначених зобов'язань зумовлює визначення довіри як однієї з базових умов забезпечення суспільної цілісності.

Важливою соціальною функцією довіри Н. Луман визначає редукцію соціальної складності, що також постає формою забезпечення стабільності та безпеки системи, в той же час надаючи нові можливості та відкриваючи нові сфери їх реалізації. Завдяки такій редуктивній спроможності довіри відбувається здійснення вибору в умовах відсутності наперед заданої схеми поведінки та наявності відкритого спектру можливих подій. Довіра постає як акт самопрезентації, що дозволяє жити та ефективно діяти, усвідомлюючи існуючі небезпеки та значну соціальну складність, реалізуючи стратегію дії типу «незважаючи на ...».

В теорії структурації Е. Гідденса довіра постає як динамічна реалізація стратифікаційної моделі: мотивації дії, її раціоналізації та рефлексивного моніторингу. Дана модель дозволяє розкрити механізми агентурної підтримки довіри як соціальної практики на індивідуальному, груповому та суспільному рівнях, звертаючи особливу увагу на соціальні умови довіри. Саме динамізм та зростаюча соціальна невизначеність значно актуалізують довіру в сучасному світі в аспекті умови забезпечення стійкого та ефективного функціонування суспільства. Концептуалізуючи довіру як упевненість в надійності індивіда чи системи та правильності абстрактних принципів відносно результатів взаємодії, Е. Гідденс детально розглядає довіру до символічних знакових та експертних систем як відмінну ознаку сучасності.

Таким чином, довіра в теорії соціальних систем розглядається в контексті ключової ознаки сучасності, що, постаючи єдністю агентурних, культурних та структурних ресурсів, є усвідомленою дією в ризикових та невизначених умовах, сприяючи соціальній стабілізації, редукції соціальної

комплексності, утворенню соціальної спільності. Як вагомий соціальний ресурс довіра уможливорює ефективну взаємодію в тривалій перспективі; як система специфічних очікувань довіра постає соціально унормованою та культурно закріпленою стратегічною настановою покладатись на добру волю генералізованого Іншого (як персоналізованого, так і деперсоналізованого), продукуючи відчуття відносної безпечності та надійності потенційно незахищених взаємодій, що й зумовлює трактовку довіри як властивість соціальної системи в цілому, забезпечуючи її стабільність та автономність.

*Царинний Є. О.
Черкаський державний технологічний університет
м. Черкаси, Україна*

ОНТОЛОГІЯ ПРАВДИ В СОЦІАЛЬНО-ФІЛОСОФСЬКОМУ АСПЕКТІ

Більше 2500 років безліч філософських течій не знаходять порозуміння у визначенні і розмежування понять «правда», «істина» «справедливість».

В умовах сучасного світу чітке розуміння та окреслення обсягу цих понять є дуже важливим, адже, знаючи дійсний стан речей, ми, можливо, уникнемо багатьох критичних помилок минулого.

У нас немає підстав стверджувати, що поняття правди та істини зовсім не тотожні або, навпаки, повністю ідентичні [1, с. 3]. Отже, дамо власне визначення поняттям, ґрунтуючись на логічному підході:

І. *Правда* – це те, у що суб'єкт вірить. Суть цього означення у властивій йому загострено-афористичній манері висловив відомий англійський філософ А. Шефтсбері: «Що для одних – дурниця, для інших – доказ».

Істина і правда встановлюються все ж щодо різних світів, які частково перетинаються. Істина – характеристика судження про об'єктивну, відсторонену від людини реальність, а правда – атрибут каналу комунікації, про правду доречно говорити тільки стосовно до світу людей, які спілкуються і розуміють один одного [2, с. 1]. Взагалі трактувань понять «правда», «істина», «справедливість» існує багато і нерідко вони суттєво

відрізняються. Така увага саме до цих понять є цілком виправданою, адже вони є наріжними каменями світобачення людини. Різноманітні релігійні організації мають великий вплив на сотні мільйонів людей, але, на мою думку, теологічне трактування істини є хибним, оскільки дана точка зору базується виключно на догматичній вірі і тенденцій інтерпретації фактів.

Для того щоб найкраще зрозуміти будь-яку проблему (з метою її вирішення), варто поглянути на неї під різними кутами зору. Спробуємо визначити, від яких об'єктивних (чи, можливо, суб'єктивних) факторів залежить правда, давши останній інше, ніж (І) означення.

Правда належить до тих понять, які всі знають і начебто розуміють. Проте, якщо спробувати дати змістовне, належного рівня означення цього поняття, виявиться, що зробити це зовсім не просто. В першому наближенні дефініція правди може бути така: правда – це точна, без жодних викривлень інформація про об'єкт чи процес. Як приклади такої інформації розглядаються цифрові фото, відео- чи аудіозаписи. Але ж відомо, що будь-яке зображення – це картинка з мозаїки – пікселів. Тобто, вже на стадії фіксації інформація про об'єкт коригується, стає грубішою, підлаштовується у відповідності до порогів сприйняття нашими органами зору слуху і т.д., а значить, не є повністю правдивою.

За допомогою інтелекту людина, як вважається, може суттєво понизити пороги сприйняття вхідних сигналів органами чуття, іншими словами, бачити і чути значно краще за будь-яку живу істоту в природі. На перший погляд, це свідчить про те, що з розвитком науки людина буде одержувати все більш повну і точну, а значить, все більш правдиву інформацію про будь-який об'єкт чи явище. На мою думку, таке твердження є правильним лише частково.

По-перше, уточнення інформації про деякі об'єкти мікросвіту можливе, як твердять вчені, лише до певної межі, що визначається фізичними законами.

По-друге, робота органів чуття, зокрема зору, – це дуже складний процес, який відбувається за участю багатьох нейронів головного мозку. Важливо підкреслити, що у свідомість зорова інформація потрапляє,

пройшовши обробку групою специфічних алгоритмів. Але ж добре відомо, що будь-які алгоритми працюють адекватно лише в певному контексті. Останнє твердження гарно ілюструється експериментами зі сприйняття зорових ілюзій, в яких завдяки спеціально створеному фону (тобто особливому, нетиповому контексту) зір фактично вводив в оману учасників дослідження.

По-третє, чим більш тонкими і складними є інструменти, котрі збільшують можливості, наприклад, зору, тим складнішим і довшим є шлях інформації від об'єкта дослідження до людини, а значить, можливе збільшення ймовірності викривлення цієї інформації на певному етапі.

По-четверте, при користуванні приладами вчений, щоб одержати правдиву інформацію про об'єкт, повинен правильно інтерпретувати їхні покази в рамках чинної парадигми.

Як свідчить історія науки, парадигми мінялись і досить суттєво. Кілька століть тому теплові явища пояснювались на основі уявлення про теплець – особливу невагому субстанцію, наявність і кількість якої визначала, зокрема, температуру тіла. Тобто, тоді це пояснення вважалось правдою. Зараз – це хибний анахронізм, який не має нічого спільного з наукою.

Коротко про можливе функціонування суспільства без обману. Говорячи про обман, слід розуміти, що йдеться про наявність односторонньої вигоди для комунікаторів, яка унеможлиблює створення зв'язків, які базувалися би на співвідношенні довіри і взаємної користі. Я впевнений, що коли б у суспільстві в якийсь момент всі стали говорити правду, то таке потрясіння було б сильнішим за будь-яку революцію. Мабуть, розпалися б безліч подружніх пар, багато друзів стали б ворогами, було б зруйновано безліч ділових, наукових, політичних, творчих репутацій. Такий момент тотальної правдивості був би сингулярною точкою для суспільства, після якої людство або перейшло на більш високий рівень розвитку (оптимістичний сценарій), або розпалось на безліч малих ворогуючих груп (песимістичний сценарій).

Насамкінець деякі констатації, які є, на мою думку, найважливішими, та основні висновки:

1. Поки що найбільш коректною інстанцією правди є наука, в якій стара теорія є граничним випадком нової [3, с. 4] (Раніше такою інстанцією була церква).
2. Конвенціоналізм в трактуванні геніального французького математика А. Пуанкаре, на мою думку, дає досліднику максимум інтелектуальної свободи та можливостей виявити свою креативність.
3. Правда *лімітується* законами фізики, *залежить* від індивідуального для кожної людини специфічного набору алгоритмів прийому і первісної обробки сигналів, що приходять до органів чуття і *формулюється* в рамках певної парадигми.

Список використаних джерел

1. Рябченко В.І. Проблема істини, правди, справедливості в українському соціумі: соціально-філософський аспект / В.І. Рябченко // Мультиверсум. Філософський альманах: Зб. наук. пр. – К., 2007. – Вип. 60. – С. 209–222.
2. Знаков В. В. Неправда, ложь и обман как проблема психологии понимания / В. В. Знаков // Вопросы психологии. – 1993. – № 2. – С. 9–16.
3. Чудинов Э. М. Природа научной истины / Э. М. Чудинов. – М., Политиздат, 1977. – 312 с.

Дроздова Т. А.

*Черкасский государственный технологический университет
г. Черкассы, Украина*

ПРАВДОИСКАТЕЛЬСТВО В СОВРЕМЕННОМ МИРЕ: АНАХРОНИЗМ ИЛИ СРЕДСТВО СОЦИАЛЬНОГО ПРОГРЕССА

Каждый человек много раз в своей не слишком долгой жизни сталкивается с ситуацией несправедливости по отношению к себе или по отношению к другим. Зачастую впервые это случается в раннем детстве. И первые моральные авторитеты, родители, которые и научили, собственно, маленького человека различению добра и зла, терпят свое первое воспитательное фиаско, не в силах объяснить ребенку, почему в обществе существует несправедливость и почему добро не побеждает, как в сказках. Вместо объяснения человек получает либо некоторые трюизмы, типа «жизнь

в принципе несправедлива», либо совет, пожелание, напутствие просто приспособиться «тебе что, больше всех надо?», «забудь», «не вмешивайся», «разберется кто-то другой». При этом родители имеют довольно фундированное самооправдание, поскольку из наилучших побуждений адаптируют ребенка к жизни в современном мире. Любимое психологами понятие адаптации в данном случае не что иное, как конформизм. Конформизм, которому научили нас и которому мы учим наших детей. К тому же история идей позволяет множественные интерпретации. Никколо Макиавелли, Фридрих Ницше, Герберт Спенсер, Зигмунд Фрейд, Конрад Лоренц – перечень имен философов и ученых, в чьих работах мы обязательно найдем объяснение и оправдание собственной примиренческой позиции, можно продолжить. Действительно, не мы создали это несправедливое общество, не нам его и перестраивать. Тем более что многочисленные революционные попытки это сделать закончились весьма плачевно. Логика присутствует, но круг замыкается.

В таком случае, почему нас возмущает не чистый на руку политик, аморальный бизнесмен, заработавший свое состояние криминальным путем, врач, оставляющий умирать больного, не имеющего финансовых средств, псевдоученый, купивший диссертацию? Ведь это люди, которые просто приспособились к реалиям тем способом, который посчитали наиболее удобным. И, вероятно, адаптируя наших детей к жизни в обществе, мы скорее готовы видеть их в названных ипостасях, нежели бедствующими, безработными, живущими на пособия, но честными и моральными? Вряд ли кто-то согласится с подобным утверждением, хотя это вполне согласуется с конформистской позицией. Или вопрос о том, почему не слишком мощная экономически и военно страна стала разменной монетой в мировых политических играх, почему и за что гибнут люди этой страны, если внутри нее не было никаких реальных предпосылок для противостояния между ее гражданами? Не следствие ли это все того же конформизма? Потому вопрос «что делать?», если ты не хочешь исказить «собственное нравственное зеркало», совершенно не тривиален.

К счастью, в человеческом сообществе время от времени появляются люди, не готовые мириться с несправедливостью. Их называют правдоискателями. Их жизненный путь не легок, часто они одиночки, маргиналы, не признанные, осмеянные или преследуемые при жизни, но след, который они оставляют в человеческой истории трудно переоценить. Христос, Сократ, Г. Сковорода, Т. Шевченко, Н. Бердяев, Л. Костенко, Э. Сноуден – это правдоискатели. Мы помним и знаем о них, мы помним и знаем их идеи. Это люди-бунтари, которые бунтуют не ради бунта, как, к примеру, подростки, но сродни тем, о которых писал А. Камю в «Бунтующем человеке», когда утверждал, что в обществе всегда должны быть люди, которые должны протестовать перманентно, в каждый момент выступая против недостатков, ошибок, консерватизма, против несправедливых норм и порядков общественных структур: «Логика бунтаря состоит в служении справедливости, чтобы не множилась несправедливость человеческих судеб» [1, с. 340].

Эта нравственная установка неприятия несправедливости хорошо знакома каждому украинцу, т. к. все мы читали или «изучали» творчество Т. Шевченко в школе. В частности, по довольно расхожей фразе из поэмы «Юродивый» («Найшовсь-таки один козак / Из міліона свинопасів»). Менее известна цитата из его русскоязычной прозы: «Если бы мы, не только сочинители, но вообще люди честные, не смотрели ни на родство, ни на покровительство, а указывали пальцем прямо, благородно на шутародственника и на грабителя-покровителя, то эти твари, по крайней мере днем бы, не грабили и не паясничали» («Прогулка с удовольствием и не без морали»). Я думаю, моральное инакомыслие Шевченко помогло нонконформистски сформироваться не одному поколению украинцев.

Нужно ли и возможно ли правдоискательство сейчас? Мир изменился, прагматизм тотально заполонил все сферы человеческой жизни, глобально трансформировав жизненные ориентиры, нравственные идеалы. Изменились условия жизни в нашей стране, изменилась мировая экономическая и политическая ситуация. В отношениях между людьми превалирует

ситуативная этика и конвенциональные установки. Пример Сноудена говорит, что государственным структурам правдоискательство не нужно, но не разведслужбы формируют моральный облик общества. Его формируют люди, каждый человек в отдельности, на своем рабочем месте, в своей стране, в своей семье. И если каждый осознает, свою личную причастность ко всему, что происходит в мире, свою собственную ответственность за каждую, даже мелкую несправедливость, и будет выступать против нее там, где может, только тогда вероятны хоть какие-то изменения в обществе. И правдоискатели в этой связи – прекрасный пример личностного и гражданского мужества, который может помочь многим из нас преодолеть наши страхи и наше равнодушие.

Список использованной литературы

1. Камю А. Бунтующий человек. Философия. Политика. Искусство/ А. Камю; [пер. с фр.] – М.: Политиздат, 1990.– 415 с. – (Мыслители XX века).

*Онщенко Л. В., Руденко О.А.
Черкаський державний технологічний університет
м. Черкаси, Україна*

МОТИВАЦІЯ ЯК ЗАСІБ ОПТИМІЗАЦІЇ РОБОТИ ПРАЦІВНИКІВ

В умовах, що склалися в Україні на нинішньому етапі її розвитку, проблема мотивації працівників набула важливого значення, оскільки вирішення задач, які стоять перед суспільством, можливе лише за умови створення належної мотиваційної основи, здатної спонукати персонал підприємств до ефективної діяльності. Мова йде про застосування таких форм і методів стимулювання особистості, які б сприяли високій результативності її роботи.

На сьогодні матеріальне стимулювання працівників, є основною частиною загальної системи мотивації. На даний час премія для працівників структурних підрозділів підприємства, втратила головну свою функцію – стимулюючу – і перетворилась на просту надбавку до посадового окладу.

Звідси виникає об'єктивна необхідність створення науково обґрунтованого механізму мотивації праці персоналу підприємств, який би зміг за допомогою дійових важелів і стимулів підвищити зацікавленість працівників продуктивно і якісно працювати, сприяти піднесенню їх конкурентоспроможності, забезпечити якісне оновлення трудового менталітету.

Широко вивчаються закономірності дії мотивацій і побудови методів та механізмів реалізації мотивації щодо підвищення продуктивності трудової діяльності в працях А. Маслоу, Е. Мейо, М. В. Врум, Д. Мак-Грегор, О. С. Іванілова, О. О. Гетьман, В. М. Шаповал, Г. О. Швиданенко, В. Г. Василькова, Н. П. Гончарова, С. Ф. Покропивного, Н. І. Склярук, О. І. Славути, Л. І. Шваб та інших.

Мотивація є атрибутом свідомості людини як чинник, що активізує діяльність або спричинює її припинення. Поняттям, ширшим за мотивацію, є захоплення працею, тобто, переконання працівника у доцільності, змістовності його праці. Сильне захоплення працівників діяльністю організації викликає скорочення плинності кадрів та невиходів на роботу, але не має виразного впливу на поліпшення ефективності праці. Мотивація є чинником ефективності праці, але надто висока мотивація особистості призводить до численних ускладнень в її функціонуванні і навіть до смерті внаслідок перевтоми. Тому потрібно оптимізувати мотивацію [1].

Система мотивації на рівні підприємства повинна базуватися на таких вимогах:

- надання однакових можливостей щодо зайнятості та посадового просування за критерієм результативності праці;
- узгодження рівня оплати праці з її результатами та визнання особистого внеску в загальний успіх;
- створення належних умов для захисту здоров'я, безпеки праці та добробуту всіх працівників;
- забезпечення можливостей для зростання професійної майстерності, реалізації здібностей працівників;

- підтримування в колективі атмосфери довіри й зацікавленості в реалізації загальної мети [4, с. 375].

Поняття мотивації трактується як однієї з функцій управління. Під ним розуміється процес свідомого й доцільного впливу на трудову поведінку людей. До основних рис системи мотивації працівників належать:

- сприяє як формуванню, так і досягненню суспільно значущих цілей організації і завдяки цьому підтриманню рівноваги між економічними цілями та суспільною відповідальністю підприємства;
- виконує функцію комунікації між керівництвом, власником організації та її працівниками. Мотивування стосується створення та підтримання взаємного порозуміння між підприємством та окремими групами людей або всередині груп;
- система мотивації має дві сторони. Одна сторона стосується рівня, диференціації структури та динаміки витрат на персонал, зокрема заробітної плати, створення системи стимулів до праці. Друга пов'язана зі стилем управління, що застосовується керівниками. Вона проявляється у поступовому переході від авторитаризму до демократичного стилю [2].

Найчастіше до елементів мотивації зараховують: зміст та умови праці, відносини між працівниками, засоби адміністративного примусу (заборони, розпорядження), засоби заохочення (стимули матеріальні та нематеріальні), засоби переконання (переговори, консультації).

Сучасні теорії мотивації, засновані на результатах психологічних досліджень, доводять, що істинні причини, що спонукають людину віддавати роботі всі сили, надзвичайно складні і різноманітні. На думку одних учених, діяльність людини визначається її потребами. Інші дотримуються позиції, що поведінка працівника є також і функцією його сприйняття і очікувань [3].

Мотивація сприяє досягненню рівнів індивідуальної результативності праці, а звідси – піднесенню професійного рівня працівника. Якщо у працівників переважають мотиви постійного професійного зростання, то

досягти стимульованого рівня результативності праці не є складною проблемою. Потрібно тільки організувати такий трудовий процес, який вимагав би не механічного виконання трудових операцій, а відповідальної роботи з вироблення, розширення й удосконалення трудових навичок.

Але на даний час найпоширенішим і найдієвішим методом підвищення ефективності праці досі залишається виплата грошових винагород у вигляді премій, підвищення заробітної плати, заохочувальні та компенсаційні виплати. І тому головною метою, що спонукає людину до праці, є потреба в одержанні коштів для задоволення своїх інтересів.

Список використаних джерел

1. Єськов О. Мотивація і стимулювання праці // Економіка України. – 2001. – №2.
2. Пивоварник Я. Співпраця як складова системи мотивування на підприємстві // Україна: аспекти праці. – 2002. – № 2.
3. Афонин А.С. Основы мотивации труда: организационно-экономические аспекты: Учебное пособие. – К.: МЗУУП. – 1994. – 304 с.
4. Економіка підприємства: Підручник / За заг. ред. С. Ф. Покропивного. – Вид. 3-тє, без змін – К.: КНЕУ, 2006. – 528 с.

Романович Р. Я.

*Черкаський державний технологічний університет,
м. Черкаси, Україна*

НАНОТЕХНОЛОГІЇ В СУЧАСНОМУ СВІТІ: ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Нанотехнологія є принципово новим напрямком у розвитку науки і техніки як за своїм змістом, так і за методологією дослідження і конструювання нанооб'єктів. Разом з тим, нанотехнологія формується як на основі багатовікової виробничої практики, так і на основі всього комплексу наук – природничих, технічних, гуманітарних. Їх необхідна інтеграція

повинна здійснюватися крізь призму філософського знання, що розробляє методологію наукового мислення і міждисциплінарні методи пізнання.

Нанотехнології вже зараз, не кажучи про майбутнє, мають тісні зіткнення з соціальними проблемами, які постають перед суспільством. Їх слід розглядати не тільки як новий напрямок у розвитку науки і техніки, а й як соціальний феномен.

Можна зробити деякі прогнози щодо можливих змін, пов'язані з розвитком нанотехнологій:

- з'явиться новий спосіб життя;
- в суспільній свідомості виникне феномен «секуляризованої вічності», який обумовлений значним збільшенням тривалості життя і відділенням біологічного старіння від «коду соціальної смерті»;
- відбудеться кардинальна зміна сенсу людського життя, оскільки індивід буде здатний відчувати себе творцем природного і соціального світу і знайти «практичне безсмертя»;
- зміни відбудуться у формуванні культури вражень, що сприяє творчій діяльності індивіда, у зміні значущості релігії в житті людини, в потребі нових етичних цінностей, в культурній ідентифікації людини з гібридним інтелектом. Відбудеться трансформація тих етичних норм, яких багато людей дотримується тепер. Розвиток і впровадження нанотехнології призведуть до культурного ефекту, що буде виражений в посиленні позицій одних етичних цінностей і девальвації інших;
- відбудеться зміна парадигм наукового пізнання і стрімке вдосконалення нових високих технологій;
- проникнення віртуальних технологій в чуттєвість людини створить ситуацію гібридної реальності, коли комунікація призведе до стирання межі між віртуальною особистістю людини та її фізичною локалізованістю в тілі. Тому можна говорити про зміну просторових уявлень при фізичних межах спілкування і ідентифікації;
- відбудеться зміна екзистенційної ситуації в цілому .

Список використаних джерел

1. Ратнер М., Ратнер Д. Нанотехнология: простое объяснение очередной гениальной идеи. – М.– СПб., 2007.
2. Абрамян А., Аршинов В., Беклемышев В., Вартанов Р., Дубровский Д. Философские проблемы развития и применения нанотехнологий // Наноиндустрия. – 2008. – № 1. – С. 4–11.
3. Нанотехнология в ближайшем десятилетии. Прогноз направления исследований. – М.: Мир, 2002. – 292 с.
4. Нанотехнологии толкают мир к революции. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: [http:// news.proext.com](http://news.proext.com).
5. Лукьянец В.А. Нанотехнологии и их роль в судьбе цивилизации. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: www.transhumanism-russia.ru

Війтенко Д. С.

*Черкаський державний технологічний університет,
м. Черкаси, Україна*

ВПЛИВ ГАДЖЕТІВ НА ЛЮДИНУ

В наш час кожна людина має гаджет який обіймає величезну частину її вільного часу та допомагає у повсякденному житті. Уявити людину без гаджета в наш час нереально, тому що це століття інноваційних технологій. Але і в цьому є дві сторони.

До однієї сторони можна віднести позитивний вплив. Оскільки пристрої сприяють інтелектуальному розвитку людини. За досить короткий проміжок часу ми можемо знайти потрібну нам інформацію, дізнатись різні новини, зв'язатися з рідними та близькими, які знаходяться на відстані від нас. Також гаджети мають розважально-навчальні функції. Тобто, деякі ігри адаптовані для розвитку моторики та логічного мислення. Певні додатки спрощують нам життя: карти, навігатори тощо, які вкажуть нам шлях у незнайомому місті.

До іншої сторони можемо віднести негативні якості гаджетів, адже вони погано впливають на здоров'я людини. Псується зір, з'являється головний біль, розвивається сколіоз, у деяких людей проявляється алергія на матеріали, які використовують при виготовленні телефону. Сучасні пристрої впливають також на когнітивні і мнемонічні здібності людини – ми менше запам'ятовуємо інформацію, покладаючись на «пам'ять» гаджета. Через те, що ми приділяємо багато уваги пристроям, залишається мало часу на активний відпочинок, розваги та зустрічі з реальними друзями. Людина, яка не сформувала свою особистість, може мати психологічні проблеми.

За свідченнями багатьох психологів та філософів, молодь 21 століття стала в десятки разів лінивіша та асоціальна. Все більше часу проводячи за своїми лептопами та смартфонами, діти забувають про звичайне життя, яке було ще 10 років тому. Коли молодь проводила вечори з гітарами біля вогнища, малеча до самого вечора гралась на вулиці. Сьогодні ж звичніше бачити дівчину чи хлопця в навушниках, які очей не відведуть від телефону, ніж з книгою в руках, хоч якби це не банально й не звучало.

Життя не стоїть на місці, і, ніхто не знає, що буде ще через десять років. Нам потрібно задуматись, чи з користю ми витрачаємо наш час перед гаджетом?

*Бабенко Б. С., Руденко О. А.
Черкаський державний технологічний університет
м. Черкаси, Україна*

КРЕАТИВНІ ПРАЦІВНИКИ НА ПІДПРИЄМСТВАХ

Для забезпечення невідпинного розвитку підприємства та його конкурентоспроможності в умовах інтелектуалізації капіталу необхідно формування персоналу, який володіє знаннями і компетенціями (творчі здібності, оригінальність ідей, креативність, нестандартні підходи до вирішення професійних завдань). Відповідно до цих тенденцій виникла специфічна галузь менеджменту – креативний менеджмент, який спрямований на формування, утримання та розвиток креативних працівників.

Мета дослідження полягає у визначенні сутності і змісту креативного менеджменту як специфічної галузі менеджменту, спрямованої на створення сприятливих умов для розвитку креативних здібностей персоналу підприємства.

Дослідженню понять «креативність» і «креативний менеджмент» як запоруки організаційного успіху присвячено багато робіт вітчизняних і зарубіжних учених. Так, у роботах І. Вільма, К. Койна, Ч. Девіса, Дж. Герета визначено сутність креативного менеджменту та його стратегічне значення для розвитку бізнесу. Г. Айзенк, Р. Уайсберг, І.Я. Лернер пов'язують креативність з розумовою обдарованістю працівників і їхньою здатністю творчо мислити. Л. С. Виготський розглядає креативність як продукт людської уяви та попередньо засвоєного досвіду. Необхідність подальшого дослідження сутності креативного менеджменту та його ролі у формуванні креативних здібностей персоналу, що сприяє активізації інноваційного розвитку підприємства, визначають актуальність і доцільність цього дослідження [1].

Вирішальне значення у забезпеченні інноваційних змін на підприємстві відіграє персонал, ефективність використання якого є одним з основних показників оцінки систем управління інноваційними процесами. У зв'язку з цим необхідність формування творчих здібностей, креативності персоналу набуває особливого значення для інноваційного розвитку підприємства, його конкурентоспроможності. Головним тут є формування колективу творчих особистостей, здатних адекватно реагувати на інноваційні зміни на підприємстві та ініціювати такі зміни.

У постіндустріальному суспільстві в умовах загострення конкуренції на світових ринках одержання нових джерел конкурентних переваг ґрунтується на можливостях розвитку інтелектуального капіталу та нематеріальних ресурсів підприємства. Тому незалежно від галузевої приналежності підприємства професійним стандартом розвитку персоналу стає формування особливої категорії співробітників – креативних працівників. В умовах підвищення рівня автоматизації виробництва і вдосконалення технологій, формування такої категорії працівників створює

основу для зростання продуктивності праці, а значить, і розширення конкурентних переваг підприємства [2].

Нові якості креативних працівників не можна у готовому вигляді «придбати на ринку»; їх можна формувати, розвивати та ефективно використовувати завдяки реалізації унікальних індивідуальних спроможностей персоналу – їхніх знань, умінь і досвіду, особистісних властивостей, які виявляються в поведінці і ставленні до справи, в захопленості та інновативності. Основними якостями креативних працівників є високий інтелектуальний розвиток, професійна компетентність, різнобічна винахідливість, інноваційна активність, самостійність творчого пошуку.

Характеризуючи креативних працівників підприємства слід зазначити, що деякі з них можуть займати адміністративні посади, інші – виконувати ролі, які можуть змінюватися протягом часу та залежно від характеру виконуваних завдань.

Керівники підприємства в умовах ринку у тій або іншій мірі належать до креативних працівників, адже будь-яке підприємство має невинно розвиватися шляхом постійного вдосконалення і нововведень. Проте можливість віднесення керівників підприємства до групи креативних працівників залежить від їхньої ролі та безпосередньої участі в інноваційних процесах. Зважаючи на те, що здебільшого керівники підприємства виконують управлінські, адміністративні та організаційні функції, ми не включили їх до категорії креативних працівників [3].

Визначені категорії креативних працівників відіграють різні ролі в інноваційному процесі підприємства, а їхні функції істотно відрізняються. Тому визначення якостей креативних працівників має конкретизуватися у формуванні переліку їхніх базових компетенцій, який дає орієнтири для визначення групи співробітників і менеджерів підприємства, яким властиві творчі здібності, здатність до інноваційного мислення, організаторські спроможності та здатність організовувати інноваційні процеси. Формування означених категорій працівників, потенційно спроможних створювати новий продукт і здатних до інноваційного розвитку, є завданням креативного менеджменту.

Отже, на нашу думку, єдиним способом забезпечити успішний інноваційний розвиток торговельного підприємства є формування креативної діяльності персоналу, що постійно підтримуватиме творчий потенціал працівників. В організаціях із сильною креативною діяльністю формується інноваційне управління людськими ресурсами, відбувається гармонізація стосунків між учасниками інноваційного процесу, а також підтримується сприятливий інноваційний клімат. Від цього залежить здатність і готовність людини до творчості. Саме працівники, які володіють знаннями, компетенціями і навичками, а також здатністю до їхнього використання, становлять основний креативний стратегічний ресурс торговельного підприємства. Тому потрібно збільшувати кількість креативних працівників задля забезпечення неперервного розвитку підприємства та його конкурентоспроможності.

Список використаних джерел

1. Виноградський М. Управління персоналом: навч. посіб. / М. Виноградський, С. Беляєва, А. Виноградська та ін. – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – 500 с.
2. Князь С. В. Креативний менеджмент : навч. посібн. / О. Є. Кузьмін, С. В. Князь, І. В. Литвин, Д. К. Зінкевич. – Львів : Вид-во НУ «Львівська політехніка». – 2010. – 124 с.
3. Макаренко О. Г. Креативный менеджмент / О. Г. Макаренко, В. Н. Лазарев. – Ульяновск : УлГТУ, 2011. – 154 с.

*Даценко В. С.
Черкаський державний технологічний університет
м. Черкаси, Україна*

ІМІДЖ У СОЦІАЛЬНІЙ ВЗАЄМОДІЇ ХХІ СТОЛІТТЯ

Значущість феномену іміджу у соціальній взаємодії стрімко зросла в ході соціальних змін початку ХХІ ст. Причина цього явища пояснюється ростом індивідуальної і професійної свободи, яка є результатом соціального й технічного розвитку світу. Значення людського фактору зростає. І це дає можливість особистості представляти себе суспільству як індивідуальність.

Імідж соціально обумовлений комунікацією. Адекватний імідж необхідний для будь якого виду діяльності та стає обов'язковим атрибутом соціально-професійних відносин.

Однією з рушійних сил розвитку особистості є самореалізація. Вона передбачає можливість для людини виразити свою центральну цінність як компонент образу – Я.

О. В. Скалацька вказує, що поняття «імідж» не має чіткого визначення у більшості сучасних українських словників. Це пов'язане з тим, що дане поняття є неологізмом і вперше з'являється в українському науковому просторі у дев'яностих роках ХХ ст.

Соціальний вплив всюдисущий, він здійснюється всюди і завжди та є частиною побудови світу.

Для сучасного суспільства притаманні споживання та орієнтація на створення особистісного іміджу.

Імідж – це результат життєдіяльності людини і засіб управління її життєвою перспективою. Інколи люди недостатньо працюють над створенням привабливого іміджу і не використовують його для досягнення успіхів. Потрібно розуміти, що вдалий імідж створюється природнім шляхом з урахуванням особистих якостей людини. Потрібно оцінити власний потенціал.

Імідж як образ суб'єкта виникає безпосередньо під час вербального чи невербального спілкування з людиною. Імідж може бути досить сталим, навіть всупереч подальшій поведінці суб'єкта [2]. Імідж – це образ, що можна створити за допомогою слів та ідей. Імідж людини – це те, як вона виглядає в очах інших людей. Будь-який сформований образ є відображенням матеріального світу в свідомості людини.

Імідж відображає неповторність і індивідуальну своєрідність особистості. Філософи різних епох пов'язували імідж людини з лідерством та владою.

При створенні іміджу людина використовує власне тіло, обличчя, голос, жести. Він завжди є продовженням природних психічних якостей людини і дає можливість передати інформацію про себе, про свої ідеали, цінності та плани.

Імідж не тільки включений у процес людської діяльності, а й створюється у результаті процесу діяльності. Він має символічну структуру. Це символічний образ, що оформлюється за допомогою деякої мови.

Основними властивостями іміджу є його доцільність, проєктивність, довіра цільової аудиторії, відповідність властивостям цільової аудиторії, динамічність та достовірність, зазначають Кубишина Н. С. та Соломченко А. А.

Соціалізація як частина процесу розвитку виявляється в трьох сферах: діяльності, спілкуванні та розвитку самосвідомості особистості. Імідж є механізмом, що оптимізує професійну соціалізацію особистості.

Важливим є те, що імідж не завжди є модним, але обов'язково мусить бути індивідуальним та креативним, тобто слугувати стилістичною характеристикою особистості, зазначає Лагода О. М.

Кожна людина, яка є складовою соціального світу, не в змозі уникнути впливів з боку інших. Особистість – це та сторона людини, яка є джерелом впливу і сама прагне здійснити вплив на інших з метою зробити їх своїми прихильниками, змусити здійснити якийсь вчинок, розділити точку зору, вважає М. М. Москаленко. Саме в стилі, способах взаємодії один з одним і виявляється суб'єктивність особистісного іміджу.

Формування іміджу є процесом осягнення людиною основних цінностей, норм, символів, традицій та інших елементів культури.

Формування іміджу відбувається за кількома напрямками, і ніколи не можна обмежуватися створенням, удосконаленням і контролем чогось єдиного. Лише комплексний підхід допоможе у формуванні правильного іміджу [3, с. 163]. Розвиток іміджу – це вибір, що робить кожна людина.

Смислотвірні характеристики визначають сутність іміджу. Дуже важливим під час формування іміджу є соціально-перспективний і соціально-відповідальний шлях отримання результатів діяльності.

Імідж можна розглядати як символічно виражений результат процесу загального розвитку людини (фізичного, психічного) і розвитку особистості.

Соціальна роль – це фіксація певного положення індивіду. Саме вона змушує людину підтримувати або змінювати імідж. Професійна соціалізація передбачає внутрішній розвиток людини (збільшення знань, набуття

авторитету, престижу, влади) та зовнішні досягнення (посади, кваліфікаційні розряди, рівні матеріальних винагород) у професійній діяльності. Прагнення до просування в соціальній ієрархії підвищує значення процесу конструювання власного іміджу. Імідж відкриває шлях до вивчення механізмів самоефективності, а втілення в життєдіяльність своїх здібностей, інтересів, прагнень стає головним життєвим проектом. Імідж є одним з інструментів лідерства, що виявляється в силі, впевненості, незалежності, відкритості, зацікавленості в інших, здатності зробити процес взаємодії ефективним [1, с. 264]. Імідж є одним із засобів спілкування.

Імідж – це образ, який створений для публіки. Імідж має силу та вплив тоді, коли він відображає цінності середовища, в якому він створений і функціонує. Виразність іміджу залежить від його цілісного і гармонійного представлення і викликаних ним емоційних переживань. Слід створювати реальний професійний імідж для професійного успіху і самореалізації як самодостатньої особистості. Імідж необхідно спроектувати і надалі управляти ним. Для цього треба працювати над собою.

Список використаних джерел

1. Мармаза О. І. Імідж як спосіб професійної соціалізації керівника навчального закладу [Електронний ресурс] / О. І. Мармаза // Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах. – 2013. – Вип. 33. – С. 263–269. – Режим доступу:
http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pfto_2013_33_44
2. Чипиленко Н. В. Особистісний імідж у професійному контексті [Електронний ресурс] / Н. В. Чипиленко. – Режим доступу :
<http://cmsps.edukit.kr.ua/Files/downloads/чипиленко.doc>.
3. Філатова Л.С. Нові підходи вивчення дефініції іміджу як наукова проблема [Електронний ресурс] / Л. С. Філатова // Збірник наукових праць Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди. «Засоби навчальної та науково-дослідної роботи». – 2011. – Вип. 36. – С. 161-168. – Режим доступу:
http://nbuv.gov.ua/UJRN/znphnpu_zntndr_2011_36_26

МАНІПУЛЯЦІЯ СПОЖИВЧИМИ ПОТРЕБАМИ ЛЮДИНИ ЯК ПРОБЛЕМА НАШОЇ ДОБИ

З розвитком науково-технічного прогресу люди отримали можливість користуватися сучасними електронними пристроями, новинками світової індустрії. Але проблема полягала в тому що поступово відбувалось перенасичення ринку – ми маємо по 2-3 телевізори вдома, безліч побутової техніки, а світовим виробникам електроприладів стало недостатньо ринків збуту, нових покупців. Спочатку, коли можливість купити телевізор була мала, у компаній по їх виробництву була велика аудиторія покупців, з часом, коли ринок наситився, телевізори стали відносно функціональними, а можливості збуту стали зменшуватись, що призвело до проблеми перевиробництва товару.

На допомогу виробникам прийшли рекламодавці, які маніпулюють людською свідомістю, нав'язуючи потенційним покупцям думку, що їх прилади застаріли, з'являються нові функції, підвищується уявний комфорт, задоволення від використання речей. Додаються сумнівні «життєво-необхідні» функції і включаються рекламні методи, навіюючи покупцям ідеї, що вони отримують суттєві переваги у порівнянні зі старими приладами. Насправді ж нові функції використовує приблизно 20% людей, зате вони тішать себе думкою, що користуються найновішим і найкращим.

Це все стосується і одягу, показ мод якого відбувається щорічно, тим самим підштовхуючи людей змінювати гардероб, постійно бути в «тренді». Індустрія мобільних телефонів сумлінно працює над тим, щоб придумати нові функції для наступної моделі.

Що ми маємо у підсумку?

Звісно, нові технології необхідні, але сам факт, яким їх насаджують людям, викликає сум і занепокоєння. В рекламі постійно звучать слова

«користуйся сьогодні, плати завтра», люди, у яких немає можливостей, беруть споживчі кредити, залазять у кабальні умови, щоб виглядати, як всі, як в рекламі, не відставати від інших. Але мало хто дійсно розуміє справжню суть речей – достатньо просто купувати тільки тоді, коли є реальна необхідність, а не в тих випадках, коли річ просто морально застаріла. Або ж тоді, коли є для таких покупок фінансові можливості. Є чудовий вислів: «Люди купують речі, які їм не потрібні, на кошти, яких у них немає, щоб справити враження на людей, яких вони не знають».

*Дудко Л. А.
Черкаський бізнес-коледж,
Черкаське регіональне відділення
Соціологічної асоціації України,
м. Черкаси, Україна*

РОЛЬ ТА МІСЦЕ МОЛОДІ В УМОВАХ СОЦІОКУЛЬТУРНОГО РОЗМАЇТТЯ СУЧАСНОГО СУСПІЛЬСТВА

Сучасний соціально-економічний, науково-технічний і культурний розвиток суспільства, процеси національного відродження й державотворення в Україні, процеси Європейської інтеграції вимагають переосмислення ролі і місця молоді в історичному процесі розвитку суспільства.

Теоретичного осмислення потребують традиційні підходи до молоді, аналіз соціальних процесів у молодіжному середовищі в умовах соціокультурного розмаїття сучасного суспільства. Нові підходи до аналізу проблем молоді як специфічної соціально-демографічної спільноти передбачають відмову від віджилих стереотипів та ідеологічних штампів минулого, врахування впливу нових викликів, ризиків, перспектив, реалій сьогодення, впливу процесів глобалізації на молоде покоління.

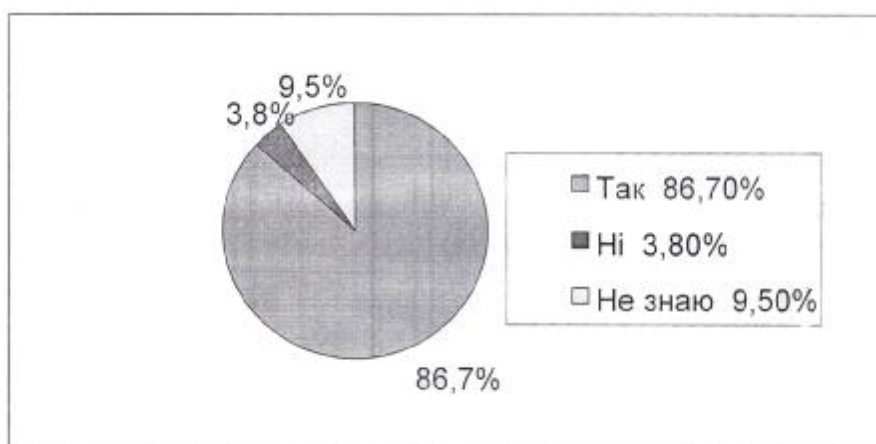
В умовах сучасної цивілізації значно підвищилась ступінь відповідальності, почуття патріотизму серед юнаків і дівчат. За роки незалежності України з'явилося молоде покоління, що зросло вже в умовах

нової національної української державності, нової ідеології. З'явилися нові життєві критерії, переглянуті цінності, оцінки, сприйняття дійсності загалом.

Підтвердженням цьому є активна участь молоді в Революції гідності, антитерористичній операції. Почуття патріотизму, національної самосвідомості, активної життєвої позиції юнаків і дівчат заслуговують на увагу. Наведемо для прикладу результати соціологічного дослідження, проведеного серед студентів Черкаського державного бізнес-коледжу наприкінці 2015 року.

Діаграма №1

«Чи вважаєте Ви себе патріотом України?»

Серед основних чинників, які студенти вважають головними у визначенні патріотичних почуттів, слід виділити: любов до Батьківщини (69,12%), повагу до українських звичаїв, традицій, українських пісень (52,49%), любов до свого краю, де народився (39,67%), активну життєву громадську позицію (27,08%), активну участь у громадському, суспільно-політичному житті держави (26,37%), особистий внесок у розвиток економіки країни, у її добробут (24,23%).

Сучасний динамічний розвиток суспільства в значній мірі впливає на ціннісні орієнтації молоді, самовизначення та її перспективи у добу NBICS-технологій. Студентам коледжу було запропоновано дати відповідь на питання «Скажіть, будь-ласка, наскільки цінним особисто для Вас є. . ?» Результати відповідей наведені в таблиці.

Основні критерії, які є цінними в житті студентської молоді

«Скажіть, будь-ласка, наскільки цінним особисто для Вас є. . ?»			
№	Зміст	Дуже цінно	Цінно
1	Здоров'я	79,81%	10,69%
2	Сімейне благополуччя	73,40%	20,76%
3	Освіта	57,98%	31,3%
4	Особиста свобода, незалежність у судженнях і діях	57,97%	29,68%
5	Хороші відносини з людьми, що оточують Вас	57,24%	34,68%
6	Особистий спокій, відсутність хвилювань, неприємностей	54,39%	31,59%
7	Економічна незалежність	51,07%	36,34%

Разом з тим, не дуже цінним і зовсім не цінним за змістом для студентів є такі критерії, як : «високе службове і громадське становище». (відповідно – 22,9%; 3,80%), можливість приносити користь суспільству (відповідно – 16,25%; 2,61%), екологічна безпека (відповідно – 13,30%; 2,38%).

Динамізм, новизна, швидкоплинність процесів, які відбуваються у суспільстві, значно впливають на молоде покоління, його інтереси, цінності, мотивацію. Юнаки і дівчата самі вибирають життєві орієнтири, поняття про успіх і сенс життя.

Цікавими є погляди студентської молоді щодо визначення ефективних факторів, які сприяють життєвому успіху.

Діаграма №2

Разом з тим, в умовах швидкого темпу модернізації суспільства, трансформації соціокультурної реальності у соціальному стані молодого покоління відбуваються зміни, виникають проблеми і труднощі. Серед основних із них можна назвати:

- зниження соціального, матеріального рівня життя;
- погіршення стану здоров'я молоді;
- негативні явища в молодіжному середовищі;
- втрата ціннісних орієнтацій у значної частини молоді, що приводить до самотності, розчарування, занепокоєння, невпевненості у майбутньому.

Ці та інші тенденції сучасного суспільства, швидкоплинність змін, впровадження нововведень ускладнюють проблеми адаптації юнаків і дівчат у суспільстві, викликають психологічне перевантаження і моральну втому.

І цього не можна не враховувати. Виникає суттєва необхідність удосконалення і розробки нових положень ефективної державної молодіжної політики.

Концептуальна модель державної молодіжної політики України в умовах європейського вибору представляється як цілісна система процесів взаємодії держави, громадянського суспільства і молоді, спрямованих на створення певного, відносно високого соціального статусу молодого покоління у розмаїтті сучасного суспільства. Механізм реалізації молодіжної політики повинен забезпечувати узгодження загальнонаціональних інтересів з інтересами областей, міст, районів, інших адміністративно-територіальних одиниць, а також колективних та особистих інтересів молоді. Він має передбачати розробку стратегічних і тактичних заходів організаційного, правового, фінансового, інформаційного забезпечення управлінської діяльності молодіжною сферою через залучення безпосередньо самої молоді до її реалізації. Не має сумніву, що державна молодіжна політика в Україні повинна бути орієнтована на кращі європейські та світові взірці демократичного розвитку суспільства.

КОМУНІКАЦІЯ ЯК СПОСІБ УДОСКОНАЛЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ

Суспільство завжди володіло тими або іншими засобами розповсюдження інформації. У ході спільної діяльності люди обмінюються різними уявленнями, ідеями, поглядами, пропозиціями, знаннями, установками. Усе це можна розглядати як інформацію, а сам процес комунікації представити як процес обміну інформацією. Саме тому, що без обміну інформацією сьогодні не існує жодна організація, комунікацію можна назвати ключовим процесом. А одним із найважливіших інструментів управління в руках менеджера є інформація, що перебуває в його розпорядженні. Використовуючи і передаючи цю інформацію, а також отримуючи зворотні сигнали, він організовує, керує і мотивує підлеглих. Тому багато залежить від його здатності передавати інформацію таким чином, щоб досягалася найбільш адекватне сприйняття цієї інформації тими, кому вона призначена.

Аналіз останніх досліджень та публікацій показав, що питаннями управління комунікаційними процесами, визначенням місця комунікацій у системі управління підприємством присвячені праці багатьох вітчизняних та зарубіжних вчених, таких, як: Д. Аакер, Дж. Бернет, Б. Берлесон, Г. Стейнер, Лейхіфф Дж. Л., Мільнер Б. З., А. Войчак, Т. Примак, Г. Почепцов, О. Фисун, Н. Григор'єва, М. Плотніков, В. Різун, В. Рева та ін. Проте варто відмітити, що зазначені автори досліджують переважно теоретичні питання комунікацій, не розглядаючи проблеми організації комунікаційних процесів на підприємствах. Проблемність ситуації полягає ще й у тому, що недостатньо розглянуто організаційно-методичні основи комунікацій стосовно до українських підприємств.

Комунікацією називають процес передавання інформації від однієї особи до іншої [1]. Також під цим визначенням розуміють обмін ідеями,

інформацією, поглядами, емоціями та фактами між людьми у процесі взаємодії.

Мільнер Б. З. зазначав, що комунікація – це процес, за допомогою якого керівники розвивають систему надання інформації, передачі відомостей великій кількості людей в середині організації та окремим індивідуумам та інститутам за її межами [2].

Кожен з нас щодня користується комунікаціями, але не всі здатні робити це достатньо узгоджено. Майже все, що роблять керівники, аби полегшити досягнення цілей організації, потребує ефективного обміну інформацією. Якщо люди не зможуть обмінюватися інформацією, то вони не зможуть і працювати разом, формулювати цілі й досягати їх.

Окрім передавання інформації, комунікації ще і сприяють підвищенню показників діяльності організації та рівня задоволеності працівників працею, створюють оптимальні умови для успішного прийняття рішень, розв'язання конфліктів. На нашу думку, саме комунікації виконують вирішальну роль у процесі здійснення управлінських функцій на підприємстві, мотивації і управління персоналом, доведенні повноважень від керуючої системи до керованої і навпаки.

В організації комунікації є невід'ємною частиною діяльності керівника і підлеглого. Деякі дослідники вважають, що ефективність управління персоналом пропорційна ефективності комунікаційних процесів в організації.

Ефективність комунікацій залежить від важливості й своєчасності виникнення ідеї, уміння правильно її закодувати і після вибору оптимального каналу зв'язку донести до одержувача.

За допомогою соціологічних досліджень було виявлено, що 73% американських, 63% англійських і 80% японських керівників вважають, що недоліки комунікації – головна перепона на шляху досягнення ефективності їх роботи. Ефективно працюючими керівниками можна назвати тих, які досягли успіхів у налагодженні комунікацій і самі є комунікативними.

Для підвищення комунікаційних процесів на підприємствах потрібно:

- використовувати графічні засоби, які ефективно впливають на засвоєння інформації;
- інформацію подавати у формі, що викликатиме позитивні емоції та інтерес;
- навчити учасників комунікативного процесу приймати і передавати інформацію;
- навчитися «читати» людей за їх невербальними сигналами (виразом очей, мімікою, жестами, інтонацією);
- вдосконалити зворотній зв'язок;
- забезпечувати підлеглих достатнім обсягом інформації.

Велике значення для вдосконалення комунікації в організації має сучасна інформаційна технологія. У сучасному діловому світі застосовується електронна пошта, вона є ефективним засобом зв'язку між людьми. Нові телефонні пристрої дають змогу одночасно контактувати з багатьма респондентами.

Важливим сучасним засобом інформаційного забезпечення є відеозапис. Він може містити як виробничу, управлінську, так і фінансову інформацію і дозволяють працівникам формувати власну думку про окремих керівників і організацію в цілому.

Відео-конференції дозволяють обговорювати проблеми людям, які перебувають у різних місцях чи навіть на різних континентах.

Комунікації дають можливість людству накопичити величезний потенціал знань, забезпечити узгоджену суспільну діяльність. Для того, щоб керівник зміг примусити працювати інших, він повинен довершено володіти мистецтвом комунікації. Проведене дослідження показало, що успішне функціонування організації, формування і існування організаційної культури, засвоєння корпоративних ідей і цінностей неможливе без налагодженого процесу комунікацій.

Комунікації створюють сприятливі умови для розкриття професійних і ділових якостей співробітників, сприяють розвитку їх творчого потенціалу для створення додаткових цінностей і отримання результату.

Сучасний економічний розвиток, останні наукові досягнення в галузі управління і те різноманіття інформаційних каналів і ресурсів, що пропонує сьогодення, спонукає до пошуку найбільш ефективних форм комунікаційної взаємодії, до постійного вдосконалення вже існуючих комунікацій, а також надає поштовх до вироблення якісно нових наукових методик і конструктивних підходів щодо розвитку комунікації як однієї з головних умов ефективного управління підприємствами.

Для підвищення ефективності комунікаційних процесів в організації необхідно: вміти чітко визначати ідею процесу комунікації; обдумати мету здійснення кожної комунікації; чітко пояснювати повідомлення, демонструвати розуміння, відвертість у розмові; регулювати інформаційні потоки; звертати увагу на інтонацію повідомлення та однозначність його інтерпретації; включати в повідомлення корисну та цінну інформацію для одержувача; постійно дбати про наявність зворотного зв'язку; вживати управлінські дії, які сприятимуть полегшенню обміну інформацією по вертикалі і горизонталі; розгортати системи збору пропозицій; використовувати внутрішньоорганізаційні інформаційні системи: корпоративні друковані видання, стінгазети, стенди тощо; планувати комунікаційний процес на перспективу; застосовувати досягнення сучасних інформаційних технологій.

Список використаних джерел

1. Гріфін Р., Яцура В. Основи менеджменту: Підручник / Наук. ред. В.Яцупа, Д.Олесневич // – Львів: БаК, 2001. – 624 с.
2. Мільнер Б.З. Теория организации [Електронний ресурс] / Б.З. Мільнер // – М. : Изд-во «Инфа–М», 2003. – 480 с. – Режим доступу : <http://www.com-management.narod.ru/>.
3. Віноградська О.М., Віноградська Н. С, Шевченко В. С., Менеджмент: навч. посіб./ О.М. Віноградська, Н. С. Віноградська, В. С. Шевченко // – Харків: ХНАМГ, 2008. –159 с.

**ГУМАНІТАРНІ ТЕХНОЛОГІЇ ТА ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОЇ
ЦИВІЛІЗАЦІЇ:
ПОШУКИ, ДОСЯГНЕННЯ, ПРОЕКТИ, ГІПОТЕЗИ**

Бойко А. І.

*Черкаський державний технологічний університет
м. Черкаси, Україна*

РОЛЬ ОСВІТИ У СУСПІЛЬНИХ ВИКЛИКАХ

Людська діяльність відбувається в певних суспільних умовах. В залежності від таких умов соціальна філософія і сучасні дослідники типологізували суспільні умови, а відтак, і сам соціум як постіндустріальний, інформаційний та постмодерністський. Спроба виділити такі суспільні характеристики фактично оформлює базові тенденції, характерні риси і ознаки як самого соціуму, так і процесу його розвитку.

Класична парадигма європейської освіти була сформована як гуманістична, орієнтована на знання, носієм яких є людина. Такий підхід виникає в протиставлення до середньовічного схоластично-богословського. Проте розвиток суспільних процесів, органічне поєднання людської діяльності з машинами змусило акцентувати увагу на іншій моделі суспільства – спеціалізованій, інженерно-технічній. Проте подальший суспільний розвиток, викликаний до життя добою Просвітництва, привертає увагу до природничих і гуманітарних наук. Що було спробою пошуків компромісів у визначенні домінанти людського і машинного факторів. Цим визначалися і основні освітні компоненти.

Подальша трансформація суспільства, науки і, відповідно, освіти зазнала суттєвого впливу позитивізму. Саме філософія позитивізму створює філософсько-світоглядний базис для потужних технічних і наукових перетворень. Такі зміни трансформували соціальну роль освіти, що

привнесло перші паростки практично-прагматичної спрямованості та попит на фахівців окремих галузей знань.

Масштабність перетворень ХХ століття знову повернула на порядок денний освіти і науки «людський фактор» – гуманітарну складову. Інженерна думка набувала розмаху і справжнього втілення крізь призму бачення Людини і її соціального та індивідуального буття та діяльності.

Нові комунікаційні технології, принципове збільшення інформації, який має засвоїти людина висуває вимогу у фахівцях з вузькою спеціалізацією, але зі здатністю самостійно здобувати знання, потрібні для подальшого професійного зростання. Інформація стає основою формування нового типу суспільства – інформаційного, де основними принципами діяльності є – можливість отримувати і опрацьовувати отриману інформацію і продукувати нову, корисну інформацію. За таких умов система освіти зазнає нових, принципово інших викликів.

Від суті інформаційного суспільства, теоретично представленого в працях Д. Белла і О. Тоффлера, що зводиться до визначення сучасного розвитку цивілізації, походить «суспільство знань», «Knowledge Society», – тобто, «суспільство, засноване на знаннях».

Знання та інформація визначають не тільки тип суспільства, але і його основні тенденції. Оскільки інформація є «субстанцією», що руйнує межі і кордони, то її тенденціями нового типу суспільства є глобалізація, технологізація, уніфікація, полікультурність.

Інформаційні потоки роблять знання занадто швидкоплинними, тому виникає зовсім інша освітня характеристика – освіта впродовж життя, що має здійснюватись на особистому, культурному, професійному, соціальному і громадянському рівнях.

Знання є суть інформації, тому суспільство знань формує новий тип економіки – «економіки знань». Внесок системи освіти в економіку будь-якої держави сьогодні може бути більш вагомим у порівнянні з галузями промисловості.

Окреслені суспільні зміни ставлять такі освітні інституції як університет в нові умови. Тому сучасні виклики університету можна перефразувати в категоричну форму питання – чи потрібен університет сучасному суспільству, яка форма університету як освітньої інституції є такою, що відповідає новим умовам. Цивілізаційні зміни стимулюють виникнення нових форм університетської освіти. Університет постає вже не як інституція освіти, а як соціальний феномен У західних суспільствах вагомим викликом для університету другої половини ХХ ст. стало поширення постмодерної філософії, яка проблематизувала можливість наукового знання як такого, що претендує на універсальність та об'єктивність.

Проте сучасне суспільство не обмежується лише змінами ролі університетів, а ставить питання про формування нового освітнього функціоналу. Сама постановка питання вже підкреслює, що освіта має дуже широке тлумачення і сенси. Варто відзначити, що освіта є інструментом передачі і засвоєння соціального досвіду і сформованого теоретичного знання; освіта може розумітися як технологія передачі особливих знань професійного спрямування. Врешті-решт – визначення, що має відбиток у сучасному правовому полі, – освіта як сфера надання особливих інтелектуальних або соціальних послуг. Освіту можна тлумачити і як засіб адаптації до певного соціального середовища. Враховуючи, що освіта є і фактором формування самого суспільства, то саме через освіту суспільство може бути розгалужено і стратифіковано.

Всі зазначені перебудови за новими принципами завжди обумовлені соціальними трансформаціями і є відповіддю на виклики сучасності. Освіта за своєю суттю є результатом і рушієм розвитку суспільства. Особливо, коли суспільство засновується на знаннях.

МОДЕРНІЗАЦІЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ У ХХІ СТ. ЯК ФАКТОР ЗБЕРЕЖЕННЯ І ПІДВИЩЕННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО ПОТЕНЦІАЛУ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

Багато авторів цікавляться модернізацією вищої освіти, а саме Семів Р. А., Семів Л. К., Карпенко М. М. та багато інших. Не дарма модернізація вищої освіти є важливим фактором розвитку країни в цілому. Вища освіта ще спочатку її зародження не стояла на місці, а постійно вдосконалювалась. Освіта ХХІ століття стає пріоритетною стратегією розвитку багатьох європейських держав, у тому числі й України, де останнім часом все більше зростає роль та значущість освіти. У педагогічних системах України та світу постійно відбуваються кардинальні зміни, фундаментальні оновлення, які мають привести до принципово нової якості навчання у контексті інтеграційних процесів. Досвід деяких країн демонструє, що за рахунок якісної освіти можна вивести країну на новий рівень. Яскравим прикладом цього є те що у багатьох країнах ОЕСР (Організації економічного співробітництва і розвитку) реальне зростання доданої вартості у галузях, заснованих на знаннях, наприкінці ХХ століття стабільно перевищувало темпи загального економічного зростання. У період з 1986 р. по 1994 р. темпи зростання доданої вартості у галузях, заснованих на знаннях, склали 3%, а в економічній сфері в цілому – 2,3%. У період з 1985 р. по 1997 р. частка галузей, заснованих на знаннях, у сукупній доданій вартості зросла з 51% до 59% у Німеччині, з 45% до 51% у Великобританії та з 34% до 42% у Фінляндії [1]. Переваги країн усе менше визначаються багатством природних ресурсів чи дешевою робочою силою і все більше – технічними інноваціями та конкурентним застосуванням знань. Прикладом може бути Бангалор – індійська столиця індустрії програмного забезпечення. У міжнародній торгівлі частка товарів високо та середньо технологічних виробництв у 1996 р. склала 54% проти 33% у 1976 р.[1]

Внаслідок цього на сучасному етапі стан і якість вищої освіти визначаються як стратегічні показники розвитку країни. Поряд з цим розвиток системи освіти і ринку праці потребує нових умов для їх об'єднання, сумісного ефективного функціонування та накопичення людського та інноваційного потенціалу країни, що спонукає до інноваційного руху розвитку галузі вищої освіти.

Виходячи з цього, треба модернізувати якість освіти в Україні. На допомогу приходить дистанційна освіта. Саме поняття «дистанційне навчання» було сформульоване такими вченими, як М. Томпсон, М. Мур, А. Кларк, і Д. Кіган [4]. Кожен із цих авторів підкреслював окремий аспект цього методу. Та лише Десмонд Кіган зробив спробу поєднати більшість визначень і на цій основі сформулював такі важливі особливості та характеристики дистанційного навчання:

- віддаленість вчителя та учня в часі або просторі, або ж і в часі, і в просторі одночасно;
- визнання навчальним закладом: процес навчання визнається або сертифікується якою-небудь освітньою установою або організацією (такий тип навчання відрізняється від самонавчання – власними силами, без офіційного визнання з боку навчального закладу);
- використання значної кількості технічних засобів (друкарських, аудіо- та відеозаписів або комп'ютерів), що об'єднує вчителів та учнів і забезпечує донесення змісту навчального курсу до користувача;
- використання специфічних навчальних програм та матеріалів.

Тому дистанційна освіта – навчання на відстані – набуває сьогодні все більшої популярності. За наявності сучасних комп'ютерних технологій та Інтернету вона стає зручною та доступною. Адже дистанційна освіта не вимагає від студента присутності в аудиторії, навчаєтеся ви в зручний час в будь-якій точці земної кулі. Дистанційно можна закінчити ВУЗ, вивчити іноземну мову, підвищити кваліфікацію тощо.

На відміну від заочної форми навчання, де контроль за вивченням матеріалу припадає на певний час (зокрема на період сесії), дистанційна

освіта дозволяє контролювати знання після кожного пройденого курсу – має більш гнучкий графік складання іспитів. Ще однією перевагою ДО є постійна підтримка викладацького складу: кожен студент прикріплюється до викладача, який контролює навчання, консультує і допомагає готуватися до іспитів [2].

Але є і свої недоліки. Дистанційна форма навчання контролює процес під час всього навчання, але не вистачає живого спілкування. Заочна форма має живе спілкування з студентами, але немає контролю за якістю навчання протягом всього курсу. Звичайна денна форма навчання має живе спілкування і контролює процес під час навчання, але в неї є межі, тобто студенти не можуть завершити навчання раніше, ніж це заплановано, або обрати предмети які хотіли б вивчати, на відмінну від дистанційної форми навчання. Тому пропонується об'єднання всіх цих форм навчання в єдину, яка б включала в себе всі їхні сильні сторони.

За умови використання або створення інноваційного шляху розвитку, вищі навчальні заклади України зможуть конкурувати або навіть перевершувати найбільші відомі європейські та світові університети у сфері освіти.

Список використаних джерел

1. Карпенко М. М. Модернізація вищої освіти як чинник розбудови суспільства знань в Україні / М.М. Карпенко. – Стратегічні пріоритети. – 2006. – №1. – С. 57–63.
2. Дистанційна освіта – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <<http://www.osvita.org.ua/library/>>
3. Шамова Т. І. Управління освітніми системами: навчальн. посібник для студ. вищ. навч. закладів. / Т. І. Шамова, П. І. Третяков, Н. П. Капустін; [під ред Т. І. Шамоной]. – М .: Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 2002.
4. Жовта І. Дистанційна освіта набирає обертів : в Україні і світі : [Про дистанц. форму навчання в Нац. авіац. ун-ті] / І. Жовта // Освіта України. – 2004. – 9 квітня (№ 27/28). – С. 2.

ПОТРЕБА ФОРМУВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОСТІ МОЛОДІ В КОНТЕКСТІ ВИКЛИКІВ СУЧАСНОСТІ

Історична доля української нації склалася так, що в період становлення своєї державності український народ вступив ослаблений духовно та фізично багатолітньою боротьбою за національне визволення і відродження.

Після татаро-монгольської навали Україна постійно перебувала під економічним, політичним і національним гнітом польсько-литовського, австро-угорського, російського панування. Чужоземні поневолювачі намагалися знищити самостійність, державність і саму назву України. Жорстокою була русифікаторська політика московських царів. Після Переяславської угоди було знищено історію України-Руси, назву «Україна» замінено на «Малоросія», українців перейменовано, а потім і перетворено на малоросів. Було обмежено, пізніше й ліквідовано гетьманську владу, знищено волелюбну Запорізьку Січ та українське козацтво – головні чинники та ознаки вияву громадянськості українського народу. З кожною новою угодою Москва послідовно і наполегливо обмежувала суверенні права України, посилюючи свій вплив і владу, намагаючись розчинити українців у російському загалі [1; 2].

Політика активного національного гноблення дістала додатковий стимул у 1685 році – після передання Київської православної метрополії під владу московського патріархату. Українців змусили молитися чужою мовою, зі щоденного вжитку українська мова теж зникла.

Звернувшись до історичної конкретики, побачимо, що з метою зміцнення позиції росіян в Україні їх поселяли у південному та східному регіонах, надаючи колоністам значні привілеї, позички на пільгових умовах. 9 березня 1778 року Катерина II підписала указ «О переселении всех христиан на территорию южнорусской деревни». Про активність військової

підготовки місць для переселенців на південних територіях України свідчить той факт, що О. Суворов протягом кількох днів виселив з України 32 тис. осіб чоловічої статі (решта членів сім'ї не бралася до уваги). Нещадно придушувалися найменші спроби формування політичної, громадянської та національної самосвідомості українського народу. Проте громадянськість як домінанта психіки українців, закладена ще з часів могутньої держави Київської Русі, збереглася навіть з утратою державності. Це засвідчив, зокрема, відомий український політичний діяч, літератор П. Куліш: «...Не жалюгідний народ приєднався у XXVII ст. до московського царства. Він переважно складався із характерів самостійних, гордих усвідомленням своєї людської гідності; він у своїх нравах і поняттях зберігав і зберігає начало вищої громадянськості» [3, с. 476]. Урядом царської Росії провадилася політика знищення у психіці вільнолюбних українців потягу до державності, замість ідеї української громадянськості насаджувався комплекс громадянина імперії. Проте у таких складних умовах народжувалися і діяли патріотично налаштовані сили українського народу. Життя і творчість українського митця Т. Шевченка були під постійною забороною та гоніннями царського уряду. Адже навіть в умовах національної і соціальної несправедливості він писав вірші, які пробуджували людську волю і сумління: «Мені однаково, чи буду я жить в Україні, чи ні...Та не однаково мені, як Україну злії люде Присплять, лукаві, і в огні Її окраденую збудять...» [4, с. 307].

Серед видатних громадсько-політичних діячів України кінця XVIII – XIX ст., які відстоювали ідею громадянськості, державного суверенітету, найбільш відомими були М. Драгоманов, І. Франко, М. Костомаров, С. Русова.

Талановитий український письменник і активний громадсько-політичний діяч Іван Багряний у 1946 році зазначив: «Візьміть Малу Радянську Енциклопедію видання 1940 року, розкрийте її на букву «у» і прочитайте в рубриці «УРСР», що там написано. Це документ. А написано там чорним по білому, хоч і дрібним друком, що Радянська Україна за

переписом 1927 року мала українського населення 32 мільйони, а в 1939 році, цебто по 12 роках, 28 мільйонів. Всього лише 28 мільйонів! Де ж ділися 4 мільйони людей, прописаних 1927 року? А де дівся приріст, що за 12 років мав бути щонайменше 6–7 мільйонів? Разом це виносить якихось понад десять мільйонів. Де ж вони ділися, ці 10 мільйонів українського населення? Що з ними сталося в країні “цвітучого соціалізму”?» [5, с. 23].

Сталінський режим за період другої світової війни знищив і депортував у райони Крайньої Півночі та Сибіру 1,5 млн. невинних людей, переважно жителів західноукраїнських земель. Кожний другий засланець ГУЛАГу був українцем. За кількістю закатованих і депортованих Україна посідає перше місце в Європі і в світі [6]. На основі невідомих донині документів з колишніх таємних архівів (ЦДАГОУ, ЦДАВОВУ) ученими-істориками доведено, що під час голодомору 1932–1933 років померло понад 8 мільйонів українців. Факти, наведені професором, доктором історичних наук В. Сергійчуком у праці «Український хліб на експорт» свідчать про сплановане нищення українського народу.

В офіційних установах України періоду II світової війни російська мова витісняла українську. Українських учених, літераторів, педагогів переводили до Москви й Петербурга з тим, щоб вони відкривали там навчальні заклади і сприяли утвердженню ідеї великодержавності Російської імперії.

Уся система професійної освіти, вища школа й академічна наука, промисловість, транспорт, медицина, армія, правоохоронні органи післявоєнного періоду послуговувались виключно російською мовою. Тому нині переважна частина міського населення спілкується російською мовою, а сільське – російсько-українським суржиком.

Такими є передумови формування проблеми необхідності виховання громадянина, корисного державі, людству загалом. Нація, яка дала світові таких видатних людей як Григорій Сковорода, Іван Котляревський, Тарас Шевченко, Іван Франко, Леся Українка, Олександр Довженко, Василь Симоненко і надалі має продукувати справжніх патріотів, свідомих громадян незалежної держави. Тому проблеми громадянського виховання дітей та

молоді – це сучасні проблеми, які знаходяться у центрі уваги педагогів, вихователів, вчителів, громадських і політичних діячів та беруть свій початок з давніх часів.

Скільки існують держави, стільки суспільство висуває й на свій розсуд вирішує питання мети, змісту, шляхів, засобів та методів виховання своїх майбутніх громадян. Особливо ця проблема актуалізується в переломні часи, коли кардинальні зміни в суспільстві змушують до зміни всього виховного процесу в цілому й до формування громадянськості в першу чергу.

Уже в XI ст. розвиток освіти в Київській Русі прирівнювався до європейських стандартів. В елітарних школах вивчалися основні середньовічні науки. Пріоритетним у вихованні був патріотичний напрям. Адже в цей час існувала постійна загроза нападів кочівників з Півдня. Формування державної свідомості, громадянськості, патріотизму – ці ідеї висловлювали у своїх творах передові політичні та релігійні діячі. Наприклад, «Повість врем'яних літ», написана літописцем Нестором, проповідує ідею єдності руських земель, спільного їх захисту від зовнішніх ворогів. Піднесенню патріотизму молоді, формуванню її національної свідомості та громадянськості сприяли твори «Слово о полку Ігоревім» Нестора, «Слово про закон і благодать» Іларіона, «Повчання Володимира Мономаха» та ін.

Під час татаро-монгольського іґа було знищено багато культурно-освітніх та архітектурних пам'яток України, в т.ч. було знищено Київ. Проте Українська держава не занепадала зовсім. Осередком життя українців стала Галицько-Волинська держава, про що свідчить, зокрема, «Галицько-Волинський літопис» (XIV ст.). У цій видатній пам'ятці історичної та педагогічної літератури, яка зображає найважливіші події в Галицько-Волинській державі, підкреслюється важливість виховання пошани до історичної пам'яті поколінь, релігійності молоді, формування у неї патріотизму, відданості рідній Вітчизні, національної гідності. Закладені галицькою педагогікою знання і почуття мали велике значення для утвердження ідеї української державності навіть у важкі часи литовсько-польської доби в історії України-Русі.

Педагогічні традиції Київської Русі знайшли своє продовження в розвитку педагогіки XIV–XV століття. Як у попередні історичні періоди, почесну виховну місію виконувала усна народна творчість та давня література, сповнені духовністю, вшануванням народних традицій, основами загальнолюдської та національної моралі. Яскравими представниками педагогічної думки доби українського Відродження, які своїм життям і діяльністю утверджували ідеї гуманізму, громадянськості та патріотизму, були Павло Русин (бл. 1470 – бл. 1517) та Юрій Дрогобич (р. н. невід. – 1494). Творчість цих просвітніх і громадських діячів присвячена пропагуванню української національної педагогіки у Західному світі. Вченими-педагогами розкриваються гуманістичні погляди на виховання, формування позитивних якостей особистості, пріоритетними серед яких є честь, чесність, працелюбність, безкорисливе служіння Україні.

З кінця XVI ст. вирішальну роль в утвердженні ідеї української державності, самостійності відігравали братства та створені цими релігійно-національними організаціями школи. Яскравим зразком вияву громадянськості була діяльність і науково-педагогічна спадщина Петра Могили, який заснував Києво-Могилянську академію. Цей навчальний заклад західноєвропейського типу став видатним центром освіти й педагогіки, прославивши Україну далеко за її межами. Серед вихованців і викладачів Києво-Могилянської академії – багато відомих діячів педагогічної науки, культури, політиків, філософів, а саме: Ф. Прокопович, С. Полоцький, Є. Славинецький, І. Борецький, Й. Галятовський, І. Гізель, П. Гулак-Артемівський та ін. Вищу освіту в ній здобули українські державні діячі – гетьмани Б. Хмельницький та І. Самойлович, філософ і педагог Г. Сковорода, поет Т. Земка, оратор І. Козловський, професор С. Почаский та ін. Ці представники духовної та інтелектуальної еліти України стали активними поширювачами знань, громадянських, національно-визвольних ідей серед народу; саме вони будували й обороняли козацько-гетьманську державу (1648 р. – кінець XVIII ст.), організовували роботу закладів освіти загальнонародного значення.

Безперечно, що система освіти і, зокрема, виховання, які відроджуємо завдяки відновленню української державності, мають бути громадянськими за суттю і змістом. Адже цілком природно сприймається те, що в школах Великобританії виховують англійця, в Японії – японця, у Німеччині – німця. Тому в українській школі ми повинні виховувати українця.

В сучасних умовах, коли глобалізаційні процеси заповнили весь світ, завдання педагогів – зробити так, щоб ця істина запала в глибини свідомості кожної особистості, кожного громадянина держави. Національний інтерес, національні потреби є вкрай важливими політичними та моральними цінностями, які поряд з громадянським обов'язком мають входити в загальну систему соціальних цінностей українського народу.

Список використаних джерел

1. Грушевський М. С. Історія України / М. С. Грушевський. – К., 1990. – 650 с.
2. Дорошенко Д. Нарис історії України / Д. Дорошенко. – К., 1991. – 385 с.
3. Куліш П. О. Твори: В 2 т. / О. П. Куліш. – К., 1989. – Т.2. – 578 с.
4. Шевченко Т. Г. Кобзар / Т. Г. Шевченко. – К.: Дніпро, 1980. – 613 с.
5. Багрянний І. Публіцистика / І. Багрянний. – К.: Смолоскип, 1996. – 123 с.
6. Український хліб на експорт: 1932-1933 / М. І. Сергійчук. – К.: ПП Сергійчук М. І., 2006. – 432 с.

Мудрак В. І

*Національний університет біоресурсів і природокористування України,
м. Київ, Україна*

СУЧАСНІ ОСВІТНЬО-ІНФОРМАЦІОЛОГІЧНІ ТЕНДЕНЦІЇ СТАНОВЛЕННЯ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ В УМОВАХ МОДЕРНІЗАЦІЇ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Актуальність дослідження полягає в необхідності вироблення філософсько-методологічних засад кількісної й якісної оптимізації пізнавальної духовно-культурної інформації у змісті й організації вищої освіти в умовах формування і становлення сучасної студентської молоді.

Такий підхід зумовлений необхідністю інтеграції вищезгаданої інформації у світовий освітньо-науковий простір.

Стан розробленості наукової проблеми виходить, зокрема, із досягнень вітчизняних і зарубіжних вчених в галузі теорії інформації (інформаціології) та управління нею в суспільно-соціальних відносинах (В. Г. Афанасьєв, Бауер Фрідріх Л., І. Й. Блох, Д. І. Блюменау, М. Боніц, Н. Вінер, М. В. Вачевський, Леон Бріллоен, Т. Г. Геращенко, У. Ешбі, Ю. М. Канигін, С. Г. Кулешов, Л. Куффінал, М. М. Мойсеєв, А. Д. Урсул, Ю. А. Шрейдер, К. Шеннон та ін.). З погляду методології науки й освіти соціальна інформація пізнавального характеру розглядається й аналізується як ресурс і потенціал їх розвитку в науково-освітніх комунікаціях, структурах, системах, формах тощо (Дж. Бернал, В. О. Виноградов, Г. М. Добров, О. М. Князева, Е. П. Семенюк, А. Й. Уйомов, Ф. М. Цирдя, та ін.). Застосування соціальної інформації в освіті й науці на теренах інформаційного суспільства з погляду сучасної соціальної філософії та її трансформація на рівні знання, духовно-ціннісного досвіду людства, нації, особистості розглядаються як новітній етап їх розвитку (В. П. Андрущенко, В. П. Бех, С. В. Губерський, М. Кастельс, В. Г. Кремень, Т. П. Малькова, М. І. Михальченко, В. А. Рижко та ін.). Функціонування, трансформація, управління пізнавальною соціальною інформацією в змісті й організації освіти розглядаються на теренах філософії освіти, методології освіти, дидактики (Л. П. Буєва, Е. М. Гусинський, І. А. Зязюн, С. Ф. Клепко, В. С. Лутай, Л. А. Мікешина, М. І. Романенко та ін.) Щодо розвитку вищої освіти в сучасному суспільстві, застосування соціальної інформації пізнавального характеру розглядається як методологія реалізації наукового знання, його презентації, форма здійснення інтелектуального й емоційного розвитку особистості, розвитку управлінської освітньої системи на рівні подання навчального матеріалу, організаційно-методичних засад вищої освіти, методології програмованого навчання, інформатизації процесу наукового, освітнього пізнання (А. М. Алексюк, В. І. Астахова, В. П. Безпалько, В. Ю. Биков, Я. Я. Болюбаш, О. О. Жук, Г. О. Козлакова, Массінга Венансіо, Іван Марєв, Н. В. Морзе, В. Г. Розумовський та ін.).

Завданнями в річищі дослідження є:

- формування інтегрованого науково-освітнього інформаційного середовища; створення оптимальної інформаційної інфраструктури в кожній зі складових ланок вищої освіти;
- формування й раціональне використання індивідуалізованих пізнавально-духовних інформаційних ресурсів;
- створення баз даних і знань, зорієнтованих на прогнозування інтегративних пізнавально-ціннісних процесів розвитку вищої освіти на усіх рівнях – від особистісного до загальнодержавного, планетарного.

В умовах інформаційного суспільства, в якому головним ресурсом і потенціалом є людина у системі соціальної інформації, виникають новітні підходи до розвитку вищої освіти. Такі підходи виходять з розуміння інформаційної ситуації, в якій знання, культурно-духовне надбання в системі пізнання як результат індивідуальної й колективної науково-технологічної обробки інформації, духовно-ціннісного досвіду інтегруються у загальносвітовий духовно-пізнавальний простір, в якому розгортаються певні суперечності. Головною суперечністю сучасної пізнавально-ціннісної науково-освітньої доби є розрив між індивідуалізацією й усупільненням знання, соціальної інформації, духовно-ціннісного досвіду. Вирішення її полягає в наступному:

- уточненні мети вищої освіти для молодшої особистості, її мотивів і смислів;
- модернізації змісту, організації освіти відносно новітніх загальнонаукових уявлень про світ, місце в ньому людини, специфікації вищої освіти щодо сучасної інформаційної світової ситуації, що в ній індивід співвідноситься із глобальним усупільненням знання і духовно-ціннісного досвіду;
- застосування новітніх інформаціологічних технологій пізнання, що сягають сутнісних глибин людського буття.

Інша сучасна суперечність полягає у незбігу національної належності знання, духовно-ціннісного досвіду з організацією вищої освіти та глобальним викликом, в якому останні перетворюються на всесвітній продукт споживання, безвідносний до коренів і витоків. Інтернаціоналізація і

глобалізація суспільства призвели до того, що зміни в одній галузі дуже швидко переносяться на інші, підсилюючи взаємовплив та взаємозв'язок цих сфер. За таких умов отримані знання втрачають свою індивідуальну цінність.

Вища освіта у такому ракурсі повинна вирішити наступні завдання:

- 1) гуманізувати інформаціологічні якісні і кількісні характеристики знання у системі вищої освіти;
- 2) індивідуалізувати вплив освітньо-наукової інформації на особистість як науково обґрунтованої оптимізації вибору особистісного пізнавального шляху;
- 3) фундаменталізувати зміст й організацію вищої освіти відносно цілісних уявлень про Всесвіт, людину, природу, суспільство;
- 4) оптимально індивідуалізовано технологізувати освітньо-пізнавальний простір відносно застосування медіа-засобів, систем, прийомів, форм трансформації, модернізації науково-освітньої інформації;
- 5) організувати підтримку особистісно-розвивальних пізнавально-ціннісних знанневих підходів – контекстуальних, діалогічних, ігрових, комунікативно-рольових, імітаційно-моделюючих та ін. у системі вищої освіти);
- 6) інтегрувати зусилля усіх навчальних, виховних, культурних, соціальних інституцій, позанавчальних організацій, структур, ЗМІ, соціального оточення, з точки зору індивідуалізованого спрямування розвитку особистості ХХІ століття);

Висновки. Для досягнення інформаціологічно-знанневої оптимізації зусиль сучасної вищої освіти відносно становлення студентської молоді в глобальному світі необхідно реалізувати такі підходи:

- гармонізувати пізнавальні, духовні зусилля особистості в системі вищої освіти із загальносвітовим духовно-пізнавальним простором;
- стимулювати науково обґрунтоване програмування інтелектуального, емоційного, нейропсихологічного розвитку особистості через розробку новітніх шляхів наукового, ціннісного пізнання світу в цілому, світу людини;
- оптимізувати інформаційно-ціннісний простір пізнання молоді

людиною світу в системі вищої освіти через навчання життю в умовах прогресуючого інформаційного середовища.

Список використаних джерел

1. Абдеев Р. Ф. Философия информационной цивилизации. – М.: Владос. – 336 с.
2. Гусинский Э. Н., Турчанинова Ю. И. Введение в философию образования: Учебное пособие. – М.: Логос, 2001. – 234 с.
3. Забродська Л. М. Інформатизація закладу освіти: управлінський аспект. – Х.: Видавнича група «Основа», 2003. – 240 с.
4. Інтеграція вищої освіти України в європейську систему: Збірник наукових праць: За матеріалами Міжнародної науково-методологічної конференції «Інтеграція вищої освіти України в європейську систему», Дніпропетровськ, 05 травня 2001 р. / Н. Є. Бойцун (ред.); Міжнародний фонд «Відродження». – Дніпропетровськ: Арт-Прес, 2001. – 108 с.
5. Кастельс М. Информационная эпоха. Экономика, общество и культура. – М.: Интер-Пресс, 2000. – 345 с.
6. Кулицький С. П. Основи організації інформаційної діяльності у сфері управління: Навчальний посібник. – К.: МАУП, 2002. – 224 с.
7. Навроцький О. І. Вища школа України в умовах трансформації суспільства. – Х.: Основа, 2000. – 240 с.
8. Урсул А. Д. Модель ноосферно–опережающего образования III-го тысячелетия // Сб. тезисов и материалов III-го Международного симпозиума «Открытое общество и устойчивое развитие». – Т.П. – Зеленоград, 2001. – 456 с.
9. Фініков Т. В. Сучасна вища освіта: світові тенденції і Україна / Міжнародний фонд досліджень освітньої політики, Інститут економіки та права «КРОК». – К.: Таксол, 2002. – 176 с.
10. Яблонський В. А. Вища освіта України на рубежі тисячоліть: проблеми глобалізації та інтернаціоналізації. – К., 1998. – 278 с.

СОЦІАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ВНЗ ЗА НАПРЯМОМ ПІДГОТОВКИ «МЕНЕДЖМЕНТ»: РЕГІОНАЛЬНИЙ РОЗРІЗ

Ймовірність виходу економіки України з соціально-економічної кризи та подальша її стабілізація серед іншого можлива завдяки наполегливій праці професіоналів економічного профілю, які, кожен на своєму рівні, мають розробити і практично реалізувати інноваційні стратегії розвитку кожного підприємства, області, галузі та країни в цілому. Проте втілення у життя даного твердження можливо виключно завдяки підготовці вищою школою фахівців нового покоління, спроможних до реалізації очікуваних від них якісних і нестандартних професійних рішень.

Аналіз переліку напрямів підготовки економічного профілю, які протягом 2010-2015 рр. були заявленими ВНЗ України для набору абітурієнтів на бакалаврат, дозволив встановити дві найбільш поширені та затребувані – 6.030504 «Економіка підприємства» та 6.030601 «Менеджмент». При цьому ретроспективний аналіз чисельності зарахованих студентів за цими напрямами дозволив зробити висновок про різну зміну попиту на ці напрями, що здебільшого пов'язано із поступовим становленням суспільної думки про сутність кожного з них. Якщо «Економіка підприємства» навіть за назвою чітко пов'язується з діяльністю будь-якого підприємства, а отже, поступово сформувалась впевненість, що у випускника не виникне проблем із працевлаштуванням, то напрям підготовки «Менеджмент» після втрати новизни звучання та «іноземності походження» його назви для вітчизняного абітурієнта зазнав різкого скорочення попиту.

Багаторічний особистий досвід організації процесу набору студентів на напрям підготовки «Менеджмент» дозволив зробити висновок про відсутність або невірне розуміння батьками абітурієнтів можливостей працевлаштування їх дитини після отримання кваліфікації «менеджер». Так, на жаль, в уявленні більшості батьків менеджер із вищою освітою асоціюється виключно із консультантом торговельного залу будь-якого

магазину, на бейджику якого красується надпис – «Менеджер». Закріплення даного спотвореного образу у суспільній думці посилюється надмірною кількістю пропозиції підготовки фахівців-менеджерів на ринку вищої освіти України та здебільшого невисокою її якістю, що не відповідає світовим та українським освітнім вимогам.

Базою для отримання даних в межах проведеного дослідження була офіційна інформація щодо результатів вступних кампаній України 2010–2015 рр., представлених в інформаційній системі Конкурс [1; 9]. До вибірки було відібрано 124 навчальних заклади України III-IV рівнів акредитації державної форми власності, які протягом досліджуваного періоду здійснювали набір абітурієнтів за напрямом підготовки 6.030601 «Менеджмент».

Аналіз динаміки основних показників, що характеризують напрям підготовки «Менеджмент», дозволив зробити висновок про наявність протягом досліджуваного періоду стійкої загальної тенденції до скорочення їх абсолютних значень (рис. 1). Так, загальний ліцензійний обсяг з 2010 р. по 2015 р. скоротився з 15122 до 12612 місць або на 16,6%. Зменшення обсягу державного замовлення на 47,7%, тобто з 3284 до 1716 місць, серед іншого призвело до скорочення кількості поданих заяв на 21,8% та чисельності зарахованих студентів – на 42,5%.

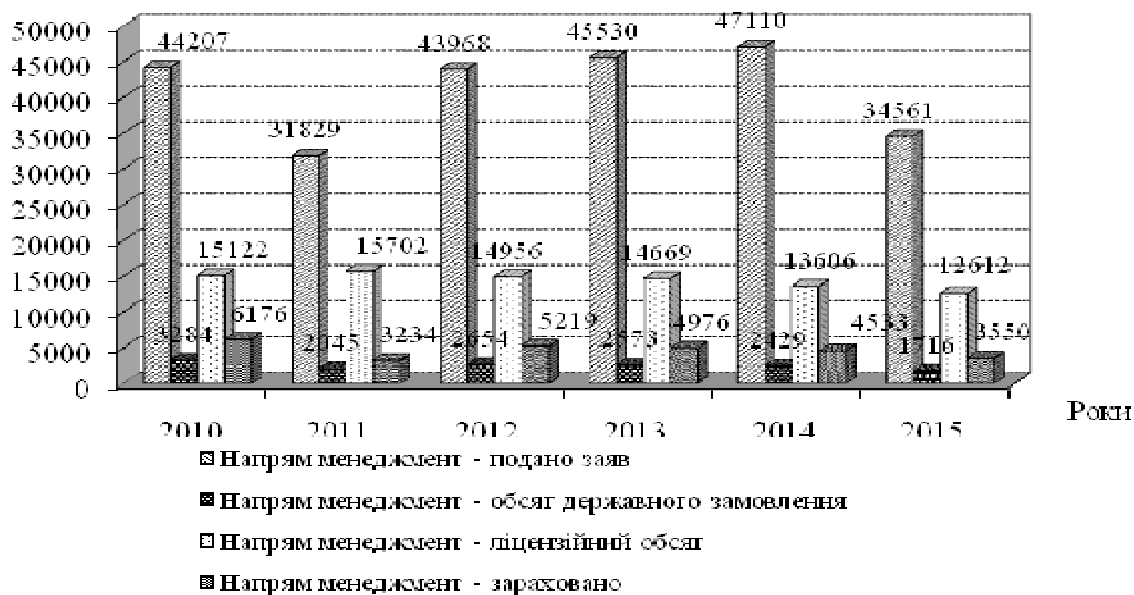

Рис. 1. Динаміка абсолютних показників, що кількісно характеризують напрям підготовки «Менеджмент» у ВНЗ України, місць (осіб)

Протягом останніх років у вищій школі, незалежно від напрямку економічної підготовки, чітко простежувалася закономірність – чим більше бюджетних місць буде надано МОН України, тим більшу кількість заяв та більшу чисельність студентів (причому переважно повнооплатних) буде зараховано. Підтвердженням даної закономірності є наявна ситуація із фактичним заповненням бюджетних місць за напрямом підготовки «Менеджмент» у ВНЗ України, рис. 2. Так, у структурі розподілу бюджетних місць в Україні в середньому за шість років лідирувало чотири області – Київська – 31,4%, Харківська – 11,9%, Донецька – 9,3% та Львівська – 8,8%. Переможцями за структурою поданих заяв серед областей України були: Київська – 30,6%, Харківська – 12,5%, Дніпропетровська – 8,78% та Львівська – 8,5%. У результаті найбільше число зарахованих студентів спостерігалось в чотирьох областях: Київська – 24,6%, Харківська – 14,0%, Львівська – 8,8%, Дніпропетровська – 7,9%. Отже, можна констатувати, що за напрямом підготовки «Менеджмент» саме перелічені області являються визначальними, а тому їх провідні виші мають бути соціально-відповідальними та докладати максимум зусиль для формування позитивного іміджу напрямку на ринку, бути прикладом для інших університетів.

Соціально-відповідальним слід вважати виш, який веде активну політику щодо чесної та достовірної агітації абітурієнтів, створює всі можливі умови для забезпечення високої якості професійної підготовки фахівців, має широкий спектр багатоаспектного співробітництва із провідними університетами та фірмами світу і, як наслідок, має високий рівень працевлаштування випускників за фахом. Якщо навчальний заклад повністю відповідає переліченим вимогам, то існує висока ймовірність того, що він потрапить на найвищі сходинки національних рейтингів ВНЗ. Виключно такі виші мають спеціалізуватися на певному напрямі підготовки, що має бути закріплено на найвищому рівні обґрунтованим перерозподілом ліцензійного обсягу та бюджетних місць, здійсненим на підставі урахування прогнозних розрахунків щодо потреб економіки країни у відповідних фахівцях та демографічної ситуації.

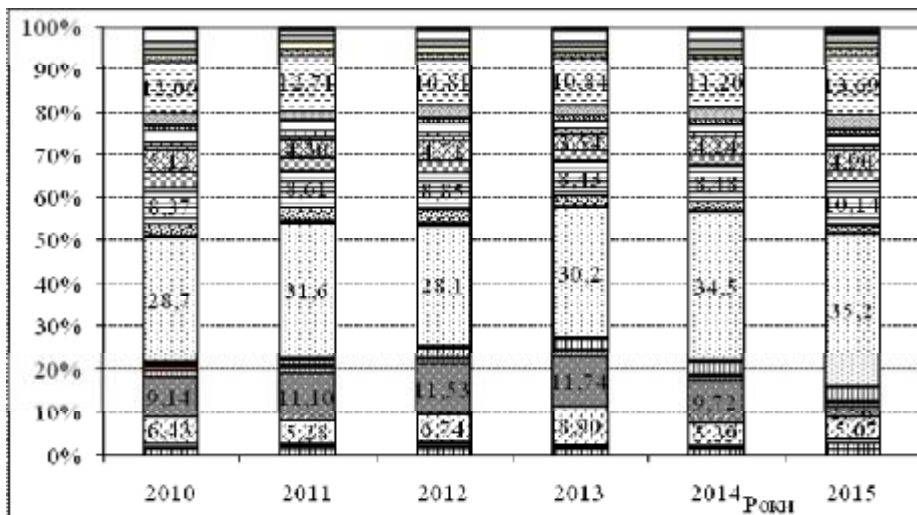
Результатом впровадження такої реформи буде підвищення ефективності функціонування вищої школи через оптимізацію фінансових

потоків з Держбюджету України, можливість залучення компетентних та досвідчених викладачів, скорочення професорсько-викладацького складу відповідно до всесвітньо прийнятих вимог, забезпечення високого рівня оплати праці тощо.

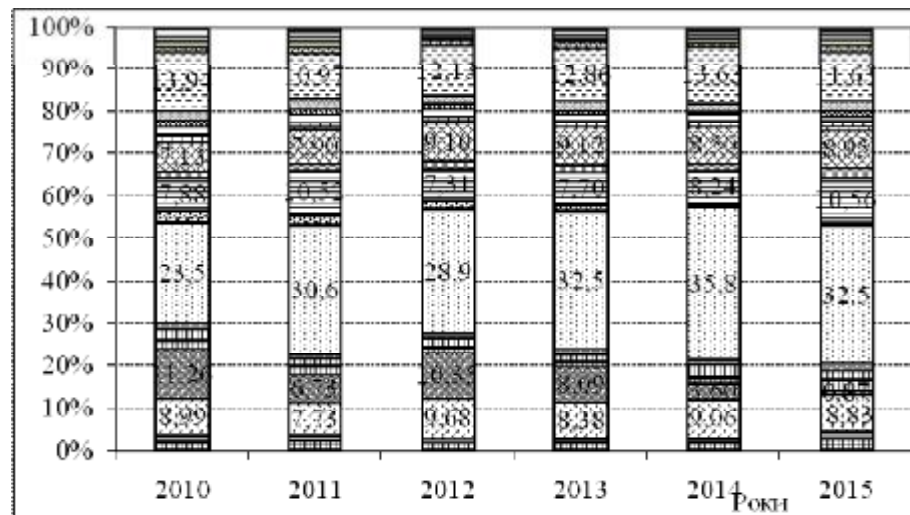
З метою ілюстрації ступеня соціальної відповідальності провідних ВНЗ України за напрямом підготовки «Менеджмент» було проведено дослідження, базою якого стала інформація, викладена на веб-сайтах університетів, дані рейтингу «Топ-200 Україна» за 2013-2015 рр. [2-8]. Для цього від чотирьох визначальних областей за напрямом підготовки «Менеджмент» було відібрано п'ять найбільш потужних університетів, де число зарахованих студентів-менеджерів протягом останніх трьох років перевищувало 100 осіб (Табл. 1.)

Систематизована інформація, наведена у таблиці, свідчить про досить високий рівень соціальної відповідальності провідних університетів України за напрямом підготовки «Менеджмент». Всі ВНЗ мають досить високий рейтинг на українському ринку послуг вищої освіти (за виключенням Національного транспортного університету), постійно проводять різноманітні профорієнтаційні заходи, запроваджують у навчальний процес новітні освітні технології, мають широку мережу міжнародного співробітництва та займають активну позицію щодо працевлаштування випускників. Саме на фахівців з менеджменту, підготовлених на базі даних університетів, і покладається надія на виведення економіки країни з кризи.

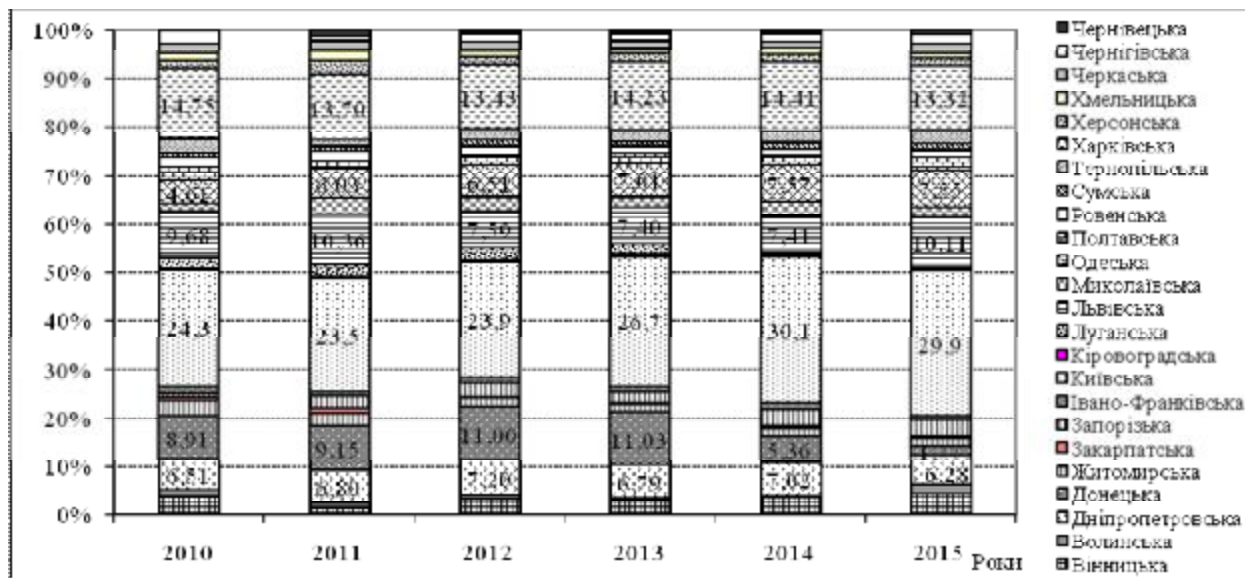
Аналіз університетів, географічно розташованих у центрі України, за напрямом підготовки «Менеджмент» дозволив зробити висновок про існування чіткого зворотного зв'язку між кількістю зарахованих студентів та вартістю навчання. Такий критерій конкуренції, на жаль, не сприяє підвищенню якості освітніх послуг, що і підтверджується відповідними місцями у щорічному рейтингу університетів. Саме тому спрямування освітньої політики обраних для аналізу та всіх інших університетів України на досягнення найкращих результатів освітньої діяльності має підвищити рівень соціальної відповідальності ВНЗ та сприяти зростанню престижу вищої освіти в Україні.

а)

б)

в)

Рис. 2. Структура розподілу бюджетних місць (а), поданих заяв (б) та зарахованих студентів (в) за напрямом підготовки «Менеджмент» за областями України

Таблиця 1. Характеристика найбільш потужних університетів України за напрямом підготовки «Менеджмент»

ВНЗ	Місце за чис-лом зарахо-ваних студен-тів напряму підготовки «Менеджмент» протягом 2013-2015 рр.	Рейтинг універ-ситетів «Топ-200 Україна» 2013/ 2014/ 2015 рр.	За даними офіційного сайту*			
			заходи щодо профорієнтації факультету, кафедри	забезпечення якості професійної підготовки	країни, з якими підписано міжнародні програми факультету	допомога при працевлаш-туванні випускник ів
Національний університет «Львівська політехніка»	1	8/6/6	Дні знайомств; розширена презентація кафедр та напрямів підготовки	Відповідність вимогам світового освітнього простору	Австрія, Німеччина, Словаччина, Польща, Угорщина	Відділ працевлаш-тування та зв'язків з ви-робництво м; тісні зв'язки із бізнесом
Київський національний торговельно-економічний університет	2	19/22/24	День відкритих дверей	До навчального процесу залучаються фахівці наукових установ, профільних міністерств, відомств	Великобри-танія, Греція, Китай, США, Польща, Фінляндія, Франція	Тісні зв'язки з бізнесом; Центр розвитку кар'єри
Національний транспортний університет	3	106/85/78	Інформація відсутня	Дистанційне навчання та підвищення кваліфікації	Грузія, Німеччина, Білорусь, Словаччина	Тісні зв'язки з бізнесом
Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця	4	49/55/48	Літня школа «молодого мільйонера»	Можливість навчання англійською мовою	Австрія, Польща, Швеція	Проведення днів кар'єри, відділ працевлашт у-вання студентів
Національний університет біоресурсів і природоко-ристування України	5	9/12/12	Відвідування шкіл регіону	3 05.2015 р. створено Раду роботодавців факультету, до складу якої увійшли успішні випускники та провідні працедавці	Австрія, Австра-лія, Бельгія, Великобританія, Данія, Нідерланди, Німеччина, Франція	1.02.16 р. на сайті друкється інформація про вакансії факультету, місця практики

*Оцінка автора на основі аналізу інформації, поданої на офіційних сайтах факультетів вишів

Таблиця 2. Характеристика університетів центру України за напрямом підготовки «Менеджмент»

ВНЗ	Вартість навчання на денній формі навчання на 2016/2017 н.р., грн.	Число зарахованих студентів напряму підготовки «Менеджмент» протягом 2013/ 2014/2015 рр.	Місце за числом зарахованих студентів напряму підготовки «Менеджмент» протягом 2013/2014/2015 рр.	Рейтинг університетів «Топ-200 Україна» 2013/2014/2015 рр.
Черкаський державний технологічний університет	9000	20 / 23 / 31	82 / 64 / 35	145 / 143 / 134
Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького	9500	2 / 12 / 5	119 / 99 / 105	125 / 128 / 126
Уманський національний університет садівництва	6810	56 / 17 / 37	25 / 80 / 30	153 / 149 / 145
Кременчуцький національний університет імені Михайла Остроградського	7500	21 / 17 / 23	80 / 80 / 54	55 / 56 / 55

Проведене дослідження дозволило визначити провідні соціально-відповідальні університети України за напрямом підготовки «Менеджмент» та сформулювати основні критерії потрапляння до їх складу інших ВНЗ. Виокремлені критерії мають бути покладеними в основу самоаналізу результативності та ефективності діяльності ВНЗ України всіх форм власності незалежно від напрямів підготовки та спеціальностей, що випускаються. Це дозволить поступово підвищити суспільну думку щодо цінності української вищої освіти та скоротити рівень безробіття серед випускників вишів. Доцільним також є розробка і запровадження моніторингу швидкості, спрямованості та результативності працевлаштування випускників.

Список використаних джерел

1. Інформаційна система Конкурс. Вступна компанія 2010-2015 рр. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.vstup.info>.

2. Київський національний торговельно-економічний університет. Офіційний сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.knteu.kiev.ua/>.
3. Національний транспортний університет. Офіційний сайт [Електронний ресурс]. – <http://www.ntu.kar.net/>.
4. Національний університет «Львівська політехніка». Офіційний сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.lp.edu.ua/>.
5. Національний університет біоресурсів і природокористування України. Офіційний сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://nubip.edu.ua/>.
6. Рейтинг вузов «Топ-200 Україна» – 2013. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://zn.ua/static/file/top200_table_rus.pdf.
7. Рейтинг вузов «Топ-200 Україна» – 2014. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://ru.osvita.ua/vnz/rating/41406/>.
8. Рейтинг вузов «Топ-200 Україна» – 2015. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://ru.osvita.ua/vnz/rating/47049/>.
9. Статистика вступних компаній. Вступ 2012-2015 рр. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://abit-poisk.org.ua/stat>.

*Гуценко В. В., Руденко О. А.
Черкасский государственный технологический университет
м. Черкассы, Украина*

РЕАЛИИ ПРАКТИЧЕСКОГО МЕНЕДЖМЕНТА В УКРАИНЕ

Менеджер, управляющий, директор компании – важные должности, и, чтобы занимать их, нужно хорошо и долго учиться, позитивно мыслить, чтобы стать таковым, не так ли? Многие думают так же, но потом, приходя на работу, понимают, что это далеко не так. Я думаю этой статей опровергнуть вышесказанное.

Почему же дипломированные бакалавры, магистры или даже доктора наук после пересечения с настоящей работой управления часто не

справляются или, напротив, находят работу менеджера легче, чем они думали, на этот вопрос я хочу дать ответ.

Первая причина – полное отсутствие практики и непонимание преподавателями практического применения менеджмента.

Возникает из-за того, что:

- в нашей стране наука менеджмента появилась относительно недавно, к тому же не изучена. Плюс ко всему, на менеджмент ни в коем случае нельзя смотреть с одной только научной стороны, так как управление – это отношение между людьми, и к людям по-научному не всегда подойдешь. В коллективе зачастую есть «человек-исключение из правил», подход к которому нужно находить с помощью логики, выходя за рамки изученного раньше;
- студент, который учиться по данному профилю, не понимает до последнего, кем он будет в жизни и что ему придется делать на его работе. На самом деле это так, зайдите в любой ВУЗ нашей страны: 80% студентов дневной формы обучения просто не может ответить на вопрос, кем они будут работать после учебы.

Из этого вытекают еще две причины.

Одна с них заключается в том, что менеджер не может без практики на предприятии заниматься саморазвитием. С этим очень тяжело, например, программисту можно заниматься саморазвитием, не выходя из комнаты у компьютера, даже не посещая на лекции. И тут мы имеем дело со следующей проблемой – студент-менеджер не может прийти на фирму и сказать: «А научите меня составлять договора и общаться с заказчиками, поставщиками и продавать в Грузию (условную) ваш товар!» Потому что дальше входа он не пройдет. А если он даже это скажет, на практике его корректно «отошьют», потому что никто не будет выдавать секреты предприятия.

Тут есть большая проблема в отсутствии сотрудничества между ВУЗом и предприятиями из-за того, что и для одних, и для вторых это

большая головная боль, никто не хочет смотреть шире, для вуза такое ноу-хау поднимет его элитность, а предприятие получит молодого, работоспособного работника, но к сожалению, это никому не интересно. Нам рассказывают, что мы будем делать, но не показывают, как это делать.

Также есть проблема в нашем менталитете, который воспринимает менеджмент, управление как нечто очень сложное, что можно доверить только какому-то ницшеанскому сверхчеловеку. Многие не понимают, что управление – это не столь сложное занятие, особенно при наличии стартового капитала. Если ты не прогуливал школу в старших классах и прошел элементарный курс колледжа по экономике, коммерческому делу или организации производства, добавив немного ума и организованности, ты уже можешь на среднем уровне управлять своим делом даже без бухгалтеров и прочих экономистов.

Менеджеры, экономисты нужны только тогда, когда человек имеет деньги и идею, но не знает как воплотить её в жизнь, выводить расчеты и делать бизнес-план. Менеджеры – это люди, которые зарабатывают на том, что они немного умнее других в этой сфере, и нужно быть осторожным, когда берешь такого человека на работу. Из этого мы извлекаем еще три проблемы:

- первая проблема – это еще так называемые «совковые понятия» недоверия к менеджерам и управленцам с дипломами, которые появились после схем МММ Сергея Мавроди и брокерских разводов Джордана Белфорда [2], прогремевших на весь мир;
- вторая проблема менталитета – «свои на местах». Часто бывает, что вместо того, чтобы нанять квалифицированного менеджера или управляющего, на его место ставят ничего не понимающего родственника, друга, подругу, чтобы обезопасить себя от возможных краж из бюджета. Вот только проблема таких некомпетентных управленческих решений в том, что индивид, который будет занимать должность, зачастую совсем не будет

понимать, что ему делать и как выходить из критических ситуаций. В дальнейшем он все равно будет уволен, и на его место, если директор не захочет быть бит молнией, словно Рой Салливан, возьмут квалифицированного, дипломированного работника;

- третья проблема начала угасать в нашей стране, но отголоски еще остаются, это воспитатели, психологи и философы на местах управляющих. Сталось это потому, что при СССР не было понятия «менеджмент», и управляли люди в основном с образованием лингвиста, без аналитического склада ума.

Но почему же я написал, что проблема начала угасать? Все просто, потому что появилась новая волна людей, которые своими книгами поспитали новый пласт необразованных, эпигамных, конъюнктурных, позитивных бизнес-философов, втоптав в грязь труды Генри Форда, Абрахама Маслоу, суть финансовых пирамид и все принципы менеджмента.

Как нам обещает классик вокзального чтения и позитивного мышления Наполеон Хилл: «Как только вы усвоите принципы философии успеха и начнете следовать инструкциям по их применению, ваше финансовое положение начнет стремительно улучшаться и всё, к чему вы будете прикасаться, станет превращаться в источники вашего благосостояния». Сам же гений мысли не мог разбогатеть до написания данной книги. Так как же неудачник, который не понимает в зарабатывание денег, написал столь успешную книгу, как «Думай и богатей», собрав огромное количество фанатов, не дав ни одной дельной мысли за всю книгу? Очень просто. Первое, на чем сыграл автор, – это популистские фразы и то, что люди не хотят работать, а в книге «хорошо» описывается как «разбогатеть», не прилагая усилий. Из-за этого сама суть менеджмента, мысль, что нужно работать как можно больше и приносить новые идеи, просто не уместна. Последователей Хилла очень много, компании, где работают данные персонажи, зачастую имеют сплоченный коллектив, но совсем

неквалифицированный и непродуктивный. Допускать столь лояльных людей к управлению, по моему мнению, ошибочно.

Второй автор-лицемер, воспитавший пласт псевдоуспешных людей, это Дейл Карнеги [1], который сейчас очень популярен, что может повлиять на дальнейшее развитие менеджмента как науки. Данный автор говорит нам, что в бизнесе нужно быть честным, добрым, а не злым, приводя следующие примеры: «Когда мы ненавидим своих врагов, коллег, конкурентов, мы даем им власть над нами – они воздействуют на наш сон, аппетит, кровяное давление, наше здоровье и наше счастье.... Наша ненависть не приносит им вреда, но она превращает наши дни и ночи в кошмары». И снова-таки мы возвращаемся к тому, что менеджмент и богатство не терпит таких понятий как полная честность и доброта, нельзя достичь уровня директора, если ты не идешь по головам, со своими скелетами в шкафу. К тому же, ненависть к конкурентам дает хороший толчок к тому, чтобы делать лучше, чем у твоего конкурента. Возьмем к примеру две ненавидяще друг друга компании Apple и Samsung, которые делают свои продукты, каждый год пытаюсь превзойти во всем конкурента. На выходе потребитель имеет отличный продукт, который соответствует всем стандартам качества как от одной компании, так и от второй. Так что нельзя говорить, что если менеджер обладает плохими человеческими качествами, то он будет плохим управляющим.

Список использованной литературы

1. Карнегі Д. Як здобувати друзів і впливати на людей / [Перекладено за виданням: Dale CARNEGIE. How to Win Friends and Influence People]. –New-York: Simon and Shuster, 1964.
2. Белфорд Джордан. – Режим доступу: https://ru.wikipedia.org/wiki/Белфорд,_Джордан

РОЛЬ СУСПІЛЬНИХ ТА ГУМАНІТАРНИХ НАУК В ІНТЕРНАЦІОНАЛІЗАЦІЇ ОСВІТИ ТА ВИХОВАННІ ГРОМАДЯН СВІТУ

Початок ХХІ-го століття характеризується глибокими змінами в суспільстві та швидкими соціальними трансформаціями. Складність світу зростає експоненціально, а політичні, економічні та соціально-культурні події можна проаналізувати і зрозуміти тільки в глобальному контексті. Незважаючи на значні зусилля міжнародних організацій та світової спільноти, сучасний світ не став безпечнішим ані в екологічному, ані в політичному плані.

Важливими викликами для молодих людей стали питання орієнтації у світі досить різноманітних цінностей і способів життя; здатність підтримувати зв'язок з людьми різних культур і з не менш різноманітними цінностями; спроможність адекватно реагувати на нові вимоги мінливого ринку праці; бути уважними до екологічних і соціальних наслідків споживацтва; приймати відповідальні політичні рішення. Все це вимагає людей, які думають глобально – громадян світу, іншими словами.

Метою статті є акцентувати увагу на ролі гуманітарних та суспільних дисциплін в інтернаціоналізації освіти і вихованні громадян світу та проаналізувати документи міжнародних організацій, спрямовані на розвиток досліджень у галузі гуманітарних та суспільних наук.

Контекст глобалізованого світу ставить нові вимоги до педагогічної думки і дії і вимагає нового розуміння освіти, яка виходить за рамки викладання фактичних знань. Освітня концепція глобальної освіти повинна бути міждисциплінарною, і її метою є допомогти молоді зрозуміти складні події та критично реагувати на них.

Вкрай важливо правильно інтерпретувати економічні, соціальні, політичні та культурні процеси і визнати можливість участі в житті суспільства, а також активно формувати загальну відповідальність в

глобальному суспільстві. Тому викладачам потрібні спеціальні компетентності та інструменти, з тим щоб вони, як наставники, могли пропонувати підтримку молодим людям і суспільству.

Загалом це створює атмосферу підвищеного зацікавлення у виборі комплексу гуманітарних та суспільних навчальних дисциплін для вищих шкіл. Актуальність теми підтверджується численними конференціями та зустрічами, присвяченими ролі гуманітарних та суспільних дисциплін у вирішенні проблем та вихованні громадян, здатних вирішувати ці проблеми.

Європейська комісія вперше в 2005 році в Брюсселі організувала конференцію «Соціальні та гуманітарні науки в Європі: нові виклики, нові можливості» (Social Sciences and Humanities in Europe: New Challenges, New Opportunities). Вперше представники цих наук з країн Європейського Союзу зібралися для діалогу [4].

У своїй вітальній промові комісар Європейської комісії з питань науки та досліджень Я. Поточнік (Janez Potočnik) відзначив, що наука і техніка поодиночі не виконають поставленої мети Лісабонської стратегії. Наука і технології відкривають можливості для майбутнього, показуючи межі виробництва, але вони не говорять нам, що необхідно досягнути або яким чином це повинно бути досягнуто. Це питання для осіб, які приймають рішення, і для того, щоб сформулювати політику, вони повинні звернутися до гуманітарних та суспільних академічних дисциплін, метою яких є соціальне наукове дослідження нашого суспільства.

Соціальні й гуманітарні науки вперше внесені до пропозицій 7-ї рамкової програми ЄС з розвитку наукових досліджень і технологій, яка в 2007 році вступила в дію. Світова криза, яка розпочалася в 2008 році, уповільнила реалізацію цієї програми, оскільки головними проблемами європейських країн стали високий рівень безробіття та зростаючий рівень зовнішнього боргу.

У 2010 році прийнята нова стратегія економічного розвитку «Європа 2020», в ній також розроблено план десятирічного розвитку країн-учасниць Європейського Союзу. Стратегія встановлює 5 завдань: підвищення трудової

зайнятості населення та інновацій, поліпшення якості освіти, соціальна інтеграція і вирішення проблем, пов'язаних зі зміною клімату і недостатністю енергетичних та інших ресурсів. Для їх реалізації було висунуто сім головних ініціатив, одна з яких Інноваційний союз (Innovation Union) – формування науково-технічної та інноваційної політики, здатної реагувати на виклики сучасності.

9 лютого 2011 року Єврокомісією поширено проект «Від викликів до можливостей: на шляху до спільного стратегічного бачення фінансування досліджень та інновацій в ЄС», який визначив основні пріоритети досліджень і розробок в ЄС. 21 червня 2011 року комісар Єврокомісії з досліджень, інновацій та науки Маєр Джоржіган-Квін представив назву майбутньої програми: «Горизонт 2020 року – рамкова програма з наукових досліджень та інновацій» (Horizon 2020 року – The Framework Programme for Research and Innovation).

У 2013 році у Вільнюсі відбулася конференція «Горизонти соціальних і гуманітарних наук» [3]. Для теми цієї статті ми вважаємо важливим той факт, що у рамках підготовки до конференції ряд зацікавлених організацій, таких як Ліга європейських дослідницьких університетів (the League of European Research Universities – [LERU](#)) і Наука Європи ([Science Europe](#)) опублікували аналітично-узагальнюючі звіти про внесок соціальних і гуманітарних наук у вирішення соціальних проблем.

У них та у виступах учасників конференції підкреслено, що суспільні та гуманітарні дисципліни відіграють важливу роль у накопиченні знань про динамічні зміни, які проходять у суспільстві. Вони утворюють основу програми «Горизонт 2020 – соціальні виклики», а їх інтеграція з іншими науками розширить наше розуміння інновацій, які є результатом технологічних досягнень.

Європейська комісія прийняла програму досліджень та інновацій «Горизонт 2020» на період 2014 – 2020 рр. з загальним бюджетом 80 млрд. €. Важливість соціальних і гуманітарних наук було офіційно визнано в цій програмі. Очевидно, що соціальні й гуманітарні науки роблять важливий

внесок у розуміння місця людини у сучасному світі. Вони визнають взаємність технологічних інновацій та соціального прогресу: чим більше ми прагнемо до науково-технологічних інновацій, тим більше необхідна ще й соціальна інновація.

Соціальні та гуманітарні науки допоможуть знайти відповіді на екзистенційні питання, питання загального добробуту, глобальної стабільності й миру. Ці науки забезпечують знання і досвід для вирішення конфліктів і досягнення миру шляхом переговорів, співпраці й спілкування – не силою або зброєю. Зокрема, вони допомагають вирішити нагальні проблеми – стабільність, благополуччя і спокій.

Дослідження, проведені в соціальних і гуманітарних науках, пропонують людині й суспільству гуманістичний і цілісний підхід до свого оточення, основні принципи спілкування і широку культурну перспективу.

У доповіді «Горизонти суспільних та гуманітарних наук» вказано: «Європа, як і раніше, зіштовхується з багатьма тривалими і складними проблемами. Необхідно мати глибокі знання і розуміння, щоб дійсно зрозуміти ці проблеми, як вони впливають на нас, і як ми можемо їх вирішити. Ось чому суспільні та гуманітарні науки зараз необхідні більше, ніж будь-коли, і чому ми прагнемо, щоб вони зробили свій внесок у вирішення сучасних проблем. Вони потрібні нам, щоб зрозуміти себе, наше суспільство і завдання, які стоять перед нами. Вони потрібні, щоб керувати діями політиків і впливових людей та для інформування громадськості. Дослідження і технології забезпечують багато відповідей на виклики, з якими ми стикаємося, але тільки технологічні виправлення не достатні, щоб вирішити наші основні складні проблеми. Суспільству знань необхідно знати себе, і суспільні й гуманітарні науки є ключами до цього» [2, с. 15].

У відповідь на ці нові виклики необхідна всеохопна безперервна освіта для підготовки викладачів та інших спеціалістів.

Поєднання громадянської освіти, глобальної освіти, міжкультурного навчання та виховання в дусі миру представляє собою нову й унікальну особливість.

З часу свого заснування ЮНЕСКО працює над питанням про те, як освіта може навчити людей жити разом мирно і солідарно. Вже в 1946 році вона прийняла резолюцію щодо перегляду підручників (Resolution on the revision of textbooks), за яким послідував ряд відповідних заходів. Метою було перегляд підручників щодо їх ролі в поліпшенні взаєморозуміння між народами і націями. У 1953 році започатковано проект Асоційованих шкіл (Associated School Project), який значно зріс з тих пір. У 1968 році Міжнародне бюро освіти (International Bureau of Education) випустило свої рекомендації по вихованню в дусі міжнародного взаєморозуміння (Recommendation on Education for International Understanding). У 1974 році ЮНЕСКО розробила спільний документ всіх її держав-членів, рекомендацію щодо виховання в дусі міжнародного взаєморозуміння, співробітництва й миру і освіти в сфері прав людини і основних свобод (Recommendation concerning education for international understanding, co-operation and peace and education relating to human rights and fundamental freedoms).

Ця декларація про «міжнародному освіту» розглядає зв'язок між міжнародним розумінням, правами людини, культурною освітою і, навіть, екологічною освітою. У ключовому уривку, рекомендація вимагає політики в галузі освіти, спрямованої на «міжнародну солідарність і співпрацю, які необхідні у вирішенні світових проблем». На всіх рівнях освіти, міжнародний аспект і глобальну перспективу слід брати до уваги, а центральні світові проблеми (наприклад, рівність народів, мир, права людини) завжди повинні вирішуватися.

Після закінчення холодної війни, соціальні проблеми, такі як расизм і нетерпимість, а також зростаючий розрив між Північчю і Півднем були визначені в якості найактуальніших питань. У більш пізніх документах акцент зміщується на інші аспекти, такі як освіта в інтересах сталого розвитку, а конкретно до проекту утворення глобальної культури миру, який був розроблений в ООН в рамках Міжнародного року культури миру в 2000 році, а наступне десятиліття 2001-2010 проголошено десятиліттям культури миру.

У найбільш відомому пов'язаному з цим документі 1999 р. – Декларації та Програмі дій в області культури миру (Declaration and Programme of Action on a Culture of Peace), в ключовому фрагменті (стаття 4) знаходимо узагальнення: «Освіта на всіх рівнях є одним з головних засобів побудови культури миру. У цьому контексті, освіта в галузі прав людини має особливе значення». У цьому і ряді інших документів, освітня концепція розвивається і вже не просто виступає за громадянську освіту, освіту з питань демократії, освіту в галузі прав людини, виховання в дусі миру та міжкультурного взаєморозуміння, а робить це з глобальної точки зору, тобто з усвідомленням глобальної взаємозалежності.

Таким чином було покладено основу того, що відомо сьогодні, як освіта для глобального громадянства. На основі кількох підготовчих конференцій та документів, ЮНЕСКО опублікувала брошуру «Освіта для глобального громадянства. Підготовка учнів до викликів 21-го століття» (Global Citizenship Education. Preparing learners for the challenges of the 21st century) [6].

Освіта для глобального громадянства є рамкова парадигма, яка вказує, як освіта може розвивати знання, навички, цінності та ставлення, які учням необхідні для формування світу, який є більш справедливим, мирним, терпимим, інклюзивним, безпечним і стійким.

Вона являє собою концептуальне зрушення в тому, що визнає значимість освіти в розумінні й вирішенні глобальних проблем в їх соціальних, політичних, культурних, економічних і екологічних аспектах. Вона також визнає роль освіти в просуванні за межі розвитку знань і пізнавальних навичок для створення цінності, і відносин між учнями, які можуть сприяти розвитку міжнародного співробітництва та успішності соціальної трансформації.

Освіта для глобального громадянства застосовує комплексний підхід, з використанням концепцій, методологій і теорій, вже реалізованих в різних областях і предметах, в тому числі освіти в області прав людини, виховання в

дусі миру, освіти в інтересах сталого розвитку та освіти в інтересах міжнародного взаєморозуміння [5].

Упродовж 2012–2014 рр. науковці відділу теорії та методології гуманітарної освіти Інституту вищої освіти НАПН України здійснювали дослідження за темою «Оптимізація циклу соціально-гуманітарних дисциплін у вищій освіті України в контексті євроінтеграції». У колективній монографії обґрунтовано необхідність оптимізації дисциплін соціально-гуманітарного циклу у вищій освіті України в контексті євроінтеграції; рекомендовано до введення у навчальний процес нові соціально-гуманітарні дисципліни, які відповідають духові епохи; розроблено психолого-педагогічні засади підвищення ефективності викладання соціально-гуманітарних дисциплін у ВНЗ через упровадження в освітню практику інноваційних освітніх технологій.

У процесі вивчення дисциплін соціально-гуманітарного циклу слід використовувати всі наявні в педагогіці форми і методи навчання, особливо – новітні, адже вивчення гуманітарних дисциплін буде значно ефективнішим, якщо і під час самостійної роботи студенти і викладачі використовуватимуть безмежні можливості мережі Інтернет, освітні сайти, електронні підручники, інтерактивні програми тощо. Громадсько-політичне й моральне виховання студентів має бути пріоритетним напрямком в діяльності професорсько-викладацького складу в навчально-виховному процесі вищих закладів освіти [1, с. 9].

Список використаних джерел

1. Оптимізація циклу соціально-гуманітарних дисциплін у вищій освіті України в контексті євроінтеграції: монографія (рукопис) / [Б. А. Воронкова, М. А. Дебич, Н.М. Дем'яненко, Н.О. Дівінська та ін.] ; За заг. ред. Г. В. Онкович. – К., 2014. – 326 с.
2. Horizons for Social Sciences and Humanities. September 23–24, 2013, Mykolas Romeris University, Vilnius, Lithuania. (URL: www.horizons.mruni.eu)

3. Integrating Social Sciences and Humanities in Horizon 2020 Societal Challenges: Will it work? Europe of Knowledge. Thomas König and Katja Mayer. (URL: era.ideasoneuropa.eu/2013/10/02/integrating-social-sciences-and...)
4. Potočnik J. Social Sciences and Humanities in Europe: New Challenges, New Opportunities. (URL: <https://www.timeshighereducation.com/news/commissioner-janez-potocnik-social-sciences-and-humanities-in-europe-new-challenges-new-opportunities-conference-on-social-sciences-and-humanities-european-parliament/200346.article>)
5. Wintersteiner W., Grobbauer H., Diendorfer G., Reitmair-Jurež S. Global Citizenship Education. Citizenship Education for Globalizing Societies. – Austrian Commission for UNESCO Klagenfurt, Salzburg, Vienna 2015. – 47 p.
6. UNESCO (2014): Global Citizenship Education. Preparing learners for the challenges of the 21st century, p. 9. – (URL: <http://unesdoc.unesco.org/images/0022/002277/227729e.pdf>)

Деркач Ж. В.

*Філія «Черкаський кооперативний економіко-правовий коледж»
ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»,
м. Черкаси, Україна*

ЦІЛЬОВІ АСПЕКТИ ВИКЛАДАННЯ ФІЛОСОФСЬКИХ ДИСЦИПЛІН

Завдання суспільних наук має два напрямки: розвиток креативного стратегічного мислення і духовного збагачення. Перший напрямок – це підготовка майбутніх фахівців сучасного типу – конкурентоспроможних, які вміють мислити стратегічно і водночас ситуаційно-прагматично, здатних органічно забезпечувати економічну та соціальну ефективність підприємств різних галузей. В постанові Всесвітньої декларації про вищу освіту для XXI століття зазначається: «Необхідність забезпечити доступ до нових педагогічних та дидактичних підходів та їх розвиток з тим, щоб вони сприяли оволодінню навичками і розвивали компетентність і здібності, пов'язані з

комунікацією, творчим і критичним аналізом, незалежним мисленням у багатокультурному контексті, коли творчість також засновується на поєднанні традиційних або місцевих знань і навичок із сучасною наукою і технікою»[1, с. 29–33].

Другий напрямок за умов розбудови, демократизації, гуманізації та докорінної трансформації суспільства, усвідомлення загрози, яка криється в бездуховності, нікчемності інтересів, емоційної недорозвиненості людей і юнацтва, повертає систему освіти до загальнолюдських цінностей, полягає в підготовці майбутнього фахівця не тільки теоретично і практично навченим, а й духовно збагаченим. В аспекті зазначеного проблема радикального поліпшення емоційно-естетичного, гуманістичного і духовно-морального виховання майбутніх фахівців диктує такий розподіл акцентів завдань у пізнавальному процесі, серед яких проблеми формування духовності були б провідними стосовно навчальних. Адже саме вирішення соціально-гуманістичних завдань передусім формує культурологічний рівень духовно-творчої свідомості особистості, що й визначає ступінь включення студентів у глобальні культурогенні процеси, а саме: залучення студентів до розуміння навколишнього середовища повинно здійснюватись шляхом особистісно-емоційного сприйняття художньої інформації. Саме через це досягається духовно-моральне й естетичне виховання особистості студента, пробудження в його душі добрих почуттів, чуйності, здатності та співпереживання [2, с. 126–128].

Вирішувати ці завдання викладачам суспільних дисциплін допомагає постійне спостереження, дослідження студентської аудиторії, вивчення її цільової і суспільно-політичної позиції. Адже молодь початку XXI століття в умовах економічних криз, політичних протистоянь часто обмежує свої інтереси колом меркантильних потреб, суто особистісних інтересів і задоволень. Разом з тим, прагнучи в перспективі мати престижну високооплачувану роботу, не бере до уваги необхідність постійно працювати над собою, навчатись, розвивати свої творчі здібності. Про це свідчать

дослідження Соціологічної Асоціації України, що постійно займається питаннями настроїв і соціальної активності молоді, аналіз яких дає можливість направляти навчальну і виховну роботу у потрібному суспільству напрямку, а саме: формуванні патріотичних настроїв, національних переконань, прагнень до спільної праці з розвитку і соціально-економічного зростання нашої держави. Пропонуємо вашій увазі два підходи до оцінки нашої молоді: рівень її самостійності в досягненні поставлених цілей і основні життєві орієнтири. Як показують дослідження кафедри соціології Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна, 79% опитаних студентів розраховують у вирішенні життєвих проблем на власні сили, що на 9% більше ніж в 1991 році, 60% розраховують на допомогу батьків, хоча цей показник зменшився на 4% у порівнянні з 1991 роком. Досить високий розрахунок на підтримку найближчих друзів і він зріс (в 1991 році – 33%, в 2014 – 38%). І на початку розбудови незалежної держави, і на сучасному етапі наші студенти найменше розраховують на підтримку держави і викладачів (відповідно 2% і 3%) [3, с. 59–60].

Заслужують на увагу дослідження про ставлення до сенсу життя студентів чотирьох пострадянських держав: Росії, Білорусії, України і Вірменії. В усіх державах на першій позиції знаходиться положення, що сенс життя полягає у створенні хорошої сім'ї, дітях: Росія – 79%, Білорусія – 82%, Україна – 76%, Вірменія – 81%; другу позицію займає кохання (відповідно, 72%, 77%, 75%, 84%); на третьому місці переконання в тому, що сенс життя – в отриманні якомога більше задоволень (Росія – 66%, Білорусія – 70%, Україна – 73%, Вірменія – 80%). Майже половина респондентів прагнуть до побутового комфорту і фінансової незалежності, хоча в Україні таких студентів менше, ніж в інших країнах, де проводилися дослідження: якщо до побутового благополуччя і комфорту в Росії і Білорусії прагне 51% опитаних, то в Україні – 44%; про фінансову незалежність і багатство в Росії мріє 50%, в Україні – 42%. Найменше респондентів в усіх країнах прагнуть до влади і сили (відповідно, Росія – 23%, Білорусія – 17%, Україна – 20%, Вірменія –

30%) та до безкорисного служіння людям: в Росії – 25%, в Білорусії – 24%, в Україні – 28%, у Вірменії 36% [3, с. 79–80].

Аналіз соціологічних досліджень дає можливість зробити певні висновки щодо викладання суспільних дисциплін. Необхідно звертати увагу на рівень осмислення студентами основних світоглядних положень, орієнтувати потреби молоді на досягнення значимих вершин в житті, пов'язаних зі служінням своїй батьківщині, її майбутньому, розвитку індивідуальних здібностей, які допоможуть зайняти вагоме і потрібне становище в соціумі; формувати логічні зв'язки між загальноосвітніми дисциплінами і спеціальними, засвоювати категорійний апарат з урахуванням і комунікаційних, і професійних завдань, які необхідно в майбутньому вирішувати молодому спеціалісту. Вирішувати ці завдання в нашому коледжі допомагає вивчення таких дисциплін як «Основи філософських знань», «Соціологія».

Філософія як наука про найбільш загальні закони розвитку природи, людини, суспільства і пізнання повинна не лише допомагати формувати світогляд молодій людині, а стати єднальним ланцюгом усього процесу пізнавальної діяльності. Світоглядні витoki найкраще розкривати у ході вивчення історії філософії. За дві з половиною тисячі років накопичена багата антологія мудрості різних народів нашої планети, а для того, щоб допомогти студенту усвідомити ці надбання, доцільно формувати логічні схеми розвитку основних моральних і соціальних заповідей мислителів світової думки. Так, наприклад, Конфуцій (китайський філософ V ст. до н.е.) стверджував, що мудра людина не робить іншим того, чого вона не бажає, щоб зробили їй. Ця думка перегукується із десятою заповіддю Біблії: «Не жадай дому ближнього свого, не жадай жони ближнього свого, ані раба його, ані невільниці його, ані вола його, ані осла його, ані всього, що ближнього твого!». І, нарешті, в німецькій класичній філософії Іммануїла Канта у другій половині XVIII століття ми знаходимо категоричний імператив: чини так, щоб наслідки твоєї діяльності узгоджувалися з продовженням автентичного

людського життя на землі. Саме цей імператив ліг в основу кантового вчення про правові відносини у суспільстві, коли загальні закони відповідають потребам кожної конкретної людини.

Розвитку інтелектуальних основ студента сприятиме робота із конкретними категоріями, словами, які сформувалися протягом значного історичного часу, але і сьогодні часто використовуються в різних сферах суспільних відносин: категорії, що прийшли зі Стародавньої Індії – карма, нірвана; зі Стародавнього Китаю – дао, інь-ян, Стародавньої Греції – політія, політика, демократія, олігархія; з філософії Рене Декарта – вроджені ідеї, Іммануїла Канта – апріорі, апостеріорі. Студентам пропонується вести словничок таких слів, що стане своєрідною скарбничкою їх інтелекту.

Методологічний інструментарій філософська наука формує в цілу систему, де поєднуються філософські методи, логічні, математичні, спеціальні способи отримання знань. Студентам пропонується не лише опанування цією системою методів, а й можливість проілюструвати використання філософських методів при вивченні фахових дисциплін.

Важливою для формування комунікативних здібностей студентів, формування їх громадянської позиції, визначення їх місця в соціумі є соціологія. Це не просто наука, яка вивчає суспільство, а саме громадянське суспільство, в якому загальне знаходиться в органічній єдності з особливим, специфічним. Для дисциплінарного визначення соціологічного пізнання важливими є не тільки формально-інституційні ознаки, а й світоглядні принципи отримання та концептуалізації соціологічного знання, що фіксують не тільки його дисциплінарну природу (відмінність від інших видів соціального знання), а й способи соціологічного пояснення поза межами соціологічної науки. В сучасних умовах сутність соціологічного знання розкривається не через «канонізацію» певних методологічних постулатів, а через визначення «теоретичного поля» існування соціологічного пізнання, тобто ключових проблем, що інституалізують соціологічний дискурс. Серед них основними є такі: пояснення причин соціальної інтеграції і засад соціального порядку та цілісності суспільства; пояснення співвідношення

соціального та індивідуального як спосіб пояснення активності особи; реляційний підхід – обґрунтування соціальних відносин (взаємодій) як основи реальності, з якою має справу соціологія; визнання соціальної стратифікації як фундаментального атрибуту суспільного життя і підстави розрізнення емпіричного та трансцендентного в суб'єкті; відмова від моделі «належного (ідеального) суспільства» з визнанням існування лише реального суспільства. Ці елементи «соціологізму» поєднуються з універсальними категоріями, що є базовими онтологічними постулатами в концептуалізації «предметного поля» соціологічного пізнання [4, с. 223–224]. Тому, вивчаючи цю дисципліну, важливо процес навчання умовно розділити на два напрямки: вивчення суспільства і особистості в ньому. Перший напрямок прослідковується в розгляді наступного логічного зв'язку: суспільство, держава, соціальна спільнота, рівень соціального захисту. Другий напрямок має наступну логічну схему: особистість як член соціальної групи, аналіз особистості, субкультура особистості, статус і ранг особистості.

Спираючись на базу знань студентів, уже отриманих при вивченні «Філософії», доцільно використовувати інтерактивні методи на лекціях з соціології. По темі «Основні етапи історії соціологічної думки» – творча лекція з подальшим самостійним доопрацюванням за заданою схемою. Перед студентами ставиться завдання зі створення конспекту даної лекції, а саме, коли викладач розповідатиме про конкретних мислителів, необхідно занотовувати їх основний вклад в розвиток науки в таблиці з лівої сторони, а з правої – самостійно доповнити інформацію про науковий доробок вченого. Для того, щоб легше засвоїти вклад мислителів в розвиток соціологічних знань, пропонується скласти короткий перелік вчених і вказати одну ідею, яка є основною для соціології на думку студента. По темі «Суспільство як єдина соціальна система» – творча лекція з застосуванням самостійної ілюстрації студентами теоретичних положень даної теми. Студентам пропонується навести приклад держави і виділити загальну ознаку: природну, історично чи економічно набуту, що об'єднує усіх громадян даного соціуму; показати, як об'єктивні засади дають певний

культурний і економічний розвиток; навести приклади держав, де збереглися ознаки історичних типів соціальних систем і аргументувати, чому вказана держава відповідає тому чи іншому типу; на прикладі будь-якої сучасної держави світу показати дію усіх підсистем суспільства. По темі «Соціальні інститути суспільства» – творча лекція, у ході якої студенти самостійно створюють опорний конспект у формі взаємопов'язаної схеми основних категорій і положень теми лекції. В кінці лекції викладач пропонує порівняти схеми-конспекти студентів із власною, обговорюють відмінності, їх доцільність.

Формуючи світоглядні основи майбутнього спеціаліста у ході вивчення суспільних наук, необхідно вирішувати триєдине завдання: навчати досить складним і об'ємним теоретичним положенням, пов'язувати їх з потребами особистісної життєдіяльності і поведінки, розкривати творчий потенціал студентів, тому робота викладача в сучасних умовах є багатогранною і досить складною. Саме від нього залежить громадянська активність, креативність, комунікативність майбутнього спеціаліста. І незважаючи на всі складності економічного становища нашої держави, експертна оцінка престижності професії викладача, спільних рис і відмінностей вітчизняних викладачів від їх західних колег, проведена САУ, засвідчує, що ми маємо досить високий потенціал і хороший рівень фахової підготовки: рівень нашої працьовитості на 40% вищий, ніж у західних колег, і на 43% – не відрізняється від них; творчий потенціал – на 37% вищий, а у 49% викладачів знаходиться на рівні західних спеціалістів; майже подібні показники за рівнем педагогічної майстерності. Хоча ми маємо проблеми з комп'ютерною підготовкою (лише 55% знаходяться на західному рівні), зі знанням іноземних мов (лише 13% відповідає рівню закордонних спеціалістів) [5]. Та ці проблеми можна вирішити, головне ми маємо професіоналізм, творчий потенціал і бажання працювати.

Список використаних джерел

1. Всемирная декларация о высшем образовании для XXI века: подходы и практические меры // Alma mater. – 1999. – № 3 – С. 29–33.

2. Нісімчук А.С. Педагогічна технологія. Підручник для підготовки бакалаврів. – К.:Четверта хвиля, 2013.
3. Сокурянська Л. Г. Культурна нормалізація молоді як альтернатива її проблематизації // Матеріали школи-семінару з соціології. – Черкаси, 2015.
4. Методика викладання у вищій школі : навчальний посібник / О. В. Малихін, І. Г. Павленко, О. О. Лаврентьєва, Г. І. Матукова. – Київ: КНТ, 2014.
5. Матеріали соціологічних досліджень кафедри соціології Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна . – Режим доступу: www.univer.kharkov.ua/ru/departments/sociology/chair/sociology.

*Анохін Б. М.
Черкаський державний технологічний університет
м. Черкаси, Україна*

ОСВІТНІ РЕФОРМИ В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Після розпаду СРСР Україна отримала у спадщину досить ефективну систему освіти – на той час вона вважалася однією з кращих у світі.

За роки незалежності України система освіти зазнала кардинальних змін, причому як позитивного, так і негативного характеру, зроблені суттєві кроки в розвитку національної системи освіти, про що свідчить входження української освіти в Європейський та світовий освітній простір, Болонський процес.

Зараз галузь освіти в Україні – одна з найболючіших. Відомство пережило кілька кадрових потрясінь, коли разом з його керівниками змінювалася і спрямованість міністерства. Системного підходу до реформування не було: кожен новий голова кардинально міняв вектор і, як правило, нівелював зміни, прийняті попередниками.

Непослідовність проведення реформ у галузі освіти, а головне – суттєве скорочення обсягів її фінансування призвели до стрімкого погіршення стану матеріально-технічного забезпечення навчального процесу, зниження

загального освітнього рівня населення, неприпустимого пониження соціального статусу вчителя.

Не сприяє, принаймні зараз, зростанню якості освіти і впровадження незалежного оцінювання навчальних досягнень випускників закладів.

Світовою практикою доведено, що ідея незалежного оцінювання плідна і ефективна, але те, що сьогодні не кращим чином розроблене, належно не відпрацьоване, загрожує її похованням.

Хтось із математиків уже визначив, що якщо нічого не тямити у тому чи іншому предметі, але механічно позначати, наприклад, лише другу відповідь правильною, то можна набрати кількість балів, достатню для вступу до ВНЗ.

Не можна також не враховувати і той факт, що, як засвідчують фахівці з того чи іншого напрямку, тести підготовлені з численними помилками, неправильними визначеннями тощо, що безумовно негативно позначається на результатах незалежного тестування.

В результаті випускники показують низький рівень знань, а результати тестів ЗНО впали і продовжують знижуватися. Талановиті абітурієнти все частіше вибирають європейські вузи, де плата за навчання не набагато вище, ніж в Україні, при цьому освіта значно якісніша. Вузи стикаються з недобором, тому студентів часто зараховують, закривши очі на їх скромний рівень знань.

Вища освіта також має багато проблем: корупція, недостатнє фінансування, недостатність висококваліфікованих викладачів, застарілість та недосконалість навчальних програм, бездіяльність профкомів та студентського самоврядування, боротьба університетів за студентів.

В даний час студент може витратити декілька років на навчання в університеті за спеціальністю, якої потребує ринок праці і яка відповідає вимогам часу, але реальних навиків, практики не набути, а здобувати їх за стінами університету.

Як вірно висловились Долорес Амбридж, «Сучасна система освіти, спрямована не на практичне застосування знань, а на успішну здачу іспитів».

Модернізація освіти в Україні вимагає подолання низки проблем, серед яких найбільш актуальними є: невідповідність структури підготовки спеціалістів реальним потребам економіки, зниження якості освіти, невідповідність навчальних програм нормам, корупція в системі освіти, відірваність від наукових досліджень, повільні темпи інтеграції в європейський і світовий інтелектуальний простір. Зі швидким розростанням системи освіти прямо й опосередковано пов'язуються такі проблеми: руйнування системи професійно-технічної освіти, дефіцит кваліфікованих кадрів робітничих спеціальностей, неможливість для багатьох випускників ВНЗ знайти роботу за фахом, надмірне навантаження на викладачів та недостатнє фінансування університетів, та інші.

Список використаних джерел

1. Сучасні проблеми вищої освіти України в контексті інтеграції до європейського освітнього простору: Сумський державний університет, 2010. – 196 с.
2. Реформи в граните. Что ждет систему образования Украины. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://korrespondent.net/ukraine/politics/3565053-reformy-v-hranyte-chto-zhdet-systemu-obrazovanyia-ukraynu>

*Сурай А. С.
Черкаський державний технологічний університет,
м. Черкаси, Україна*

ВИКОРИСТАННЯ ТЕОРІЇ І ПРАКТИКИ КЛАСТЕРНОГО ПІДХОДУ У ВИКЛАДАЦЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Світовий досвід підготовки менеджерів свідчить про необхідність її здійснення на базі університетської освіти. Враховуючи, що в умовах бурхливої трансформації суспільства України, виникнення різноманіття організаційних структур, що діють в новому середовищі, управління підприємствами, установами, організаціями здійснюють переважно непрофесійні керівники та сотні тисяч фізичних осіб-підприємців.

Майбутні фахівці, особливо в сфері управління, потребують якісної освіти, що стоїть на стрижні сучасних надбань економічної науки та практики ефективного розвитку. З'являється об'єктивна потреба в оновленні освітнього процесу, тобто у впровадженні інноваційних підходів до викладання дисциплін.

В умовах глобалізації економіки, значних негативних зрушень, викликаних світовою кризою кластерний принцип побудови економіки являє найоптимальніший варіант активізації та організації координування інноваційних процесів в регіонах країни, в умовах ефективної побудови якої групи підприємств, установ та організацій створюють монолітний комплекс конкурентних переваг та досягають значної економії витратної частини за рахунок створення замкнутого циклу створення робіт, товарів, послуг.

Саме тому впровадження теорії і практики кластерного підходу як технології ефективного управління розвитком держави та регіонів в викладацький процес є вкрай актуальним.

Кластерний підхід доцільно розглядати в трьох контекстах:

1. Як об'єднання бізнес-структур, державних, суто наукових установ, ВНЗ, місцевих органів влади, які потенціують можливості та ефективність функціонування кожного з елементів кластера, що дозволяє досягти високого рівня конкурентоспроможності і яке має територіальну визначеність.
2. Як об'єднання певних об'єктів економічної, соціальної інфраструктури за певною ознакою, групування їх за подібністю з метою виявлення «кластерів» та виявлення його специфічних характеристик. Даний варіант потребує інтегрального, комплексного підходу до вирішення задачі групування. Він використовується з метою вироблення специфічних шляхів підвищення ефективності функціонування таких кластерів, аналізу проблемних зон, та використання переваг, притаманних кожному з отриманих кластерів.
3. Як симбіоз вищеназваних підходів, що дозволить потенціювати переваги кожного та досягти завдань підвищення ефективності

функціонування об'єкту дослідження і, як наслідок, економіки в цілому.

За рахунок певної консолідації суб'єктів, кластери набувають переваг в продуктивності праці, відіграють роль в зміцненні конкурентоспроможності перспективних галузей національного господарства, активізують інноваційний розвиток територій та держави в цілому і, що особливо важливо, не потребують значних фінансових активів на початковому етапі. Кластерна модель будується на об'єднанні різнопланових ініціатив, що сприяють співпраці суб'єктів.

Кластери формують економічну сферу, яка передбачає розвиток торгівлі, комфортного транспортування фінансових, інформаційних ресурсів та людського капіталу.

На базі Черкаського державного технологічного університету в межах дисципліни «Податковий менеджмент» студенти знайомляться з принципами кластерної побудови економіки, ролі фіскальних органів в межах кластеру; запроваджуються та поглиблюються розробки Сурай А.С. щодо практичного використання кластерного підходу в аналізі податкової системи та розробці шляхів її трансформації з огляду на виклики сучасного економічного простору [1].

Об'єктом дослідження взято відносно новий податок для України – податок на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки. Даний податок є місцевим, і виходячи з того, що в регіонах України муніципальне регулювання знаходиться в жорсткій залежності від можливостей регіональних, місцевих бюджетів, розширення кола місцевих податків є позитивним зрушенням у податковому законодавстві. Об'єктом оподаткування (п.266.2 ПКУ) виступають об'єкти житлової та нежитлової нерухомості, а також їх частини.

Ставки податку встановлюються рішеннями сільської, селищної або міської ради в залежності від місця розташування (зональності) та типів таких об'єктів нерухомості у розмірі, що не перевищує в 2016 році 3% (в 2015 році – 2%) від розміру мінімальної заробітної плати, встановленої законом на

01 січня звітнього (податкового) року, за 1 кв. метр бази оподаткування. [2]

На даний момент відсутній порядок або хоч якийсь нормативний документ, що надав би науково зважену процедуру встановлення ставок податку. В результаті ставки встановлюються хаотично, виходячи з рішень органів місцевого самоврядування і не мають наукового підґрунтя.

В контексті кластерного підходу диференціація ставок місцевих податків, в т.ч. податку на нерухомість, повинна ґрунтуватися на зонуванні території муніципального утворення.

З цією метою пропонується застосувати кластерний підхід до аналізу розвиненості ринків житлової нерухомості, який дасть можливість згрупувати регіони в кластери за рівнем розвитку регіональних ринків житла, провести їх ранжування, отримати графічну інтерпретацію та в подальшому розробити специфічні заходи для кожного отриманого кластера з підвищення ефективності їх функціонування та стимулювання розвитку (в тому числі, ефективне оподаткування).

Базуючись на п'яти показниках Держкомстату України, проводимо розрахунок інтегрального показника розвитку регіональних ринків житлової нерухомості за наступними формулами:

$$k_{\text{розвитку. інтег.}} = k_{\text{врп.}} \cdot k_{\text{заб. житл.}} \cdot k_{\text{мігр.}} \cdot k_{\text{вв. експ.}} \cdot k_{\text{дох.}}, \quad (1)$$

де $k_{\text{врп.}}$ – коефіцієнт валового регіонального продукту;

$k_{\text{заб. житл.}}$ – коефіцієнт забезпечення житлом населення регіону;

$k_{\text{мігр.}}$ – коефіцієнт міграції населення;

$k_{\text{вв. експ.}}$ – коефіцієнт введення в експлуатацію житла в регіоні;

$k_{\text{дох.}}$ – коефіцієнт доходів населення регіону.

Сутнісний зміст складників у формулі (1) такий: Коефіцієнти $k_{\text{вв. експ.}}$ та $k_{\text{заб. житл.}}$ безпосередньо відображають стан та динаміку розвитку регіональних ринків житлової нерухомості. Коефіцієнти $k_{\text{врп.}}$, $k_{\text{мігр.}}$, $k_{\text{дох.}}$ опосередковано, через механізм попиту на житлову нерухомість в регіоні є індикаторами розвитку регіонального ринку житлової нерухомості. [1]

Проведені розрахунки дозволили провести кластеризацію регіонів та виділити 5 кластерів за рівнем розвитку ринку житлової нерухомості.

Менш широко представлені кластери 2 та 1. Так, кластер 2 – територія низького рівня розвитку об'єкту дослідження. До даного кластера віднесемо Миколаївську, Волинську, Чернігівську та Сумську області. Аутсайдерами нашого дослідження (кластер 1) є 4 області – Кіровоградський, Чернівецький, Луганський та Херсонський регіони.

Таким чином, запропонований підхід дозволить використовувати диференціацію в розробці та впровадженні комплексу заходів з стимулювання розвитку (в нашому випадку в тому числі для встановлення адекватних ставок податку на нерухомість), для кожного отриманого кластера, врахувати переваги й недоліки отриманих зон та визначитись з можливістю створення та територіальністю класичних економічних кластерів.

Список використаних джерел

1. Сурай А. С. Формування та функціонування ринку житлової нерухомості: регіональний аспект. – Дис. ... канд. екон. наук: 08.00.05. – Луцький НТУ, 2011. – 228 с.
2. Податковий кодекс від 2 грудня 2010 року від 03-01-2016. – К.: Голос України 2016. – 541 с.
3. Державний комітет статистики України / Офіційний сайт. [Електронний ресурс]. – Час доступу: 15.03.2016 : 19-56. – Режим доступу: www.ukrstat.gov.ua
4. Офіційний сайт Верховної Ради України. [Електронний ресурс]. – Час доступу: 14.03.2016 : 19-37. – Режим доступу: www.rada.gov.ua.

ЗАСТОСУВАННЯ ОСВІТНІХ ТЕХНОЛОГІЙ ПРИ ФОРМУВАННІ СВІТОГЛЯДУ БЕЗПЕКИ

Глобальні проблеми сучасності, а також колосальний комплекс проблем безпеки держави, який супроводжує сучасну українську спільноту, невблаганно ставить питання про реорганізацію подальшого життя нації на більш безпечному рівні її існування, про переосмислення основних тенденцій у взаємодії людини, суспільства та навколишнього середовища.

Події двох останніх років в Україні та світі, а саме анексія Криму, війна на Донбасі та в Сирії, теракти у Франції, Туреччині, в багатьох інших країнах світу та безліч інших надзвичайно складних проблем, доводять, що в світі остаточно наступила нова фаза розвитку цивілізації, де головною метою суспільства стає всебічне забезпечення безпеки свого життя. Уявлення про безпеку життя стало чітко відповідати уявленню про цінність життя. Безпека життєдіяльності стає найвищою цінністю в суспільстві і необхідним елементом його культури.

Всі роки незалежної України в нашому суспільстві спостерігається суперечливе формування культурної ідентичності, продовжує різко зростати антисоціальна та соціально-деструктивна поведінка, руйнуються попередні ціннісні ідеали та запроваджуються нові, відбувається культурна, психологічна і фізична деградація суспільства.

Проблема безпеки життя людини як найважливіша глобальна проблема розвитку цивілізації має давню історію. Відомі всьому світові гіпотези Дж. Лавлока, К. Тикелла, Дж. Форестера, доповіді «Римського клубу» та роботи багатьох інших всесвітньо відомих вчених говорять про стрімку деградацію (в усіх її проявах) людської цивілізації. Без швидкого формування і реалізації новітніх принципів «безпечного» розвитку суспільства і норм поведінки, які забезпечать реальну безпеку життєдіяльності людства, неможливо буде

уникнути катастрофи людської цивілізації. Зрозуміло, впровадження цих принципів необхідно розпочинати на державному законодавчому рівні, але й кожна окрема людина спроможна й повинна спробувати змінити характер свого існування на Землі, намагатися вибудувати новий світогляд, усвідомити пріоритет безпеки перед іншими цінностями. Необхідно формувати в суспільстві нове мислення, спроможне вирішувати задачі майбутнього виключно безпечною розв'язкою цивілізації і збереження навколишнього середовища.

На тлі нестабільного рівня життя в суспільстві нашої країни поступово сформувалися основи «світогляду виживання». Молоде покоління, яке в недалекому майбутньому успадкує Україну, маючи таке відношення до проблем свого розвитку та й, зокрема, проблем безпеки, отримує безліч нерозв'язних проблем, які не дозволяють їм ефективно і безпечно управляти складними процесами взаємодії в системі «людина – суспільство – навколишнє середовище», і спричинить подальшу глибоку дестабілізацію процесів збереження життя наступних поколінь і стійкого розвитку держави.

У цих умовах суттєво зростає роль системи освіти, яка формує у сучасної людини демократичного українського суспільства світогляд гармонійного безпечною розвитку. Завданням освіти стає навчання та виховання саме такої особистості, що захоче і зможе створити сприятливі умови, в яких суспільство спрямує свій розвиток на створення гармонійних безпечних умов свого існування. Ефективна реалізація цих умов можлива шляхом поступового формування у людини ще з моменту її народження світогляду безпеки.

Звичайно, це буде вимагати від системи освіти на всіх її рівнях глибокого комплексного підходу до питань вивчення проблем безпеки. Проте існуючі підходи в системі освіти до проблеми безпеки життєдіяльності не в змозі привести до формування у молодих людей правильного світогляду безпеки, оскільки не враховують всю складність та багатогранність цього поняття.

Поняття світогляду є складним утворенням нашої свідомості, як суспільної так і особистої, тому істотне значення при формуванні світогляду безпеки відіграє якомога більш пропорційне співвідношення його різних компонентів: знань, ідеалів, норм і переконань. Формування світогляду безпеки повинне враховувати всі його основні компоненти.

На рівні пізнавального компоненту необхідно забезпечити учнів таким набором знань, який визначив би для молодої людини дійсну картину світу, надав би їй можливість оцінити всі накопичені попередніми поколіннями знання, зокрема, і в галузі безпеки життєдіяльності, порівняти численні підходи до цієї сфери у представників різних країн, релігійних поглядів, професій. Нові технології забезпечення безпеки мають тенденцію до постійного вдосконалення. Тому необхідно надавати молодим людям якнайновіші відомості про процеси, що відбуваються в світі, здоров'язберігаючі технології в різних сферах життя, нові методи поліпшення власного здоров'я і т.п. Все це потребує постійного вдосконалення рівня викладача, впровадження питань підвищення рівня безпеки життєдіяльності в усі освітні програми, починаючи з дошкільної освіти, забезпечення доступу учнів до різноманітних інформаційних ресурсів.

Проте, знання залишаються лише теоретичним здобутком, якщо не додавати до них певний набір ідеалів, переконань та цінностей. Будь-яка цінність є властивістю певного об'єкту для задоволення потреб людини. Головна цінність для людини – життя, причому життя безпечне. На рівні ціннісного компоненту система освіти повинна сформувати у майбутніх поколінь такий світогляд, на вершині ієрархії цінностей якого розташовуватиметься абсолютна цінність – безпечне життя. Процес навчання на всіх його етапах неможливий без постійного виховання так званої особистості безпечного типу, здатної створити навколо себе атмосферу гармонійного надійного існування в різних сферах людського життя.

Всю багатогранність знань, ідеалів і цінностей неможливо використовувати в практичній площині без їх емоційного відчуття, перетворення на особистісні, внутрішні, такі, що існують багато в чому на підсвідомому рівні, погляди, відчуття, емоції, що примушують людину в критичних ситуаціях знаходити єдине правильне безпечне вирішення проблеми. Тому у вивченні проблем безпеки особливу увагу необхідно приділяти питанням психології безпеки, прагнучи виробити у молоді чітку психологічну установку на необхідність правильно діяти у разі небезпеки.

Зрозуміло, що неможливо побудувати систему освіти в галузі безпеки життєдіяльності тільки на теоретичному рівні, неможливо сформувати світогляд безпеки без основного його компоненту – практичного. На рівні практичної складової важливо сформувати такий світогляд безпеки, який допоміг би молодій людині вибрати правильну життєву позицію, активну, соціалізовану, і в той же час відносно безпечну, оскільки абсолютно безпечного життя не існує. Саме у формуванні практичної компоненти світогляду безпеки система освіти зазнає максимальних труднощів, оскільки довгий час нам нав'язувалася позиція, що особа не мала права на особисті думки та дії, щоб у разі небезпеки зуміти захистити себе, свою сім'ю, людей, що її оточують.

Тому для формування ефективного особистісно-спрямованого світогляду безпеки при створенні освітніх програм в галузі безпеки життєдіяльності особливу увагу необхідно приділяти практичній складовій, яка базується на трьох попередніх компонентах. Проте в галузі безпеки життєдіяльності є безліч переконань та поглядів, зрозуміти істинність яких на власному досвіді буває у край важко, оскільки не кожна небезпечна ситуація стає складовою безпосереднього особистісного досвіду. Тому освітні методики для формування чіткої практичної компоненти світогляду безпеки повинні базуватися на моделюванні та вивченні різних проблемних ситуацій, щоб дати можливість учню самостійно розкрити принципи безпечної поведінки, сформулювати нові власні ідеї для досягнення більш

високого рівня безпечного існування окремої особи, колективу, створити умови розвитку національної безпеки в рамках всієї держави.

Подібний підхід дозволить сформувати у майбутніх поколіннях українського суспільства основи світогляду безпеки для гарантованого довготривалого гармонійного розвитку нашої держави, покращення рівня і збільшення тривалості життя наших громадян.

*Хижняк Д. В.
Черкаський державний технологічний університет,
м. Черкаси, Україна*

ФЕНОМЕН ВОДИ ЯК ПРЕДМЕТ ФІЛОСОФСЬКОГО АНАЛІЗУ

Вода – це основний мінерал, який визначає можливість існування всього живого на Землі і людини зокрема. Вода на нашій планеті займає виключне місце та відіграє особливу роль у житті людини.

Вода – це загадкова маса з простих і добре вивчених речовин. До відкриття Д. І. Менделєєвим періодичної системи хімічних елементів (1861 р.) вода вважалася не речовиною, а елементом. Вода – це злиття двох протилежних за особливостями газів, яке дає нам рідину. Іншими словами, водень «Н» – найсильніший відновлювач – і кисень «О» – найсильніший окиснювач – дає нам основу життя H_2O . Вода володіє багатьма аномальними властивостями, які не пояснюються наукою. Наприклад, усі речовини при замерзанні стискаються. В твердому вигляді вода (крига) має меншу густину (крига плаває у воді), ніж у рідкому (більшість речовин — навпаки). При нагріванні вода потребує в десять разів більше енергії, ніж залізо. Вода розчиняє все, і жодна хімічна реакція не проходить без її участі. Вода є всюди. Якщо зневоднити бензин, то машина не поїде. А якщо здавити граніт, з нього витече вода, що становить 10 % від його загальної маси, яка є одиничною лімфі, оскільки хімічний склад крові є одиничним хімічному складу лужної води.

Матеріалістичний погляд на світ з'явився разом з філософією. Найдавнішими матеріалістами були філософи мілетської школи. Це перша філософська школа, свідомства про яку дійшли до наших днів (завдяки Арістотелю і Теофрасту). Основоположник мілетської школи Фалес (бл. 640 – бл. 545 до н. е.), якого древні греки вважали батьком філософії, стверджував, що все на світі складається і відбувається з води. Вода – речовина, з якої народжуються всі інші речі, і якими стають потім, коли зникають. Земля – затверділа вода, немов човен, гойдається на хвилях світового океану. Повітря – вода, що випарувалася. Сонце, місяць і зірки харчуються випарами води. І люди, і тварини, і відносини між людьми (поліс) – теж породження води. Вода, як і все, що з неї відбувається, має душу. Душа є у всьому, і є «початок рушійний». Вчення Фалеса протистоїть офіційній грецької релігії (грецькій міфології), згідно з якою природою керують антропоморфні (схожі на людей) боги. Вони вносять в неї закон і начебто вносять в неї рух із зовні. У Фалеса ж – божественне є у всьому, проте воно не є чимось надприродним і зовнішнім по відношенню до природи.

Космологічна концепція Фалеса зводиться до трьох основних положень:

1. Сонце, Місяць зірки мають землеподібну природу. Земля там розжарена.
2. Земля плаває на воді, подібно до шматка деревини (Фалес пояснював у зв'язку з цим такі природні явища, як коливання ґрунту, землетруси тощо).
3. Начало і кінець всесвіту – вода.

Щоб зрозуміти воду, потрібно зрозуміти філософію води. Вода – це жива істота (субстанція). Вона володіє п'ятьма органами чуття, як і людина: слух, зір, нюх, смак, дотик.

Вода живе за кооперативними принципами. Що знає одна молекула, те знають інші. Вода є середовищем і системою, через яку відбувається керування всією природою, в тому числі екосистемою і рослинами, як

складовою її частиною. Тобто вода – це і керівна система, і біологічне, і інформаційне середовище.

Сьогодні вчені усього світу стверджують, що як основу життя Творець вибрав саме воду. Тіло людини на 80% складається з води, її мозок — на 90%, а кров на 95%. Вся система світобудови існує як єдиний досконалий організм, де всі його взаємодіючі складові: Всесвіт, Галактики, Сонячна система, Земля, біосфера, природа, рослини, людина і все живе – нерозривно пов'язані між собою – інформаційними потоками. І в цьому механізмі обміну інформацією і поновлення «життєвою енергією» основну роль на планеті відіграє вода.

Прісна вода на планеті становить лише 3% водних ресурсів Землі, а 97% – це солоні океани та моря. Велика частина цієї води недоступна для людини. Вічні льодовики та сніги займають 68,7% від трьох, ґрунтові води – 30%, вічна мерзлота і підземна крига – 1%, а доступні людям річки, озера та болота – всього 0,3% прісної води. Зауважимо, що для виготовлення однієї тонни сталі використовують 250 тонн води, а на ту ж кількість синтетичного волокна – до 5 тис. тонн.

Щоб одержати один кілограм паперу, потрібно 700л води. Для виробництва автомобіля води потрібно в 50 разів більше за його вагу. Щоб випатрати і заморозити курку, потрібно 25л води. Головою Всесвітньої організації інтелектуальної власності було заявлено, що найближчим часом 200 млн. людей на планеті зіштовхнуться з гострим дефіцитом води, а через 5–6 років дефіцит охопить 50% населення планети.

Проблема забезпечення належної кількості та якості води є однією з найбільш важливих і має глобальне значення. Ще до нашої ери Арістотель вказував на необхідність раціонального використання чистої води та відділення її від тієї, котра використовується для господарських потреб.

Стан 2/3 водних джерел за якістю води не відповідає нормативним вимогам. Через використання неякісної води в 4–5 разів зростає захворюваність людей.

Список використаних джерел

1. Уоллес Николс Ближе к воде. Удивительные факты о том, как вода может изменить вашу жизнь / Уоллес Николс ; пер. с англ. О. Медведь; [науч. ред. О. Марцинковский]. – М.: Манн, Иванов и Фербер, 2015. – 288 с.
2. Петрушенко В.Л. Філософія: Курс лекцій. Навч. посіб. 2-е вид., виправл. і доопр. – К.: Каравела, 2002. – 544 с.
3. Історія філософії: Підручник. // А.К. Бичко, І. В. Бичко, В. Г. Табачковський. - Київ: Либідь, 2001.
4. Нестеренко В. Г. Вступ до філософії: Онтологія людини. – Київ: Абрис, 1995. – 335 с.

Даценко О. О.

*Черкаський державний технологічний університет,
м. Черкаси, Україна*

ЕКОЖИТТЯ ЯК ФІЛОСОФСЬКА ПРОБЛЕМА

Щоб людська діяльність могла реалізуватись як діяльність розумна, свідома, цілеспрямована, потрібне філософське осмислення реалій сучасного світу та усвідомлення тенденцій його розвитку. Людство в усіх сферах свого життя постійно стикається з новими проблемами, які породжує науково-технічний прогрес. Наука є одним із могутніх факторів всебічного розвитку людини. Використовуючи науку і техніку, людина використовує стихійні сили природи, розвиває сучасне виробництво для блага людства. Розширюються соціальні функції науки. На думку Узбека К. М., Щетиніної О. К., математизація природничих і суспільних наук призводить їх до досконалості. Інтеграція природничих і суспільних наук сприяє рішенню однієї з головних проблем сучасності – екологічних задач.[2, с. 341]

Екологічна криза – це криза світогляду, мислення і свідомості, криза особи, криза культури. Від системи цінностей особистості залежить її поведінка та діяльність стосовно навколишнього середовища.

Проблеми екології увійшли до предметного поля філософії і утворили самостійні галузі філософського знання. Так, сьогодні гуманізм втрачає свій антропоцентричний зміст і набуває екологічного забарвлення. Екогуманізм націлений на збереження навколишнього середовища і збереження та розвиток культури. В результаті збільшення технічної могутності людства змінюється співвідношення природного та штучного.

Перехід до екологічно орієнтованої культури є закономірним. Одним із способів збереження суспільства є забезпечення сумісності природного середовища з усіма напрямками людської діяльності. Екомайбутнє повинно стати ідеологічним явищем. Для цього потрібно реалізувати такі цілі: сформувати екологічну свідомість, екологічно безпечну поведінку, екологічно доцільну професійну діяльність; будувати суб'єкт-суб'єктні стосунки з природою; формувати мотивацію до раціональних природовідповідних потреб у контексті збалансованого розвитку; виховувати почуття відповідальності та причетності до всього, що відбувається в регіоні, країні, світі; розвивати емоційно-чуттєву сферу, яка викликає бажання жити в злагоді і гармонії з собою, з іншими, з природою; формувати потребу змінити світ на краще, щоб забезпечити безпеку й стабільність теперішньому та майбутньому поколінням. [1, с. 201]

Список використаних джерел

1. Стецюк К.В. Деякі аспекти інтеграції в процесі формування екологічної культури при вивченні соціально-гуманітарних дисциплін. [Електронний ресурс] / К. В. Стецюк // Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Педагогічні науки. – 2013. – № 10(3). – С. 194–203. – Режим доступу:
[http://nbuv.gov.ua/UJRN/vluf_2013_10\(3\)_27](http://nbuv.gov.ua/UJRN/vluf_2013_10(3)_27)
2. Узбек К. М., Щетинина Е. К. Социальная обусловленность научного познания. // Интеллект. Особистість. Цивілізація: Темат. зб. наук. пр. із соц.-філос. пробл. Вип.7. – Донецьк: ДонНУЕТ, 2009. – С. 336–342.

БІЗНЕС-ПЛАН ЯК ВИЗНАЧНИЙ ЧИННИК РОЗВИТКУ БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ

В цілях збільшення прибутку, рентабельності своєї роботи підприємство повинне постійно розробляти проекти, які передбачають вкладення фінансових ресурсів в створення нових технологій, організацію нових виробництв, реконструкцію виробничих потужностей і устаткування для випуску конкурентоздатних товарів на внутрішньому і зовнішньому ринках.

Метою складання бізнес-плану є планування господарської діяльності підприємства на найближчий та віддалений періоди. Він відповідає на багато питань щодо майбутнього існування фірми.

Питання складання бізнес-планів з урахуванням економічної ситуації розглянуті у наукових працях відомих вчених: Н. Крилової, В. А. Чичина [1], К. Кіпермана, І. В. Ліпсіса, М. М. Алексєєва [2], Г. Д. Львовського, В. Д. Маркової, С. Ф. Покропивного [3], М. Муллей, О. І. Пальчик, Ю. Смаковської [4], Г. Пітерса, А. Р. Полякова, Х. Роузена, Ю. І. Скірко, В. Хруцького та ін.

Водночас багато аспектів цієї проблеми з огляду на особливості розвитку сучасної економіки потребують більш повного та предметного дослідження. На сьогодні існує декілька наукових підходів до розробки бізнес-планів на підприємстві, які обґрунтовані зарубіжними економістами і менеджерами: П. Тіффані, Стівеном Д. Пітерсоном, Х. Роузенем та іншими. Але всі ці наукові розробки повинні підлягати ретельній адаптації до українських реалій та стану перехідної економіки.

Залежно від тривалості терміну дії розрізняють короткострокові, середньострокові й довгострокові бізнес-плани.

Бізнес-планування включає в себе три етапи:

- підготовчий період – підбір виконавців, консультантів та експертів, постановка завдання і розподіл обов'язків між виконавцями, розробка календарного плану (графіка) виконання робіт, збір вихідної інформації;

- розробка бізнес-плану;
- презентація бізнес-плану – доведення основних положень бізнес-плану до потенційних інвесторів.

Кожне завдання плану може бути розв'язане лише у взаємозв'язку з іншими. Центром бізнес-плану є концентрація фінансових ресурсів. Саме бізнес-план виступає важливим засобом збільшення капіталу підприємства. Процес складання плану дає змогу глибоко проаналізувати розпочату справу у всіх деталях. В нинішній час бізнес-планування є дуже важливим для планування розвитку підприємства, який дозволяє здійснювати контроль та аналіз за процесом господарської діяльності та визначити основні напрямки розвитку. Бізнес-план – це дуже важливий документ, який визначає стратегію розвитку підприємства. Розробка бізнес-плану передбачає впровадження системи заходів, які в майбутньому допоможуть розв'язати проблеми розвитку підприємства та покращити результати його діяльності.

Безліч джерел по-різному трактують поняття «бізнес-план» [5; 6; 7]: опис функціонування новоствореного чи реконструкції діючого підприємства; документ, який є результатом комплексного дослідження основних сторін діяльності підприємства; один із документів, що визначає стратегію функціонування підприємства; документ, що містить систему заходів чи програму дій, пов'язаних часом і місцем реалізації, узгоджених з метою і ресурсами та спрямованих на отримання прибутку на засадах реалізації підприємницького проекту.

В сучасних умовах велику увагу приділяють до розробки бізнес-планів, що зумовлено такими чинниками: необхідністю використання раціональних методів економічного аналізу та прогнозування; зростанням рівня невизначеності зовнішнього середовища підприємства; появою великої кількості конкурентоспроможних компаній.

Бізнес-план необхідний у таких ситуаціях:

- коли потрібно отримати кредит у банківській установі;
- у разі створення нового суб'єкта господарювання;
- якщо змінюється власник (наприклад, при покупці);
- у разі приватизації, трансформації власності;

- у разі проведення реконструкції і модернізації суб'єкта господарювання, переходу на нову технологію, організації випуску нової продукції, створення цехів, філій;
- коли відбуваються суттєві зміни в зовнішньому середовищі, що прямо впливають на діяльність суб'єкта господарювання (наприклад, сильний тиск з боку конкурентів, запровадження нових податків, різкий спад реалізації продукції);
- у разі започаткування зовнішньоекономічної діяльності;
- у разі об'єднання існуючих суб'єктів господарювання і створення на базі цього інтегрованого організаційно-правового утворення (асоціації, концерну).

Головними завданнями бізнес-плану є: вибір та обґрунтування напрямку розвитку організації та визначення джерел фінансування; розрахунок очікуваних фінансових результатів діяльності; конкретизація цілей розвитку організації; вивчення кон'юнктури ринку. Бізнес-планування передбачає планування діяльності підприємства в конкретних часових межах, після закінчення яких, основна ціль бізнес-плану повинна бути досягнута. Продуманий та обґрунтований бізнес-план сприяє ефективному розвитку підприємства та залученню капіталу.

Отже, розробка бізнес-плану необхідна при реконструкції старих чи створенні нових підприємств, визначенні стратегії і також для внесення коректив до діяльності підприємства. Недооцінювання ролі бізнес-планування в умовах ринку частіше за все призводить до значних економічних втрат. Бізнес-план дуже важливий інструмент сучасного менеджменту, використання якого дозволяє оцінити можливості та забезпечити стабільне функціонування організації в сучасних умовах.

В умовах ринкової системи господарювання бізнес-план – це активний робочий інструмент управління, відправний пункт усієї планової та виконавчої діяльності підприємства. Бізнес-план дає змогу аналізувати, контролювати й оцінювати успішність діяльності в процесі реалізації підприємницького проекту, виявляти відхилення від плану та своєчасно коригувати напрямки розвитку бізнесу.

Список використаних джерел

1. Чичун В. А., Паламарчук В. Д. Бізнес-планування як фактор успішної підприємницької діяльності // Соціум. Наука. Культура. – 2010. – 21(18). – 86с. – С. 58–63.
2. Планування діяльності фірми: навч.-метод. посібник / Алексєєва М. М. – К.: Фінанси і статистика, 2011. – 248 с.
3. Бізнес-план: технологія розробки та обґрунтування : навч. посібник / Покропивний С. Ф., Соболев С. М., Швиденко Г. О., Дерев'янко О. Г. – [Вид. 2-ге, доп.]. – К.: КНЕУ, 2010. – 379 с.
4. Смаковська Ю. Критерії експертної оцінки бізнес-плану підприємницького проекту // Формування ринкової економіки в Україні. – 2009. – №19. – С.434–438.
5. Агафонова Л. Підготовка бізнес-плану: Практикум. – К.: Знання, 2001. – 158 с.
6. Алексєєва М.М. Планирование деятельности фирмы. – М.: Финансы и статистика, 1997. – 248 с.
7. Загородній А. Як скласти бізнес-план // Подат. планування. – 2000. – № 2. – С. 187.

Кретов П.В., Кретова О.І.

*Черкаський національний університет ім. Б. Хмельницького
м. Черкаси, Україна*

МОВА ТА СИМВОЛ:

ЗАУВАГИ ЩОДО ДИСКУРСУ СУЧАСНОЇ НАУКИ

Розглядаючи дискурс сучасної науки в контексті швидких змін її проблемного поля, потужної соціокультурної динаміки та констатацій перманентної антропологічної кризи [1], можна констатувати нечіткість і несформованість підходів сучасного філософування до проблематики символу, оскільки, крім основної інтерпретації символу як інтерпретаційно ускладненого знака, сучасні дослідження [2], інтерпретуючи символ, використовують цю філософему, інсталюючи її в більш широкий контекст – чи то історії філософії, чи то філософії свідомості, чи то психолінгвістики

або когнітивної науки, чи то синергетики (термін беремо як самоорганізацію в соціокультурних системах – Н. Луман), чи то філософії мови. Символ тлумачиться лише як епіфеномен епістемології, теорії означення, філософської антропології або філософії свідомості, його ж власна природа не береться до уваги, зворотно екстраполюється з теорій ним же і фундованих. Наприклад, концепція екзистенціалів людини у ранній творчості М. Гайдеггера, або його ж пізня філософія мови. Його дискурс, як оригінальний так і перекладний, ґрунтується на опорних символах як «базових моделях» (термін беремо в математичному сенсі) – просіка, лісова галявина, дім, шлях, тощо, але ці смисли не можуть бути експліковані дефінітивно, лише «схоплені». Реципієнт тексту, читач і перекладач постфактум розглядає свій феноменологічний досвід «перебування в тексті» та дає його герменевтичну інтерпретацію. Як вона пов'язана з вихідним смислом? (Суперечки щодо тлумачення, наприклад, в «Бутті і часі» структури *dasein*, набувають подекуди комічного забарвлення, на наш погляд (М. Е. Соболева «Философия как «критика языка» в Германии», 2005). Як саме працює цей механізм символічного смислоутворення? Що за реальність створює і репрезентує символ? Після Р. Рорті, що услід за В. Селларсом піддав сумніву «міф про даність» (*myth of the given*) свідомості людини її ж таки предметного змісту, проблематизація філософії символу видається ключовою для розвитку сучасної філософії в контексті вище окресленого *status quo* в науці та філософії. Актуалізація цієї філософії видається ще більш необхідною з огляду на недостатність деяких згаданих тлумачень в контексті контрверсійності аналітичного (науково-емпіричного, англо-американського) та континентального (герменевтично-романтичного, новочасово-європейського) підходів до філософського знання (С. Крічлі «Вступ до континентальної філософії» 2001, укр. пер. Б. Менжуліна, 2008). Наприклад, важко погодитись з поділом концепцій символу на позитивні та негативні за математичним критерієм гармонійності як упорядкованості реальності, яку вони позначають або конституують [3, с. 5–9], а також з уведенням градації «символи свідомості – символи мислення», що виглядає недостатньою, через неявну схематизацію символу. Та ж тенденція у П.

Новака [4, с. 12–13], причому навіть вступ до своєї книги, розмежовуючи символи пропозиціональні та свідомісні, він починає з символічної конструкції – a fly in a bottle – літати у пляшці, що є перифразом відомої вітгенштайнівської метафори щодо мухи та пляшки. Той же логоцентричний підхід знаходимо в спробі систематики символічних форм П. Садовськи [5]. Л. А. Гоготішвілі, говорячи про ейдетичні синтаксис та семантику мови гуманітаристики [6, с. 157], також раціоналізує символіку уже тим, що розглядає символ як частину пропозиціональної логіки та логіки предикатів, навіть якщо йдеться і про простір свідомості або міфу. Тому, на нашу думку, ці питання є досі відкритими. Нас же наразі, з огляду на формат повідомлення, цікавить саме іманентна символу як смислогенеративній моделі здатність до монолітизації змісту свідомості, утворення цілісної, але відкритої системи уявлень про світ у свідомості людини, що прямо впливає з його онтологізованості. Символічний дейксис в тому і полягає, що наскільки завгодно довгий ряд простих мовних, казуальних та мистецьких метафор у дискурсі науки (як гуманітаристики, так і фундаментальної. У квантовій М-теорії бран символізованих метафор не менше, ніж у міфології будь-якої генези) та назагал, гранднаративі людини щодо світу та неї в ньому, свідчить про протоформний та холістичний характер смислів, утворюваних та структурованих символічно. Елімінація (або інверсія, зміна місцями) дескриптивного пояснення й розуміння з метою відразу, одномоментно досягнути останнього притаманні символічному пізнанню.

Отже, на нашу думку, об'єднавчим чинником тут може виступити концепція символічного та концепти сенсу (смислу) й символу. Поняття символу тлумачимо в традиції (В. Бібіхін, М. Мамардашвілі, К. Свасьян. О. П'ятигорський), яка пов'язана з доробком О. Ф. Лосева, – як онтологізовану генеративну модель породження практично нескінченної низки смислів у певному заданому смисловому полі. Уже саме словосполучення «концепт смислу» своєю неочевидною тавтологічністю вказує на можливість переходу між формально-логічним аспектом значення та екзистенційним аспектом смислу. Зауважимо, що цілком свідомо використовуємо лексеми «сене» і «смисл» одночасно, тому що вони етимологічно фіксують в українській мові

(на відміну, від наприклад, російської – там лакуна) укоріненість сенсу/смислу в когнітивній (англ. meaning, ст. сл. мыслити) та чуттєвій (англ. sense) сферах свідомості. У 20 ст. фреге-русселівська формально-логічна інтерпретація смислу поступилася місцем тлумаченню смислу як модусу вжитку слів та мовних конструкцій, як результату «мовної гри», що процесуально реалізує «форми життя» (пізня творчість Л. Вітгенштайна), феноменологічний проект актуалізує інтенціональність смислу, як результат включеності «трансцендентального его» людини в простір «інтерсуб'єктивності, герменевтика розглядає способи й онтологічний статус інтерпретації як генерації смислу. Світ, отже, даний людській свідомості як поле тотального смислоутворення, як своєрідний гіперконтекст. М. Гайдеггер міркував так: «Зрозуміти напрям, в якому річ уже рухається сама по собі, значить побачити її смисл. У заглибленні в такий смисл – суть осмислення. Під осмисленням мається на увазі більше, ніж просто усвідомлення чогонебудь. Ми ще далекі від осмислення, поки що просто щось усвідомлюємо. Осмислення вимагає більшого. Воно – відданість гідному запитування... в осмислення інша сутність, ніж у усвідомлення та наукового пізнання... осмислення вперше тільки і виводить нас на шлях до місця нашого перебування» [7, с. 251–252]. Очевидно, що простір, «горизонт» сенсу, що утворює «життєвий світ» (Е. Гусерль), є людським за визначенням, а отже, і символічним, передбачаючи семіотичні коди, комплементарні ряди смислів та їхні інтерпретації. Тобто, питання полягає в тому, чи має вказування (а символ вказує на те, чим не є сам) онтологічний статус і як взагалі у феноменологічному сенсі дане означення та процес означання? Не в аналітичному, мовному, а саме досвідному, відпочатковому? Символічне смислоутворення – (чи то створення сенсу) може передбачати як трансформацію вихідних сенсів, їх прирощення та виникнення смислової ризоми (Ж. Дельоз, Ф. Гваттарі), «мерехтливість» (о. П. Флоренський) смислу символу, створення смислу в контексті «тут-тепер-так» актуально і заново, так і відпочаткове, апріорне та довербальне, дознакове й доінтерпретаційне перебування в ньому.

Звісно, навряд чи можна стверджувати лінійний характер розуміння процесу смислогенерації. Але в контексті констатацій «відходу сучасної думки від філософії свідомості» [8, с. 12] та трансформації «мовного повороту» в проект онтологізації герменевтики важливою видається рефлексія сучасного філософа щодо ідей Г. Гадамера: «Для нас сенс визначає не авторова інтенція, – котру буцімто можемо адекватно реконструювати, щоб його осягнути, – а його буттєва інтенційність, що в досвіді нашого існування у світі, тобто в життєвому досвіді, передусім виступає як дорефлексивна спрямованість і перед-визначеність нашого розуміння» [8, с. 13], – пише А. Богачов. Зауважимо, що в контексті сучасного розвитку когнітивістики, насамперед лінгвістики, психології, нейронауки, уваги потребують передовсім форми конституювання та фіксації (хай нестабільної) вищезгаданого досвіду людського існування. Тому, можливо, інтерпретацію символу як «усталеної метафори», що її «вможливлено мовною традицією» [8, с. 281–283], слід вважати неповною, оскільки вона не виходить як за межі вітгенштайнівської онтології мови, так і за межі Гадамерової буттєвої інтенціональності тексту. Це ж стосується і психоаналітичних (на кшталт лаканівських) концепцій «тиранії мови», смерті автора, «шизофренізації» масової й індивідуальної свідомості у зв'язку з конвенціональним характером мови (Т. Кроу) тощо.

Недостатність виключно побіжного, раціоналізуючого, десимволізуючого (О. М. П'ятигорський) інструментально-операційного розгляду філософемі символу видається очевидною. Істотно, що її розгляд в контексті утворення смислів в межах наукового дискурсу не є методологічним еkleктизмом (або анархізмом в дусі П. Фейєрабенда) чи змішуванням стилів, що веде до втрати філософією або наукою «власного голосу» в низці мовних практик, це інструмент подолання логоцентризму й есенціалізму при побудові моделі сучасного дискурсу науки як відкритої системи. Можливо, щодо майбутнього цього дискурсу тут навіть доречно вжити термін синергетики «дисипативна система» (І. Пригожин), оскільки ступінь широти допусків невідповідності («грубості – негрубості» (О. О. Андронов)) моделей фізичної реальності явищ у фізиці та математиці,

дескриптивної представлені на вербальному рівні за допомогою символіки й метафорики, безпосередньо вказує на когерентність, порівнянність / непорівнянність, співмірність / неспівмірність дескриптивної наукової картини світу і реальності, представлені у свідомості як емпірично-приладно-інструментальним сприйняттям, математичним моделюванням, так і його розумінням, «схоплюванням» у свідомості, на «плані іманентності» (Ж. Дельоз), довербально і дологічно. Д. С. Чернавський пише: «... багато явищ, що відбуваються в різних областях (фізики, хімії, біології) описуються однаковими базовими моделями. Їх фазові портрети теж однакові, що дозволяє побачити загальні риси в безлічі, здавалося б, різних явищ. Більш того, вдається вловити загальне навіть в разі, коли явища з зовнішнього погляду різні, як, наприклад, хід годинника і коливання чисельності популяцій в екології. При вербальному описі явищ теж можна вловити деякі аналогії, але побачити, настільки глибоко вони тягнуться, вже не можна... По суті, те ж саме стосується і вербальних моделей, вони теж можуть бути грубими і не грубими. Однак оцінити цю властивість на вербальному рівні практично неможливо» [9]. Неважко помітити, що певною мірою учений говорить про візуалізації метафори, про символічні механізми сприйняття й мислення. Продовжуючи роздумувати про це, скажемо, між іншим, що оцінити і верифікувати на вербальному рівні, мабуть, неможливо, але ось пережити, захопитися або замислитися, (ініціювавши тим самим смислогенерацію), досягнути (наздогнати розуміння? «Спіймати думку», що уникає слів, – як у відомому фрагменті Чжуан-цзи [10, с. 104]), – цілком. «Математичні методи теорії динамічних систем самі по собі досить красиві і можуть надати суто естетичного задоволення. Звідси впливає також, що універсальна мова вчених (природознавців і гуманітаріїв) обов'язково буде включати мову теорії динамічних систем», – стверджує математик С. Д. Чернавський [9].

Можна припустити, що математичне поняття базової моделі (яка як динамічна система характеризується «структурної стійкістю» (Р. Том) і «грубістю» (А. А. Андронон)) цілком можна порівняти з концептом символу

в нашій інтерпретації і з зі способом символічної смислогенерації в свідомості й науковому дискурсі.

Ірраціональний характер переживання людиною своєї суб'єктивності як тут-присутності, існування, що перебуває і не може бути редукованим до будь-якої сталої раціональної форми (вербальної чи ейдетичної), можливо, вказує на певний «сухий залишок» свідомості та його символічну природу, які є підставою для «життєсвіту» (нім. *Lebenswelt* – пізня творчість Е. Гуссерля) людини. Звідси і включення (як здійснення можливості, причетності людини до Іншого) в простір інтерсуб'єктивності. От це мінливе, діалогічно-сислове, людське «щось», виникаючи між людьми, між людиною і світом, (М. Бубер, М. Бахтін) лише і виступає підставою для опору паскалівському жаху безкінечних просторів (наразі – моторошних людині (в культурі кіберпанку) технологічної сингулярності чи то штучного інтелекту), дораціональною сутністю Я, вказує на план іманентності (Ж. Дельоз), довербальний і докогітальний.

Продовжуючи символізацію метафоричного ряду П. Слотердайка («зів'яле дерево філософії» (зі вступу до «Критики цинічного розуму» 1983, укр. пер. 2002)), скажемо, що це «дерево» філософії живе так само і так само назавжди, як-от славнозвісний кіт Шредінгера. Можна навіть додати, вже без будь-якої іронії, що кантівське трансцендентальне запитування людини щодо себе і світу засвідчує сенс «слів без сенсу» (Йов, 38, 2).

Список використаних джерел

1. Коэволюция природы-культуры и «мем-вирусы». Творение самости языком / Юлина Н. С. *Философская мысль в США. XX век.* – М. : Канон+, 2010. – 600 с. – С. 387 – 389; Антоновский А. Ю. *Никлас Луман: эпистемологическое введение в теорию социальных систем [Текст]* / А. Ю. Антоновский; Рос. акад. наук, Ин-т философии. – М. : ИФ-РАН, 2007. – 135 с.; Докинз Р. *Эгоистичный ген* / Р. Докинз. – М. : Мир, 1993. – 318 с.; Леонтьев Д. А. Братченко С. Л. *Пунктирный человек* / Д. А. Леонтьев, С. Л. Братченко. – М. : Смысл, 1999. – 181 с.
2. Табачковський В. Г. *Полісутнісне homo : філософсько-мистецька думка в пошуках «неевклідової рефлексивності»* / В. Г. Табачковський. – К. : Вид.

- ПАРАПАН, 2005. – 432 с.; Руднев В. П. Прочь от реальности: Исследования по философии текста. II / В. П. Руднев. – М. : «Аграф», 2000. – 432 с.; Duszak A. Text, dyskurs, komunikacja międzykulturowa. – Warszawa, 1998; Eco U. Semiotics and the Philosophy of language. – Bloomington. L., 1979; Класики філософії мови. Від Платона до Ноама Хомського / Упор. Тільман Борше. Кер. укр. проекту А. Богачов. – К. : Вид-во «Курс», 2008. – 535 с.
3. Сычева С. Г. Проблема символа в философии. – Томск: Изд-во Томск. ун-та, 2000. – 197 с.
 4. Novak P. Mental Symbols: A Defence of the Classical Theory of Mind. – Springer Science & Business Media, 1997. – 259 p.
 5. Sadowski Piotr. From Interaction to Symbol: A systems view of the evolution of signs and ... – Amsterdam: John Benjamins Publishing, 2009. – 297 p.
 6. Гоготишвили Л. А. Рецепция символизма в гуманитарных науках // Литературоведение как литература. Сборник в честь С. Г. Бочарова. – М.: Языки славянской культуры, 2004. – 512 с. – С. 148 – 175.
 7. Хайдеггер М. Время и бытие : статьи и выступления / М. Хайдеггер. – М.: Республика, 1993. – 447 с.
 8. Богачов А. Досвід і сенс / А. Богачов. – К. : Дух і літера, 2011. – 333 с.
 9. Чернавский Д. С. Диссипативные структуры / Чернавский Д. С. Синергетика и информация (динамическая теория информации) / послеслов. Г. Г. Малинецкого. Изд. 2-е, испр.и доп. – М. : Едиториал УРСС, 2004. – 288 с. – [Синергетика: от прошлого к будущему].
 10. Из книг мудрецов. Проза Древнего Китая / пер. с кит. / Редкол. : Г. Гоц и др., сост., вступ. статья об авторах и коммент. И. Лисевича. – М. : Худож. лит., 1987. – 351 с.

НАШІ АВТОРИ

Анохін Б. М., магістрант групи МСП-1506 факультету інформаційних технологій і систем Черкаського державного технологічного університету, м. Черкаси, Україна

Астапова-Вязьміна О. І., доцент кафедри філософії та релігієзнавства, ННІ історії та філософії, Черкаського національного університету ім. Б. Хмельницького, м. Черкаси, Україна

Бабенко Б. С., студентка 3-го курсу групи М-32 факультету економіки та управління Черкаського державного технологічного університету, м. Черкаси, Україна

Бецун В. В., студент 3-го курсу групи Мск-57 факультету економіки та управління Черкаського державного технологічного університету, м. Черкаси, Україна

Бойко А. І., професор кафедри філософії Черкаського державного технологічного університету, м. Черкаси, Україна

Буравченко Р. В., доцент кафедри філософії Черкаського державного технологічного університету, м. Черкаси, Україна

Війтенко Д. С., магістрант групи МСП-1506 факультету інформаційних технологій і систем Черкаського державного технологічного університету, м. Черкаси, Україна

Вовкочин Л. Ю., доцент кафедри загальної педагогіки і психології ННІ педагогічної освіти, соціальної роботи і мистецтва, ЧНУ ім. Богдана Хмельницького, м. Черкаси, Україна

Гесць І. С., студентка 3-го курсу групи М-32 факультету економіки та управління Черкаського державного технологічного університету, м. Черкаси, Україна

Голуб М. С., аспірантка кафедри інформаційної безпеки та комп'ютерної інженерії Черкаського державного технологічного університету, м. Черкаси, Україна

Гудима І. П., професор кафедри філософії Черкаського державного технологічного університету, м. Черкаси, Україна

Гуценко В. В., студент 3-го курсу групи М-32 факультету економіки та управління Черкаського державного технологічного університету, м. Черкаси, Україна

Даценко В. С., доцент кафедри філософії Черкаського державного технологічного університету, м. Черкаси, Україна

Даценко О. О., студент 1 курсу факультету комп'ютерних технологій машинобудування та дизайну Черкаського державного технологічного університету, м. Черкаси, Україна

Дебич М. А., доцент, старший науковий співробітник відділу інтернаціоналізації вищої освіти Інституту вищої освіти НАПН України, м. Київ, Україна

Дербаль Я. М., студентка 3-го курсу групи М-32 факультету економіки та управління Черкаського державного технологічного університету, м. Черкаси, Україна

Деркач Ж. В., доцент філії «Черкаський кооперативний економіко-правовий коледж» ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі», м. Черкаси, Україна

Дроздова Т. О., доцент кафедри філософії Черкаського державного технологічного університету, м. Черкаси, Україна

Дудко Л. А., к.соц.н., викладач Черкаського бізнес-коледжу, голова Черкаського регіонального відділення Соціологічної асоціації України

Захарова О. В., професор кафедри менеджменту Черкаського державного технологічного університету, м. Черкаси, Україна

Лук'янчук О. С., аспірант кафедри програмного забезпечення автоматизованих систем Черкаського державного технологічного університету, м. Черкаси, Україна

Катренко К. В., студентка 3-го курсу групи Мск-57 факультету економіки та управління Черкаського державного технологічного університету, м. Черкаси, Україна

Кожем'якін О. С., старший викладач кафедри безпеки життєдіяльності Черкаського державного технологічного університету, м. Черкаси, Україна

Кожем'якіна О. М., доцент кафедри філософії Черкаського державного технологічного університету, м. Черкаси, Україна

Корнух В. В., магістрант групи МСКС-1507 факультету інформаційних технологій і систем Черкаського державного технологічного університету, м. Черкаси, Україна

Кравець Я. С., студент 3-го курсу групи М-32 факультету економіки та управління Черкаського державного технологічного університету, м. Черкаси, Україна

Кретов П. В., доцент кафедри філософії та релігієзнавства Черкаського національного університету ім. Б. Хмельницького, м. Черкаси, Україна

Кретова О. І., доцент, старший викладач кафедри російської мови, зарубіжної літератури та методики навчання Черкаського національного університету ім. Б. Хмельницького, м. Черкаси, Україна

Кривенко Л. В., магістрантка групи МСП-1506 факультету інформаційних технологій і систем Черкаського державного технологічного університету, м. Черкаси, Україна

Криворучко С. А., студентка 3-го курсу групи М-32 факультету економіки та управління Черкаського державного технологічного університету, м. Черкаси, Україна

Кукуленко-Лук'янець І. В., доцент кафедри загальної педагогіки і психології, Черкаського національного університету імені Б. Хмельницького, м. Черкаси, Україна

Кулешов О. В., доцент кафедри філософії Черкаського державного технологічного університету, м. Черкаси, Україна

Курсевич Є. О., аспірант кафедри програмного забезпечення автоматизованих систем Черкаського державного технологічного університету, м. Черкаси, Україна

Мудрак В. І., доцент кафедри Національного університету біоресурсів і природокористування України, м. Київ, Україна

Пліс Н. М., секретар Черкаського регіонального відділення Соціологічної асоціації України, м. Черкаси, Україна

Назаренко С. А., професор кафедри економічної теорії та банківської справи Черкаського державного технологічного університету, м. Черкаси, Україна

Оніщенко Л. В., студентка 3-го курсу групи М-32 факультету економіки та управління Черкаського державного технологічного університету, м. Черкаси, Україна

Панкова Л. І., доцент кафедри менеджменту Черкаського державного технологічного університету, м. Черкаси, Україна

Пушонкова О. А., доцент кафедри філософії та релігієзнавства, ННІ історії та філософії, Черкаського національного університету ім. Б.Хмельницького, м. Черкаси, Україна

Радзієвський Н. Є., аспірант кафедри інформаційної безпеки та комп'ютерної інженерії Черкаського державного технологічного університету, м. Черкаси, Україна

Радченко Б. Г., студент 3-го курсу групи М-32 факультету економіки та управління Черкаського державного технологічного університету, м. Черкаси, Україна

Романович Р. Я., аспірант кафедри спеціалізованих комп'ютерних систем Черкаського державного технологічного університету, м. Черкаси, Україна

Руденко О. А., викладач кафедри менеджменту Черкаського державного технологічного університету, м. Черкаси, Україна

Салюк О. М., студентка 3-го курсу групи МСК-57 факультету економіки та управління Черкаського державного технологічного університету, м. Черкаси, Україна

Скотницький С. В., магістрант групи МПЗ-1504 факультету інформаційних технологій і систем Черкаського державного технологічного університету, м. Черкаси, Україна

Сотуленко О. О., аспірант кафедри комп'ютерних наук та інформаційних технологій управління Черкаського державного технологічного університету, м. Черкаси, Україна

Спіжовий Ю. В., магістрант групи МСКС-1507 факультету інформаційних технологій і систем Черкаського державного технологічного університету, м. Черкаси, Україна

Сурай А. С., доцент кафедри менеджменту Черкаського державного технологічного університету, м. Черкаси, Україна

Тарасенко Я. В., аспірант кафедри інформаційної безпеки та комп'ютерної інженерії Черкаського державного технологічного університету, м. Черкаси, Україна

Усов Д. В., доцент кафедри гуманітарних наук та іноземних мов Черкаського інституту пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля НУЦЗ України, м. Черкаси, Україна

Фінагіна О. В., професор кафедри менеджменту Черкаського державного технологічного університету, м. Черкаси, Україна

Хижняк Д. В., аспірант кафедри хімії та хімічної технології неорганічних речовин Черкаського державного технологічного університету, м. Черкаси, Україна

Царинний Є. О., магістрант групи МСП-1506 факультету інформаційних технологій і систем Черкаського державного технологічного університету, м. Черкаси, Україна

Чернуха І. В., аспірант кафедри промислового та цивільного будівництва Черкаського державного технологічного університету, м. Черкаси, Україна

Чубіна Т. Д., професор кафедри гуманітарних наук та іноземних мов Черкаського інституту пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля НУЦЗ України, м. Черкаси, Україна

Шевченко З. В., доцент кафедри філософії та релігієзнавства, ННІ історії та філософії, Черкаського національного університету ім. Б.Хмельницького, м. Черкаси, Україна

Шкрібтій А. В. магістрант групи МСП-1506 факультету інформаційних технологій і систем Черкаського державного технологічного університету, м. Черкаси, Україна

Шпак В. Т., почесний професор Черкаського державного технологічного університету, м. Черкаси, Україна

Шульга В. А., студентка 3-го курсу групи М-32 факультету економіки та управління Черкаського державного технологічного університету, м. Черкаси, Україна

Наукове видання

СОЦІАЛЬНІ ТА ГУМАНІТАРНІ ТЕХНОЛОГІЇ: ФІЛОСОФСЬКО-ОСВІТНІЙ АСПЕКТ

Матеріали
II науково-практичної конференції
(24-25 березня 2016 року, м. Черкаси)

Наукове редагування і макетування: Дроздова Т.О.
Технічний редактор: Давиденко К.В.
Видавнича обробка: Костенко Т.В.
Коректура макету Вознюк Т.І.

Формат 60x84 1/16. Папір оф. Гарн. Times New Roman.
Обл.-вид. арк. 12,48. Вид. № 16-е093.

Черкаський державний технологічний університет
Свідоцтво про державну реєстрацію ДК № 896 від 16.04.2002 р.
бульвар Шевченка, 460, м. Черкаси, 18006